استاد زيار

د پښتني فرهنگ يو ځلاند ستورى

Ketabton.com

محمد اسمعيل يون

۱۳۸۷ل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه

||||||||||||||||||||||||||||||

د کـتــاب نــــوم: استاد زيار دپښتني فرهنگ يو ځلاند ستورى

لـــيکـــــــــوال: محمد اسمعيل يون

خــپـــرنـــــدوى: يون کلتوري يون

لــومــــړى چاپ: ۱۳۷۸ل کال

دويـــــم چــــاپ: ۱۳۸۷ل کال

د لـــيکـــــــــوال پرله پسې نومره: (۷)

د خـــپرنـــــدوى پرله پسې نومره: (۷)

کـــمـــپـــوزر: ضياءالرحمن ضياء

ډالى : پخپله استاد زيار ته چې د پښتنې مينې راکښون يې زما په زړه کې ددغه اثر د کښلو هيله وروزله.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ((متهکور)) د دویم چاپ سریزه

متهکور زما د شعرونو لومړۍ ټولګه ده، چې اساساً پر ۱۳۶۹ل کال چاپ شوې ده. ((اساساً پر ۱۳۶۹ل کال)) ورته ځکه وایم، چې د همدې کال په بهیر کې د افغانستان د لیکوالو ټولنې له خوا د چاپ پلان کې وه او د همدې کال د وروستیو درېو میاشتو په بهیر کې د همدې ټولنې له خوا چاپ ته لاړه. ترننه نږدې شل کاله دمخه، چاپ دومره پرمختللی نه و، هغه وخت د چاپ توري اکثره له سرپو نه جوړېدل یا اوسپنیز وو، یو یو توری به په ځانګړي صندوق کې پروت و، کله چې (الف) نه تر (یا) پورې هر توری په کاربده، نو بیا به حروفچین، همغه صندوق ته، ته او اړتیا وړ توری به یې را اخیسته، دا توري به یې پر یوه ډېر اوږده مېز، چې لس پنځه متره واټن به یې درلود، په همغو جوړو شویو صندوقونو یا کورونو کې ایښې وو. د یوې کلمې لپاره که د یو توري ټولوونکي تګ اوراتګ محاسبه کړو، کېدی شي سل متره پلې واټن یې هم وهلای وي، دا نو بیا د یوه کتاب په لسګونو زرو او یا هم لکونو کلمو ته محاسبه کړه. دا توري بیا یو تربله ځنګ په ځنګ اېښودل کېدل او پر یوه تار تړل کېدل، په دې ډول ترې یوه کلمه، بیا کلمې، بیا جمله او جملې او بیا هم متن جوړېدل، کله چې به دې په کې سمون راوسته، هغه کلمه به بېرته خلاصېدله، خو لنډه دا چې خورا زړه چاودون و. دا کتاب ما په همغه شکل چاپ کړی دی. زه دا مهال د کابل پوهنتون د درېیم ټولګي محصل وم، د درسونو ترڅنګ مې نور فرهنګي مصروفیت هم درلود او چاپخونې ته به هم هره ورځ روان وم، کله چې د کتاب د چاپ او سمون لومړني کارونه خلاص شول او ماته یې وروستي توري راکړل، نو دا مهال ۱۳۶۹ل کال خدای پاماني وکړه، ما کتاب قدرمن استاد کاندید اکاډمیسین محمد صدیق روهي او ګران ورور محمد ابراهیم شینواري ته د سریزو لپاره وسپاره، زما بل ملګري ممتاز ارمان لا وار دمخه پرې سریزه کښلې وه، څه موده نور هم د سریزو په خاطر وځنډېده، نو ځکه خو د استاد روهي او ښاغلي ابراهیم شینواري تر سریزو لاندې (۲/۱/۱۳۷۰) او (۱۳/۱/۱۳۷۰) نېټې لیکل شوي، ما د لومړي چاپ او دویم چاپ پر مهال دا نېټې ځکه بدلې نه کړې، چې زموږ ګران لوستونکي د هغه وخت له چاپي بهیر سره لا ښه اشنا شي، چې د یو عادي کتاب چاپ هم هغه وخت څو میاشتنې واټن ته اړتیا لرله. د زمانې څرخ تاوېږي، چاته صبر نه کوي، اوس چې له هغې زمانې نږدې شل کاله تېرېږي، استاد روهي زموږ په منځ کې نه شته او د هغه په حق کې له دعا پرته نور هېڅ زموږ له لاسه نه کېږي، ګران ابراهیم شینواری او زه (یون) ژوندي او پر خپل وطن یو، ممتاز ارمان هم رانه مهاجر شوی دی. خدای(ج) خبر چې ددې شعري جونګ تر درېیم چاپ پورې به موږ ته څه پېښېږي. په همدې خاطر مې د خپل تېر شلکلن فرهنګي کار پر بیا سمون، اوډون او بیا چاپ لاس پورې کړ، پر ژوند ډېر بې باوره یم او ژوند پر ما ډېر ناباوره دی، نه غواړم زما پر کړي کار سبا ته نور څوک په تکلیف شي، څه چې مې کړي، ښه دي که نا ښه، پوره دي که نیمګړي، کره دي که ناکره؟ ښه ده چې خپله یې راټول کړم چې د ټولو پازوالي زما پر خپله غاړه شي.

راتلونکی نسل به ددې وخت ونه لري، چې زموږ په ماتو ګوډو لیکنو پسې وګرځي، د هغوی لیکنې او پنځونې باید تر موږ اوچتې وي او که اوچتې نه وي دا نو ددې مانا ورکوي،چې ژوند او فکر ولاړ دی او پرمختګ نه کوي، خو دا

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د اوسني نسل وظيفه ده چې خپل کارونه په خپله خلاص کړي او په هغه تسلسل کې خلل رانه ولي چې تېرو تر موږه رارسولی او زموږ دنده ده، چې تر بل پښت يې ورسوو، د بشري ژوند ارتقا د همدغه تسلسل ترکيب دی .

له ټولو قدرمنو ليکوالو دا هيله لرم، له يوه نسل څخه بل ته کلتوري خلا پرې نږدي او تر خپله وسه پورې د وخت له تخنيکي امکاناتو ګټه پورته کړي او خپله ځاني او ملي، ټوله کلتوري شتمني خوندي کړي.

د همدې هيلې د بري په ارمان

پوهندوی محمد اسمعيل يون

کابل- افغانستان

۱۳۸۷ل کال، د سلواغې ۷مه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

د خوشال قدر که اوس پر هېچا نه شته

پس له مرګه به یې یاد کا ډېر عالم

نن راته د هغه چا د احساس تاو قلم په ګوتو کې راکړی، چې ډېر کلونه دمخه ورسره په نا اشنایۍ کې اشنا وم، زه لا کوچنی وم، چې د هغه نوم مې اورېدلی و. خلکو به یې ډېره ستاینه کوله. له همغه مهاله مې په زړه کې د هغه مینې او پښتني ولولو ځای نیولی و. په زړه کې به مې دا هیله ځو ځلې د خیال او خوب په شان وګرځېده، چې ګوندې داسې وخت راشي چې استاد زیار مې ښوونکی شي او د هغه له اورنیو پښتني ولولو څخه مې زړه تودوخه او فکر روښانتیا ومومي.

ډېر وخت تېر شوی و، خو هیله مې لا نه وه زړه شوې. یو وخت ما په خوشال خان لېسه کې زده کړه کوله، له شعر او ادبیاتو سره مې زیاته مینه پیدا شوې وه، کله کله به زه هم هغو فرهنګي ځانګو، چې ادبي غونډې او مشاعرې یې جوړولې، خبرولم.

یوه ورځ د افغانستان د لیکوالو انجمن له خوا د کره کتنې یوه غونډه جوړه شوې وه او د یوه شاعر پر شعرونو خبرې کېدلې. زه هم هلته تللی وم، له نېکه مرغه مې هلته استاد زیار هم ولید، چې له بهر څخه تر یو اوږده سفر وروسته تازه راغلی و، دده عالمانه لوښې او کمینۍ زما هیله لا پیاوړې کړه.

څو ورځې وروسته مې ورسره د لیکوالو انجمن د ځوانو شاعرانو او لیکوالو په کانون کې بیا وکتل، دا ځل ورسره پوره بلد شوم. خپله پته یې ماته راکړه، بیا نو زه ادبیاتو پوهنځي ته ډېر ورتللم او خپلې لیکنې او شعرونه به مې وراورول او ده به په ډېره سړه سینه راته اصلاح کول. زما هیله خو پوره شوې وه، ځکه چې هغه زما ښوونکی شوی و، یو ډېر خوږ او مهربانه ښوونکی.

خو زما هیلې هغه وخت لا پسې د خوښۍ په اوبو ولامبل چې زه د ژبو او ادبیاتو پوهنځي محصل شوم، لومړی ټولګی و او لومړی ساعت، کله چې ټولګي ته ننوتم، پر یوې څوکۍ کېناستم، څو شېبې لا نه وې تېرې شوې، چې استاد زیار ټولګي ته راننوت او تر پېژندګلوۍ وروسته یې پر لوست پیل وکړ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس نو چې زما هیله پوره شوې ده، پرځای بولم، چې ددغه پیاوړي استاد د ژوند په باب د خپل توان په کچه یو څه ولیکم. سره له دې چې دا کار باید هغه لیکوال او څېړونکي کړی وای چې د ځواکمن قلم خاوند وای، خو هغه څه چې د استاد پر ما حق دی، باید ادا یې کړم. سره له دې چې دا کار زما لپاره ډېر گران دی او نه شم کولای ځنګه چې ښايي، د استاد د ژوند او اثارو د څرنگوالي په باب وړنده معلومات وړاندې کړم او د هغه پر ټولو ادبي، هنري او علمي کارونو باندې په ټول ټال او کره ډول خپل ځان او نور خبر کړم.

زه دا کار ددې لپاره سرته رسوم، یو دا چې د استاد حق مې ادا کړی وي او بل دا چې تراوسه پورې پرته له (استثناتو په پښتو ادب، فرهنگ او زموږ په ټولنه کې دا خبره باب ده، چې په ژوندوني د شاعر، ادیب او هنرمند درناوی نه شته. هغه د افغان سید جمال الدین خبره چې وايي: ((په شرق کې ادیب د ژوند پر وخت مړ دی او تر مرگه وروسته ژوندی کېږي)). ښېخي پرځای خبره ده (دوکتور عبدالحکیم طبیبي: تلاش های سیاسی سیدجمال الدین افغان، ۱۳۵۵ل کال ۲۰ مخ).

زما موخه داده، چې د یوه شاعر یا لیکوال د ژوند په لړ کې د هغه پر اثارو لیکنه او د هغه پر ژوند لیکنه به له څو اړخونو ښځه غوره او مثبته پرېوځي.

یو دا چې شاعر یا لیکوال او یا هنرمند به په ژوندوني د خپل کار ثمره په خپلو سترگو ووینې، دویم دا چې لیکوال به د خپلې دغې ثمرې د لیدلو په پایله کې لا نور هم ددې زغم او ځواک پیدا کړي، چې خپلې پنځونې او نوشتونه لا پسې زیات کړي، دریيم دا چې موږ به د لیکوال او هنرمند حق ادا کړی وي او څلورم دا چې موږ به په څېړنو او لیکنو کې له تېروتنو سره مخامخ نه شو او که مخامخ هم شو، هغه به ډېرې کمې وي.

خواوس اوس دا خبره باب ده، چې کله شاعر یا لیکوال له نړۍ ښځه سترگې پټې کړي، بیا ټول د قلمونو څوکې تېرې کړي او متې راونغاړي او تر هغه چې یې له لاسه کېږي، زړونه تش کړي او داسې شیان ولیکي، چې ارواښاد په گور کې نا ارامه کړي.

په ځینو ځایو کې خو لا داسې هم لیدل شوي دي، چې د یوه شاعر یا لیکوال د ژوند او مرگ نېټې دمعلومولو په باب کتابونه لیکل شوي، رسالې کښل شوي، خو بیا هم په بشپړ او جوت ډول د هغه د ژوند یا مرگ نېټه نه ده زباته ((ثابته)) شوې.

په دې توگه به ښه دا وي، چې په خپله د لیکوال په ژوندوني د هغه د ژوند او اثارو په باب څه ولیکل شي او د تېروتنو پر وخت په خپله له هغه ښځه مرسته وغوښتل شي. بیا به نو ددې اړتیا نه وي، چې یوازې د یوه شاعر یا لیکوال د ژوند او مرگ نېټې د جوتیا لپاره کتابونه او رسالې ولیکو. ښېخرته غونډې پرې جوړې کړو او له دې سره سره پرې ښېځایه لگښتونه وکړو.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا زما لومړنی کار دی، چې ښايي نيمګړتياوې به ولري، خو زما هيله دا ده، چې نور ليکوال په دې برخه کې په پوره ځيرتيا کار وکړي او د خپلو مشرانو او نوښتګرو ليکوالو حق ادا کړي. زه په دې ليکنه کې د استاد زيار د ژوند او اثارو په باب غږېږم، هيله ده، هغه څه چې مې راټول کړي دي، څه ناڅه د استاد له اندو ژوند سره سمون ولرلای شي.

په پښتنه مينه

اسمعيل يون

د ژبو او ادبياتو پوهنځي محصل

١٣٦٨ل کال، پسرلی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند لیک

پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار د عجب گل زوی پر ۱۳۱٤ل کال د سپین غر د مزینې رود پر غاړه د اخون کلي په یوه بېکوره او بې ځمکه بزگره کورنۍ کې وزېږېد. د ښوونځي په درېیم ټولگي کې یې د یوازیني گټندوی پلار سیوری له سره پرېوت. پاتې درې ټولگي یې له کوچاني بېوزله ژوند سره د یو بل په مزدورۍ پای ته ورسول. تر څلور کلنۍ خوارۍ مزدورۍ وروسته ورته د کابل د لیلیه ښوونځي چانس برابر شو، له ۱۳۳۵ تر ۱۳۳٦ کال یې د زده کړې ترڅنگ د هلمند په ناوه کې کار کوه.

پر ۱۳۳۷ کال یې دولس کلنې زده کړې پای ته ورسولې او پر ۱۳۳۸ کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي کې پر زده کړه بوخت شو. پر ۱۳٤۱ل کال یې له دغې څانگې څخه لیسانس واخیست او د همدغه پوهنځي په کدر کې پر تدریس او ژبنیو څېړنو بوخت شو.

پنځه کاله یې د هېواد په غرو، رغو، ځنگلو، میرو، کلیو او بانډو کې د ١٤ ژوندیو او نیم ژوندویو ژبو ١٠٤ ټوکه گړدودي څېړنې ترسره کړې. بیا سویس ته واستول شو او هلته یې د ((برن)) پوهنتون د ژبپوهنې، ادب پوهنې او وگړپوهنې په څانگه کې د علومو دوکتورا واخیسته. پر ۱۳۵۱ل کال یې هېواد ته له راستنېدو سره خپلې استادۍ ته دوام ورکړ او ترڅنگه یې د څانگې ۲ میاشتنۍ مجله (وړمه) وچلوله.

پر ۱۳۵۷ل کال ورته د استادۍ ترڅنگ د پښتو څېړنو د نړیوال مرکز ریاست دنده ورترغاړې شوه. څه مهال وروسته زنداني شو. بیا یې د سولې او پیوستون د سازمان د رئیس او مرستیال په توگه دنده ترسره کړه. څلور کاله د ژبو او ادبیاتو پوهنځي رئیس پاتې شو. بیا یې د المان په هومبولت پوهنتون کې د مېلمه استاد په توگه د افغانستان پوهنې د تدریس دنده پرمخ یوړه او د ۱۳٦۵ ل کال له منې راهیسې بیا د ژبو او ادبیاتو پوهنځي په پښتو څانگه کې د ژبپوهنې او ادب پوهنې پر تدریس بوخت شو.

دوکتور زیار له ننه اووه ویشت کاله دمخه واده کړی دی، یو زوی او یوه لور لري. زوی یې په المان کې د لوړو ریاضیاتو او لور یې دلته د طب په څانگه کې زده کړه کوي او مېرمن یې د ژبو او ادبیاتو پوهنځي دالماني څانگې استاده ده .

استاد زیار یو ډېر کاري او څو اړخیز انسان دی. کله چې د ده د ژوند پاڼې اړوو را اړوو، ان له وړکینې څخه یې څو څو کاره پرمخ وړي دي، هم به یې له ځمکوالو سره مزدوري کوله او هم به یې ورسره د ښوونځي او جومات زده کړه غبرگه پرمخ وړله. لو او لور او نورې راز راز موسمي خوارۍ او ورځ مزدورۍ خو یې په هره توگه د زیار کنبې لوښې نه بېلېدونکی توک و. د منځنیو زده کړو په دوره کې یې دغې بوختیا بیا نوې بڼه ومونده. د تعلیمي کال په بهیر کې یې د شعر لیکنې او ژباړنې له لارې مطبوعاتي فعالیت کاوه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ورزش په برخه کې له اووم ټولګي څخه د بېلابېلو ورزشي ډولونو لېوال و او د باسکتبالر په توګه د کابل او ان د برن پوهنتون د اړوندې لوبډلې (ټیم) رسمي غړی پاتې شوی دی. د ښوونځي په رخصتیو کې ددې پرځای چې کلي ته ستون شي او له خپلې کورنۍ سره په ارامه واوسېږي، د هېواد په ځینو پروژو، لکه د هلمند وادي په هغه کې پر کار بوخت شوی او په ګټلو پیسو یې هم د خپل تعلیمي ژوند جیب خرڅ برابر کړی او هم یې له خپلې بېوزلې کورنۍ سره مرسته کړې ده.

د پوهنتون په دوره کې یې لړ تر لړه شپږ ډوله بوختیاوې (مصروفیتونه) پرمخ وړل. د هېواد د ورځپاڼې خبریال، د اصلاح، انیس، ژوندون، عرفان او پوهنې او د مرکز او ولایاتو د خپرونو قلمي همکار، د پوهنې مطبعې مصحح، د رحمان بابا، بیهقي ښوونځي او پښتو کورسونو حق الزحمه یي ښوونکی، د پوهنځي د پښتو مجلې (ورېمې)) مرستیال، د پوهنتون د باسکتبال د ټیم غړی، په کابل کې د مصر سفارت د عربي کورس شاګرد او د ثقیله ورزش د کلوپ غړی او داسې نور.

استاد زیار په دې ګروهه دی، چې ژوند د زمانې د بهیر پر وړاندې ډېر لنډ او تنګ دی او هغه څه چې یو انسان یې باید په خپله ژوند کې ترسره کړي، نه ترسره کېږي، نو له همدې کبله تل په تلوار او منډو رامنډو کې دی او نه غواړي د ژوند یوه شېبه خوشې تېره کړي. هېڅکله یې په یاد نه دي، چې د زینې پوړۍ یې یو په بل پسې تر پښو لاندې کړې وي، بلکې تل یې کله یوه او کله دوه په منځ کې پرې ایښې دي. پلی تګ یې له نورو سره توپیر لري. پر پلیو لارو هم، چې هر څومره ګڼه ګوڼه وي، د شتې غونډې خپله لاره باسي او له ټولې پاملرنې سره سره یې له یو بل سره ټکر هم راځي، همداسې یې بایسکل ځغلول او موټرسایکل چلول هم درواخله.

په ژبنیو څېړنو کې یې پوره څلور کاله له دغو دوه ارابه یي وسیلو څخه تر وروستي بریده کار اخیستی او ډېر یې ژوبل کړی هم دی. له همدې کبله یې موټر اخیستو ته مېرمن نه پرېږدي. له دې ټولو منډو رامنډو او بېړندویۍ سره بیا هم یو روغتیایي اوډلې او مهالوېشی ژوندون لري او دا هم په دې موخه چې وخت یې هسې خوشې له لاسه ونه وځي. خوب و خوراک، کار، ورزش او هوساینه هر څه یې پر مهالوېش برابر دي.

په الکولي څښاک، څکاک، توندو، تورشو خوراکونو او نورو ناوړو عادتونو، نه خپل اقتصاد ویجاړوي او نه روغتیا. په ټولیز (کُلي) ډول یې ساده ژوند خوښ دی، خو دومره هم نه چې څوک ورته ساده ووایي. سهارنی کړاو (جمناستیک) او تشناب تر وسې وسې، که پر کور وي که پر بیدیا، نه قضا کوي.

شعر او شاعري او نور زېرندویه فعالیت یې له هوسایېزو (تفریحي) بوختیاوو څخه ګڼل کېږي، د سفر او ان د ناروغۍ د وخت بوختیا یې همدا ده. د یادښت کتابچه یې خو ټول عمر ملګرې ده.

استاد زیار له اوډلې، بېړندویه، ترور، خوځندویه (ډینامیک) او دودیال (اخلاقي) ژوند دود سره یو سرکښ، سرغړانده او ناړامه خوی خصلت لري او له هر راز دودیزو او ټولنیزو بندیزونو او اجبارونو سره نه پخلاکېدونکی دی. کله چې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد زیار ته جوته شي، چې په یوه خبره کې د حق پر خوا دی، د دوست و دښمن ورم و پند او زور زاري پرې څه اغېزه نه لري. په سپین ویلو او ګوتې نیولو کې نه ډار پېژني او نه لورو وپاس اوزړه سوی او هغه هم زیاتره بیا د خپلو نژدې اړوندانو او دوستانو پر وړاندې. استاد زیار له ټول کلکوالي، ناړاموالي او انتقادي او انتقامي لوښې سره سره بیا هم د لوی زغم او سپېڅلي احساس څښتن او په دوستۍ او اشنایۍ کې ډېر ټینګ دی.

له مېرمنې، زوی او لور سره که څه هم په ټولو چارو کې مرستندوی دی، خو بیا هم ترې دومره خوشاله نه برېښي، ځکه په بدل کې ترې دا سترګې لري، چې هغوی هم دده اوډلی ببړندویه ژوند دود ومني، د ساري په توګه یې مېرمن د کور په اوډون، سمون، پاک کارۍ او لوښو پرېوللو کې د مرستې پاسلنه پرځان نه اخلي او هغه یې زیاتره د سپېڅلتیایي او اوډلې لوښې او آر (اصل) یوه برخه بولي.

ان تر دې چې د نوي ازاد پښتو شعر او په ځانګري ډول بیا د پښتو د لیکنې معیار لپاره د استاد زیار دا شل کلنې پرله پسې هلې ځلې یوازې دده له پښتونولۍ یا ځانګوالۍ څخه نه، بلکې زیاتره د ده له اوډوني او ډینامیکي لوښې څخه سرچینه اخلي، دی وایي:

((هغه بې شمېره ځیلونه (وراینتونه) یا ګردودونه، چې په ګړنۍ (ګفتاري) پښتو کې دود لري، باید په لیکنۍ پښتو کې یووالی او کره والي ومومي. یا په بله وینا- جوړښتي او ګرامري وارینتونه توحید کړ شي او لغوي وارینتونه تکثیر کړ شي. په بله وینا خولې ډېرې او بې شمېره دي او کنټرول یې ناشونی، څه چې یو بې سرو بوله کار دی، مګر قلمونه هغومره ډېر نه دي، چې کنټرول نه شي)). دی لکه څنګه چې د ټولو پښتنو ټبرونو لپاره د یوه ملي یووالي یا (ملیت) په بله وینا د یوه لوړ ټولنیز پرمختګ او بشپړتیا غوښتونکی دی. دغسې د لیکنې ژبیووالي لپاره هم ټینګار کوي او څنګه چې لومړۍ موخه د یو واریز (اوښتون) له لارې کېدونکې ده، دغسې دغه ژبنۍ بشپړتیا هم یوې اګاهانه او تینګر هاند او هڅې ته اړتیا لري.

د استاد دا خبره، چې ټولنیزه بشپړتیا او ژبنۍ بشپړتیا سره یو له بله نه شلېدونکي بهیرونه دي، یوه پرځای او په نوي علمي نړۍ لید کره شوې خبره ده. د نړۍ نورې یادې ژبې، لکه (انګلیسي، الماني، پرانسي، یا روسي هغه مهال معیاري بڼې پیدا کړې، چې بېلابېلو ټبرنیو او فیوډالي ډلو ټپلو یې پانګوالي اړیکو ته لوړتیا موندلې ده،یا په بله وینا (ملت) ته رسېدلی دي. استاد زیار پر دې ټینګار کوي، چې (له ټولنیز- اقتصادي انقلاب سره باید فرهنګي انقلاب هم له یاده ونه ایستل شي او ژبه خو د دواړو بیخبنایي- مخبنایي جوړښتونو یو ګډ آر او اړیکی بلل کېږي (د استاد زیار ژوند لیک چې د اکبر کرګر له خوا د استاد زیار د زېږېدنې د پنځوسمې کالیزې په غونډه کې اورول شوی و.(

استاد زیار تراوسه ۱۳۷۰ پورې ۳۰ کاله د ژبو او ادبیاتو پوهنځي او په علومو اکاډمۍ کې اکاډیمیک خدمت کړی دی. د سویس له برن پوهنتون څخه یې د ژبپوهنې، ادبپوهنې او وګړپوهنې لومړۍ درجه دوکتورا اخیستې ده. په انګلیسي، الماني، روسي، عربي او نورو لرغونو هندو اروپایي ژبو هېږي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد زیار د ښوونځي له نهم ټولګي ۱۳۳٤ راهیسې د شاعرۍ او لیکوالۍ ډګر ته راوتلی دی، د ټولو ادبي، علمي او تحقیقي اثارو شمېر یې ۱۳۰ ټوکو (کتابونو) او ۱۱۰۰ لیکنو ته رسېږي. په دې کې د ګڼو علمي، تحقیقي لیکنو ترڅنګ هغه ژورنالستیکي لیکنې هم راځي چې له ۱۳۳۸ کال راهیسې یې د هېواد، ننګرهار، وړانګې، اصلاح او د ثور انقلاب حقیقت (پیام) ورځپاڼو او د پوهنې مجلې د خبریال او د هېواد د نورو ټولو مهالنیو خپرونو او راډیو تلویزیون د همکار په توګه د هېواد په دننه او بهر کې په پښتو، دري، انګریزي او الماني ژبو خپرې کړې دي. د پوهاند زیار ادبي، علمي او تحقیقي اثار په لاندې ډول دي:

۱ -نومترنګونه یا اسمي ترکیبونه، په الماني ژبه د سویس د برن پوهنتون د ۱۹۷٤ کال خپرونه.

۲ -پښتو پښویه (ګرامر) د کابل پوهنتون د ۱۳٦۲ کال خپرونه.

۳ -پښتو لیکلار د ننګرهار د بایزید روښان پوهنتون د ۱۳٦۰ کال خپرونه.

۵ -زنداني نغمې، د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې د ۱۳۵۹ کال خپرونه.

٦ -سوزونه او سازونه (د شعرونو غونډ)، د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې د ریاست د ۱۳٦٤ کال خپرونه.

۷ -اور او وینې (د شعرونو غونډ) د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې د خپرونو ریاست د ۱۳٦۵ کال خپرونه.

۸ -وینه او مینه (د شعرونو غونډ) د ملي دفاع وزارت د ۱۳٦۰ کال خپرونه.

۹ -نظر کوتاهی بر زبان و زبانشناسی، د کابل پوهنتون ګستنر چاپ، ۱۳٦۳ کال.

۱۰ -پښتانه او ورونه ملیتونه (ژباړه) د چاپ او خپرونې دولتي کومېټې د ۱۳٦٦ل کال خپرونه.

۱۱ -مینه د زړه په وینه (رومان) تر چاپ لاندې.

۱۲ -اندو ژوند (شعري طرحې او ځلوریزې) د سرحدونو چارو وزارت د ۱۳٦۸ل کال خپرونه.

۱۳ -پښتو- دري فرهنګ تر چاپ لاندې.

۱٤ -ګلګځونه (شعري غونډ) د افغانستان د لیکوالو د انجمن د ۱۳٦۷ل کال خپرونه.

۱۵ -الماني- پښتو فرهنګ- د برلین پوهنتون په غوښتنه د ۱۳٦۷ل کال خپرونه.

۱٦ -د پښتو الماني ژباړیز پرابلمونه (په الماني) ناچاپ.

۱۷ -افغان- شوروي فرهنګي اړیکي، په دوستي مجله کې یې برخه برخه چاپ شوې ده.

۱۸ -سپین غر (شعري غونډ) ناچاپ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹ -کارپوهه (ارګولوژي) برخه برخه په فولکور مجله کې خپره شوې ده.

۲۰ -ټولنوال ریالیزم برخه برخه په هنر او ژوندون مجلو کې خپور شوی دی.

۲۱ -پښتو ګړدودونه (لهجې) په ورمې مجله کې چاپ شوي دي.

۲۲ -پښتو آر پوهه (اتمولوژي) تر ((ژ)) پورې په ورمه مجله کې خپره شوې ده.

۲۳ -پښتو بدلمېچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟ د اطلاعاتو او کلتور وزارت د ۱۳٦۹ ل کال خپرونه.

۲٤ -لیکونه (په پښتو- دري- انګلیسي او الماني) ناچاپ.

۲٥ -ځان پېښې (په پښتو- دري- انګلیسي او الماني) ناچاپ.

۲٦ -د هېواد پر ۱٤ ژبو (پښتو-دري، اوزبکي، ترکمني، بلوڅي، براهوي، واخي، پشه یي، پاراسوني، کتي ((نورستاني))، ګوجرو ((ګجراتي))، تیرو ((تیراهي))، شغني، کشمونډي ۱۰٤ ټوکه ګړدودودي (لهجوي) څېړنې، چې د سویس د ملي فونډ له خوا د یونسکو په سپارښتنه، د افغانستان (د ژبپوهنې اتلس) په نامه په برن پوهنتون کې تر کار لاندې دي.

۲۷ -پښتو، دري، پشه یي فولکوري څېړنې .

۲۸ -تر ۱۱۰۰ زیاتې علمي، ادبي، تحقیقي او ژورنالیستیکي لیکنې یې په پښتو، دري، انګلیسي او الماني، تر هېواد دننه او د باندې خپرې شوي دي. دغه راز یې یو لړ ادبي اثار د شوروي اتحاد په څو ژبو او مجاري، الماني، انګلیسي، بلغاریایي او داسې نورو ژبو اړول شوي او په اړوندو هېوادو کې خپاره شوي دي.

د اثارو ټول شمېر یې له مقالو پرته:

_ادبي ۱۰ اثره.

_علمي ۱٦ اثره.

_تحقیقي ۱۰٤ اثره.

_مجموعي ۱۳۰ اثره.

)ژوندون مجله، ۱۳٦۷ کال د میزان او عقرب ګڼه.(

استاد زیار د پورتنیو یاد شوو اثارو په درلودلو سره په ټول هېواد کې تر ټولو لوړ ملي ریکارډ ټینګ کړی دی. استاد د هېواد په نویو او زړو ژبو کې پوره تخصص لري. استاد د اروپایي او بین المللي ژبپوهانو د ټولنې، د کابل پوهنتون

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د ژبو او ادبياتو د پوهنځي د علمي شوراګانو او د علومو اکاډمۍ د ژبنيو او ادبي علومو د انسجام د کومېټې غړی دی او د علامه سيد جمال الدين افغان د فرهنګي ټولنې مشر هم دی.

همدارنګه استاد زيار په ګڼو ملي او بين المللي علمي او سياسي غونډو کې ګډون کړی او ليکنې او ويناوې يې په کې اورولې دي .

دا و د استاد زيار د اندو ژوند لنډ جاج. په دې ډول استاد زيار له زياتو ناخوالو سره په خپل کارو زيار او هاند وهڅې نن دې ځای ته رارسېدلی دی، چې هېڅکله يې پښتانه او پښتانه ليکوال او اديبان نه شي هېرولای.

استاد زيار ډېرې ليکنې کړې دي، د ژبې او ادب په هره برخه کې يې هر څه ليکلي دي، زيار يې کښلی دی، منډې يې وهلې دي، ستړی شوی او د پښتو ادب او پښتني فرهنګ هرې برخې ته يې يو څه ورکړي دي. فکر کوم، دی په خپل ټول عمر کې ډېر کم وخت او که په زغرده ووايو يوه ګړۍ هم بې قلمه او بې کاغذه نه دی پاتې شوی، خو دا ټول يې د چا لپاره او د څه لپاره؟ ځواب يې روښانه دی، چې دا هر څه يې د خپلې ژبې، ادب، فرهنګ او خپلو وګړو لپاره کړي دي.

زيار د خپل ژوند زياته برخه د خپلو خلکو ادبياتو ته ورکړې ده، دی وايي:

))ليکنه زما د ژوند نه جلاکېدونکی ټوک دی، له هغې راهيسې چې خپل ښي او کيڼ لاس مې پېژندلی دی، زه ليکنه کوم او ليکنه مې د ژوند ملګرې شوې ده.((

يو ليکوال دده په باب ليکي: ((زه استاد زيار د يو پرکاره خو دقيق ليکوال او محقق په توګه پېژنم. دی چې هر څه ليکي، په ژوره توګه يې ليکي، ښه يې ليکي، ښکلی يې ليکي او له يوه ژور احساس او پښتني احساس سره يې وړاندې کوي، دده هڅه په دې کې ده، چې په ليکنه کې د اړوندې موضوع ټولې پوښتنې اواروې او نه پرېږدي، چې لوستونکی په تياره کې پاتې شي (د نورمحمد سهيم مقاله، د استاد زيار پنځوسمه کاليزه، ناچاپ.(

د هند يو ليکوال ((سادهن مکرجي)) د خپل کتاب ((افغانستان زوال سی عروج تک))، چې پر ۱۹۸٤م کال د هند په نوي ډهلي کې چاپ شوی دی. په ۱۲٦ مخ کې د پوهاند زيار يادونه کوي او هغه د پښتو يو ستر عالم بولي. همدارنګه په ((تاريخ نوين افغانستان)) کې هم د يوه ستر فرهنګي او ټولنيز شخصيت په نامه ياد شوی دی، نو بايد د داسې ستر انسان درناوی وشي او په درنه سترګه ورته وکتل شي، چې د خپل زړه په وينو خپل فرهنګ او ادب ته د زمانې له ناخوالو سره سره کار کوي او پرمخ ځي. لکه څنګه چې د استاد زيار له لنډ نوم (تخلص) څخه څرګندېږي، دی يو زيارکښ انسان دی، له همدې امله خو يې نن تر دې ځايه ځان رارسولی دی او پر موږ پښتو مينانو باندې يې د احسان سيوری پروت دی. زه دلته د استاد په باب له زياتو خبرو تېرېږم، ځکه که هر څومره خبرېورباندې وکړم، بيا به هم کمې وي. هغه د شاعر خبره دلته سمه راځي چې وايي:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب وصف ترا آب بحر کافی نیست

که ترکنم سر انگشت و صفحه بشمارم

او یا دا پښتو لنډۍ:

ستا د ښایست گلونه ډېر دي

څولۍ مې تنگه زه به کوم کوم ټولومه

تر دې وروسته راځو، د پوهاند زیار لیکوالۍ، اثارو او دده اثارو څرنگوالي ته.

لکه څنگه چې دمخه مو وویل، پوهاند زیار د خپلې لیکوالۍ له پیل نه، یانې له هغه وخت نه، چې دی لا پنځلس کلن و، بیا تر ننه پورې د ادبیاتو په بېلابېلو برخو کې یې خپل قلم ازمویلی او د پښتو ادب په بڼ په هر گوټ کې یې زرغون نیالگي ایښي دي. د یوه لیکوال خبره ده چې وایي:

))استاد زیار د خپلې هغې مینې له مخې چې د خپل فرهنگ له غوړېدا او سمسورتیا سره یې لري، د پوهې او ادب هېڅ یوه خوا بې برخې نه ده پرېښې او د هغې هر نیالگی یې د زړه په وینو خړوب کړی دی، روزلی یې دی، پاللی یې دی او ثمر ته یې د رسېدو په هیله پر خپل ځان باندې کړاوونه گاللي دي او اوس هم لگیا دی، کړاوونه گالي، پر ځان سختۍ تېروي او بې خوبۍ زغمي، چې په دې توگه دغه نیالگی زموږ راتلونکو پښتونو (نسلونو) ته له خوږو او په زړه پورې مېوو سره وسپاري.((

لکه څنگه چې ښکاره ده، استاد زیار د ژبې، ادب او فرهنگ په بېلابېلو برخو کې ډېر گټور او ارزښتمن کارونه کړي دي. نو که موږ اوس د استاد ټولې لیکنې او اثار په ځیر سره وگورو، ویې څېړو او مطالعه یې کړو، نو د هغو څرنگوالی او شننه به موږ ته استاد زیار په لاندې نومونو راوپېژني:

١ -ژورنالیست زیار ٢- شاعر زیار ٣- څېړنیال زیار ٤- کره کتونکی زیار � ٥- داستان لیکونکی زیار ٦- ژبپوهاند زیار ٧- ژباړونکی زیار.

دا ډلبندي ما له خپل فکره کړې ده، ښایي نور یې پر نورو برخو ووېشي، خو له دې سره سره بیا هم د استاد نورې لیکنې شته، چې د څرنگوالي له مخې د استاد په پورتنیو نومونو کې نه راځي، خو په ټولیز (عمومي) ډول یې زیاتې لیکنې په پورتني نومونو کې په یوه نه یوه کې راځي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژورنالیست زیار

استاد زیار د خپلې وینا له مخې لومړی ژورنالیستیکي کارونه پرمخ وړل او ژورنالیستیکي لیکنې به یې کولې، هغه هم په ډېره زیاته کچه. دې کار بېلابېل لاملونه (عوامل) درلودل، یو دا چې استاد زیار د هغه وخت د ځینو لیکوالو، چې دا کارونه یې پرمخ وړل، تر اغېزې لاندې و او بل دا چې د خپلو اقتصادي ستونزو له کبله دې ته اړ و، چې له ورځپاڼو سره همکاري وکړي، د هغوی د خوښې مطالب وربرابر کړي او ورسره ورسره خپله پښتنې مینه خړوبه کړي.

یوه بله د یادولو وړخبره داده، چې پر یوه مهال د ژورنالیستیکي لیکنو ترڅنګه د ده شعرونه هم چاپېدل او له راډیو خپرېدل او ځینې لا تر ژورنالیستیکي لیکنو دمخه چاپ شوي دي، یانې استاد زیار مخکې تر هغه چې ژورنالیست شي، شاعر و، خو اصلي خبره چې موږ وربانديې ټینګار کوو، هغه داده چې استاد زیار له ۱۳۳۵ کال راهیسې د هېواد اخبارو او مجلو ته بې کچه ژورنالیستیکي مطالب کښلي او تیار کړي دي او له ۱۳۳۸ کال څخه یې د (هېواد) د ورځپاڼې د لومړي خبریال په توګه دنده ترسره کړې ده.

استاد زیار پر ۱۳۳۵- ۱۳٤۵کلونو له انیس ورځپاڼې سره قلمي همکاري لرله او همدارنګه به یې اصلاح ورځپاڼې ته مطالب برابرول. له ۱۳۳۷- ۱۳٤۳ کلونو پورې د عرفان او پوهنې مجلو خبریال او قلمي همکار و. هغه وخت او راوروسته یې د هېواد په بېلابېلو ورځپاڼو، جریدو او مجلو کې زیاتره مرکې، راپورتاژونه، لیدنې کتنې، هنري او ورزشي لیکنې، خبرونه، ګزارشونه، یونلیکونه او داسې نورې ژورنالیستیکي لیکنې خپرې شوې دي.

سره له دې چې استاد زیار تراوسه پورې کوم ځانګړی تیوریک ژورنالیستیکي اثر نه لري، خو د ژورنالیستیکي لیکنو شمېر یې خورا زیات دی. زه یې دلته د ځینو لاسته راغلو ژورنالیستیکي لیکنو سرلیکونه له اخځونو سره راوړم او پر څرنګوالي یې غږېږم. چې استاد زیار د خپلې لیکوالۍ له پیل څخه تراوسه پورې د هېواد په مطبوعاتو کې چاپ کړې دي. خو د یوه ټکي یادول یې ضرور دي، چې استاد زیار ډېرې زیاتې ژورنالیستیکي لیکنې چاپ کړې دي او د ټولو راټولول یې لا ډېر ګران کار دی او لا ښېخي کېدون (امکان) نه لري، په خپله وایي: ((ما به خپل ژورنالیستیکي مطالب په خپله د مرکز ورځپاڼو او مجلو ته ورکول، چې همکاري مې ورسره لرله همدا راز مې په ۱۳۳۵ او ۱۳۳٦ کلونو کې یو زیات شمېر ژورنالیستیکي لیکنې د مطبوعاتو مستقلې اداري ته ورکولې چې کریم ((روهینا)) یې مسوول او سلیمان لایق یې مرستیال و. هغو زما دا لیکنې د هېواد زیاترو ولایتونو او مهالنیو او ورځپاڼو ته لېږلې او ماته به یې ځای پرځای حق الزحمه راکوله، په دې ډول زما یو زیات شمېر ژورنالیستیک مطالب د هېواد د ټولو خپرني ارګانونو له خوا چاپ شوي دي)). خو زما هیله دا وه، چې زه د استاد ټولې لیکنې راټولې کړم، خو پر دې کار بریالی نه شوم. زه لومړی عامه کتابتون ته ولاړم هلته مې پر کار پیل وکړ، ځینې مطالب مې پیدا کړل زیاتره کلکسینونه نیمګړي وو او د ځینو کلونو خو لا هېڅ نه شته او د ولایتونو د ځینو خپرونو خو لا هېڅ پته نه لګي. بیا مې د علومو اکاډمۍ کتابتون ته مخه وکړه، هلته مې هم دا حال ولید، په خپله له استاد زیار سره هم د هغو ورځپاڼو، مجلو او

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

جریدو ګڼې، چې د ده لیکنې په کې چاپ شوي، نه شته او له دې کبله یې د ټولو لیکنو راټولول او د هغو اخځ ورکول یو ناشونی کار دی، نو زما دلته هماغه ورځپاڼې، مجلې او جریدې چې په ځینو کتابونو کې او یا له ځینو کسانو سره خوندي دي، تر څېړنې لاندې ونیولې او پر همدې مې بسنه وکړه.

۱ -د میدان کتنه:

دا د استاد زیار د هغه ژورنالیستیکي لیکنې نوم دی، چې د وردګو ولایت د یوه راپور تاژ په بڼه لیکل شوی دی. په دې لیکنه کې د وردګو ولایت د میدان د خلکو دود دستور په باب معلومات ورکړ شوي دي. همدارنګه له دې لیکنې سره یوځای د کرکیلې پر وخت ځینې عکسونه چاپ شوي، چې په خپله یې اخیستې دي. دا لیکنه د وږمې مجلې د ۱۳٤۲ل کال د ٥-٦ ګڼې په ۳٥-٤۳ مخونو کې خپره شوې ده.

۲ -د سرِ کال د ښوونکي د ورځې ګزارشونه:

د پوهاند زیار د هغه ژورنالیستیکي لیکنې نوم دی چې د یوه خورا اوږد ګزارش په بڼه برابر شوی، په دې لیکنه کې یې د ۱۷ غونډو ګزارشونه راغلي، چې د ښوونکي دورځې په ویاړ جوړې شوې وې. دا لیکنه د پوهنې مجلې د ۱۳۳۹ کال د ۹ ګڼې په ٦۷-۷٤ مخونو کې خپره شوې ده.

۳ -د ازموینو ګزارشونه:

دا د استاد زیار د یوې ژورنالیستیکي لیکنې نوم دی، چې په هغه کې له ۹ تعلیمي موسسو څخه د نهایي ازموینو د اخیستلو ګزارشونه برابر شوي دي. دا لیکنه د پوهنې مجلې د ۱۳۳۹ کال د لسمې ګڼې په ٥۷-٦۲ مخونو کې چاپ شوې ده.

٤ -د خوښ او سوله ییز ژوند یوه بېلګه:

دغه لیکنه د المان په دیموکراتیک جمهوریت کې پر فاشیزم باندې د بري د څلوېښتمې کالیزې په ویاړ د جوړو شوو خوشالیو او جشنونو یو لنډ راپورتاژ دی، چې د ثور انقلاب حقیقت ورځپاڼې د ۱۳٦٤ کال د ۲٥٥مې ګڼې په ٥ مخ کې چاپ شوی دی.

٥ -اګاهانه هرکلی:

دا لیکنه چې د اساسي قانون د طرحې د اعلان په اړوندتیا له ننګرهار ولایت څخه د یوه راپورتاژ په بڼه کښل شوې ده. په دې راپورتاژ کې د اساسي قانون په باب خبرې شوي دي. دا راپورتاژ د ثور انقلاب حقیقت ورځپاڼې د ۱٤-۷-٦٦ نېټې په لومړي او دریيم مخ کې چاپ شوی دی.

٦ -د استاد میوندي ویرمن شهادت:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د پوهاند زيار بله ژورناليستيکي ليکنه ده، چې د پوهاند ميوندي د شهادت په باره کې ليکل شوې ده او په هغه کې د ميوندي د ژوند او شخصيت په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا ليکنه د وړمې مجلې د ۱۳۵۱ کال د ٤-٥ گڼې په ۱-۲ مخونو کې خپره شوې ده.

۷ -د سويس له برن څخه ليک:

د پوهاند زيار يو ليک دی، چې د سويس له برن پوهنتون څخه يې کابل مجلې ته رالېږلی دی، دا ليک د کابل مجلې د ۱۳٤۹ کال د ٤ گڼې په ۵۷-۵۸ مخونو کې چاپ شوی دی.

۸ -د وړمې اتلسم خپرنی کال:

د استاد زيار يوه سرليکنه (سرمقاله) ده چې د وړمې مجلې په باب يې کښلې ده. دا ليکنه د وړمې مجلې د ۱۳۵۳کال د لومړۍ گڼې په ۱-۲ مخونو کې خپره شوې ده.

۹ -زموږ ملي واکمني بل الترناتيف نه لري:

دا د هغه ژورناليستيکي ليکنې نوم دی، چې د يوې مرکې په ترڅ کې وړاندې شوی او د کابل پوهنتون اوونيزې د ۱۳٦۷ کال ۱٦ گڼې په ۲ مخ کې چاپ شوې ده.

۱۰ -د ثور انقلاب لسمه کاليزه د افغانانو د نېکمرغۍ کاليزه:

دا هم يو ډول ژورناليستيکي ليکنه ده، چې د کابل پوهنتون د اوونيزې د ۱۳٦۷ د ثور د اوومې نېټې په گڼه کې خپره شوې ده.

۱۱ -جنگيالي ځوانان بايد د پوهې او زده کړې په ډگر کې هم مخکښ اوسي:

يوه ژورناليستيکي ليکنه ده، چې د (درفش جوانان) جريدې د ۱۳٦۰کال د ۱۱مې مياشتې په گڼه کې خپره شوې ده.

۱۲ -د ثور انقلاب او افغاني مېرمنې:

يوه ژورناليستيکي او څېړنيزه ليکنه ده، چې د ((زنان)) مجلې د ۱۳٦۰ کال د ۲ گڼې په ۱۹ او ۲۰ مخ کې خپره شوې ده.

۱۳ -ټول ملي او هېوادپال ځواکونه دې د يوې نوې نېکمرغې ټولنې د جوړولو لپاره سره يو موټی شي: دا هم د پوهاند زيار يوه ژورناليستيکي ليکنه ده، چې د هېواد ورځپاڼې د ۱۳۵۹ کال د ۱۰ مياشتې د ۲۳نېټې په گڼه کې خپره شوې ده.

۱٤ -پراخه پلار وطنه ملي جبهه:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملي جبهې په باب د پوهاند زیار یوه ژورنالیستیکي لیکنه ده، چې د هېواد ورځپاڼې د ۱۳٦۰ کال د درېیمې میاشتې د ۱۹مې نېټې په ګڼه کې خپره شوې ده.

۱۵-د شوروي لیدنه کتنه:

د استاد زیار په وینا تر یاد شوي سرلیک لاندې یې د وړمې مجلې د ۱۳۵٦ کال په یوه ګڼه کې یو راپورتاژ خپور کړی دی. خو ددغه کال د اړتیا وړ ګڼه زما لاس ته رانغله. همدارنګه استاد زیار وايي: د هېواد ورځپاڼې د ۱۳۵۹ کال په یوه ګڼه کې یې د هند سفر په نامه یو راپورتاژ خپور کړی دی.

دیموکراتیک المان د سولې او سوسیالیزم په سنګر کې:

دا هم د پوهاند زیار یو بل راپورتاژ دی، چې د المان له دیموکراتیک جمهوریت څخه برابر شوی دی او د ثور انقلاب حقیقت ورځپاڼه کې چاپ شوی دی.

دیموکراتیک المان د تېرو تاریخي خوږو ترخو د پاتوړي (وارث) په توګه:

د پوهاند زیار یو بل راپورتاژ دی، چې د هېواد ورځپاڼې د ۱۳٦۱ کال په یوه ګڼه کې خپور شوی دی.

ټولنیزه هوساینه:

د استاد زیار یو بل راپورتاژ دی، چې له ختیز المان څخه یې برابر کړی او د هېواد ورځپاڼې د ۱۳٦۱ کال په یوه ګڼه کې خپور شوی دی.

هیتلري وژنځایونه:

د پوهاند زیار یو بل راپورتاژ دی، چې د المان له ختیځ جمهوریت څخه برابر شوی دی او د هېواد ورځپاڼې د هماغه کال په یوه ګڼه کې خپور شوی دی.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعر زيار

شعر زموږ د ادب يوه غوره برخه ده او ځانګړی ځپرکی تراوسه پورې په پښتو ادب کې تر نورو ټولو ادبي ژانرونو او برخو د شعر برخه زياته ده، زيات مينه وال لري، زيات ليکونکي لري او زيات لوستونکي. استاد زيار زموږ د ادب په دغه برخه کې نه هېرېدونکي کارونه کړي دي او کوي يې. ده زيات شعرونه ليکلي، د وخت حالات يې په کې ښه ترا انځور کړي دي او تل ترتله د پښتو شعر د بهير د مخکښانو په ډله کې پاتې شوی او لا کله ترې دمخه شوی هم دی.

استاد زيار د اوسني ليکوال ليکونکي استاد ((بېنوا)) په غوښته پر ۱۳۴۱ کال خپل ژوند ليک داسې کښلی و:

((له لسم ټولګي ځخه نوی بريالی شوی وم، چې د تېر با مشقته کړکېچن يا له خواږه سوزه ډک ژوند خاطراتو مې د تحت الشعور له پردو ځخه د شعور صحنې ته پرله پسې په راوتلو پيل وکړ، چې ورو ورو يې زما له معصومانه عشقي احساساتو سره اړخونه بدل کړل. دې احساساتو زما له فطري او کسبي انکشاف ځخه الهام واخيست، لومړی يې زما ژبه وخوځوله او بيا د قلم په ژبه د (شعر) په نوم راڅرګند شول)). (عبدالروف بېنوا: اوسني ليکوال ۳ ټوک، ۱۳۴٦ کال، ۱۱۰۸ مخ).

استاد زيار په زياته کچه شعرونه ليکلي او وخت پر وخت يې د هېواد په مطبوعاتو کې چاپ کړي دي. د ده لومړنی شعر پر ۱۳۳۵ کال د زيري جريدې له خوا خپور شوی او وروسته يې بيا د هېواد، انيس، اصلاح، ننګرهار... ورځپاڼو او د پوهنې، کابل، عرفان په مجلو کې په زياته کچه شعرونه چاپ کړي او له راډيو ځخه يې خپاره کړي دي او په دې توګه د ځومره والي (کميت) له پلوه هم له خپلو هم مهالو ځخه وروسته نه دی پاتې شوی. په دې ډول استاد له پښتو شاعرۍ سره يوځای- پارسي شاعري هم کړې ده، خو راوروسته يې پرې اېښې ده.

استاد لومړی پارسي شعر د ۱۳۳۳ کال د کب پر مياشت ويلی او د ۱۳۳٤ کال د نوروز پر ورځ يې د ابن سينا منځنۍ ښوونځي له خوا په جوړه شوې غونډه کې اورولی دی. د سر مصرع يې په دې ډول ده:

اوان وقت گل رسيد بشگفت گلها تازه تر

استاد زيار په بېلابېلو برخو کې خپل قلم ازمويلی دی او د پښتو شعر په زياتو برخو او زياتو فورمونو کې يې شعرونه ليکلي دي. څلوريزې يې کښلې دي، نظمونه يې ليکلي او اوس خو يې په زياته کچه د ازاد شعر د مخکښۍ دنده پر غاړه اخيستې ده.

دلته د ده د شعر پر ټولو اړخونو باندې غږېدل او خبرې کول ډېر کار غواړي او زما غونډې د کم منګي او کم ازمېښتي کار هم نه دی او غټو غټو ليکوالو او کره کتونکو ته اړتيا ليدل کېږي، چې د استاد زيار د شاعرۍ د اړخونو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځرنګوالي په باب څېړنې او ليکنې وکړي، خو زه دلته يوازې دومره څه ليکم، چې نورو ته يې لېږ تر لږه د شاعرانه هلو ځلو د پرله پسې بهير يو لنډ انځور هومره وړاندې کړم.

استاد زيار له ډېر پخوا راهيسې، يانې له ۳٦ کلونو راهيسې شعرونه ليکي، خو بيا هم تر ډېره وخته پورې يې د شعرونو ځانګړې مجموعه نه وه چاپ شوې. متې يې پر ۱۳۵۹ کال لومړی شعري غونډ ((زنداني نغمې)) چاپ شو. دغه کار البته ځينې عوامل لري، چې زه يې دلته له څېړلو ډډه کوم، يوازې د ده پر شاعرانه فعاليتونو رڼا اچوم او هغه شعري غونډونه يې درپېژنم، چې تراوسه پورې چاپ يا چاپ ته چمتو دي.

يو بل ټکی هم د يادولو وړ دی او هغه دا چې استاد زيار يو زيات شمېر شعرونه په بېلابېلو وختو کې دبېلابېلو جريدو، مجلو او ورځپاڼو او راډيو له لارې خپاره کړي دي، د هغو ټولو راټولول يو ناشونی کار دی، خو يو زيات شمېر يې په شعري غونډو کې راغلي دي. له همدې کبله يې يوازې د شعري غونډونو پر پېژندنه بسنه کوو. خو تر دې مخکې، چې د هغه شعري غونډونه وښيو، ښه به وي چې د پښتو شعر او شاعرۍ په برخه کې يې ستر نوښت يانې د ازاد شعر مساله هم له ياده ونه باسو.

زيار د هغو مخکښو شاعرانو سرلاری دی، چې په پښتو کې د شعر نويوالي او نړيوالي لپاره سرسخته مبارزه، هاند او هڅه کوي، کله خو دی د خپلې دغې سرسختې مبارزې او د هغې بې کچه مينې له مخې، چې د شعر له دې ځانګړي فورم سره يې لري، د ادبي چاپېريال د ځينو لنډ اندو او لنډ پارو دود پالو (عنعنه پسندانو) له ناوړه چلند او د ځينو نورو له ګونګسيو سره مخامخېږي. خو زيار هغه دومره ستر خنډ نه بولي، لکه څنګه چې د ده په پېژندنه کې مو وويل، دی په ډېره ګڼه ګونه کې هم خپله لار باسي او همدا راز په دې برخه کې هم د هېڅ راز خنډونو خيال نه ساتي.

دی په ځانګړې توګه زياتره ځوان شاعران دېته هڅوي، چې ازاد شعرونو ته مخه وکړي، خو دا په دې مانا نه ده، چې ګڼې زيار زموږ د ادب او په ځانګړي ډول د شعر له پخوانيو فورمونو سره دښمني ښيي، بلکې دی وايي :

))موږ بايد د شعر په نورو پخوانيو جولو (فورمونو) کې داسې شعرونه وليکو، چې تر مخکنيو غوره وي او قافيه او رديف زموږ فکر او سوڅې ته ضرر پېښ نه کړي. خو که چېرې د غزل غوندې د شعر په نورو پخوانيو چوکاټونو کې مو شعر ليکنه زموږ ترمخه شاعرانو ته نه شي رسېدی، نو ښه به دا وي، داسې يوه لاره وسنجوو، چې هم تر پخوانيو شاعرانو دمخه شو او هم زموږ لپاره نوی وي او هم په کې خپل فکر او خيال په ښه ډول ځای کړو.((

د استاد زيار پورتنۍ خبرې که ځينې غزل بول او دوديزوال شاعران راباندې راونه پارېږي، تر ډېره ځايه درستې دي. همدا اوس زه د يوه غزل بول شاعر، چې تر ټولو زيات ازاد شعر د رامنځته کېدو مخالف دی، تر ۸ ټوټو څخه زيات تش په نامه غزلې وړاندې کولای شم، چې په يوه قافيه، يوه رديف په يوه محتوا او مانا او هغه هم په لا ډېره زړه او سولېدلې بڼه چې په سلګونو پلا زموږ په ادب کې تکرار شوې خپرې شوې دي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو له دې سره جوخت مورږ له ښه مرغه داسې شاعران هم لرو، چې د غزل په فورم کې يې ډېر پياوړی اندو خيال رانغښتی دی او داسې شاعران بيا د ازاد شعر د رامنځته کېدو خنډ کېږي هم نه او د هر ادبي ژانر رامنځته کېدو ته په درنه سترګه ګوري. په هره توګه هر څوک چې د شعر په هر چوکاټ کې څه ليکي، بايد ښه يې وليکي او تر پخوانيو يې ډېر ښه وليکي.

ازاد شعر په پښتو ژبه کې يوه نوې پديده ده، نوې پديده که هر څومره د خلکو په ګټه هم وي، په پيل کې بيا هم له مخالفتونو سره مخامخېږي. په هر ډول استاد زيار په پښتو کې د ازاد شعر د يوه مخکښ او زړور مبلغ په توګه بايد له مخالفتونو سره مخامخ شي. خو راتلونکې يې روښانه ده او د پښتو ازاد شعر د لومړۍ مستقلې چاپې مجموعې د چاپوونکي او درلودونکي په توګه دا حق لري، چې د خپلې ټاکلې لارې دفاع وکړي او پر مخ ولاړ شي. لوی استاد ((حبيبي)) لا هغه وخت د استاد زيار په باب کښلي وو:

((د پښتو د اوسني شعر د تنکي بڼ يو بل غوړېدلی ګل دوکتور زيار دی. په زړو قالبونوکې نوي موضوعات ځايوي، خو په دې وروستيو کې يې د شعر فورم هم اوښتی او د فورم او فون په لحاظ منظومې نوی والی لري...)). (د اصف بهاند مقاله- د استاد زيار پنځوسمه کاليزه، ناچاپه.)

اوس راځو د استاد زيار شعري غونډونوته:

خو تر دې مخکې چې د هغه د شعري غونډونو پر پېژندنه پيل وکړم، خپله ياده شوې خبره بيا راغبرګوم، هغه دا چې استاد ګڼ شمېر شعرونه پخوا په ورځپاڼو، مجلو او جريدو کې خپاره کړي دي. د هغو ټولو راټولول يو ناشونی کار دی، ځکه چې د ورځپاڼو، جريدو او مجلو کلکسيونونه نيمګړي دي، دا دی دلته بيا يو ځل د هغو خپرونو نومونه اخلم، چې د استاد شعرونه په کې په زياته کچه په انفرادي ډول خپاره شوي دي:

د هېواد، انيس، پيام ورځپاڼې، د پوهنې او عرفان مجلې، د ننګرهار، کندهار او پکتيا مجلې، زيري جريده او نورې زياتې خپرونې، چې له ډېرشو کلونو راهيسې يې خپرونې کړې دي. اوس يې دلته يوازې پر هغه شعري غونډونو، چې تراوسه پورې چاپ او يا ناچاپ دي، رڼا اچوو:

تر ټولومخکې يې د لومړي شعر لومړۍ او وروستۍ مسره چې د زيري اوونيزې د ۱۳۳۵ کال په منې کې خپور شوی، راوړو:

څو به يو موره له کاروانه پاتې

(لومړۍ مسره)

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وطن غم کې شه کوشانه پاتې

(وروستۍ مسره)

زنداني نغمې:

زنداني نغمې د استاد زيار د شعرونو لومړی چاپي غونډ دی چې پر ۱۳۵۹ کال د بيهقي موسسې له خوا په ښکلې کچه او سکښت چاپ شوی دی. په دغه شعري غونډ کې، چې ټول ۱۰۰ مخونه لري ۳۵ ټوټې شعرونه راغلي دي. د دې مجموعې په شعرونو کې هم د استاد زيار د نورو شعرونو په شان د ده سياسي کړنلاره او سياسي مفکوره له ورايه ښکاري. د دې مجموعې شعرونه د فورم له مخې ازاد او ځينې نيمه ازاد او ځينې يې په نوروفورمونو کې راغلي دي. پر دغه شعري غونډ باندې د (زنداني نغمې) تر سرليک لاندې د اکبر کرګر له خوا په ٤ مخونو کې يوه سريزه کښل شوې ده .

همدارنګه دمجموعې په پيل کې په ٦ مخونو کې د (زنداني نغمې) په نوم په خپله د استاد زيار يادښت راغلی دی. د ا دی دلته له دغه شعري غونډ څخه يو دوه بېلګې را اخلو:

ازاده مينه

ستا له خوا نه بېلېدی نه شمه زه

ستا له مينې صبرېدی نه شمه زه

چې نيولې مې ده ستا د وفا لاره

له دې لارې کږېدی نه شمه زه

نا اميده ستا د سترګو له ککونه

لکه اوښکه څڅېدی نه شمه زه

يم رنځور ستا د پېغلوټو کرشمو زه

بې وصال دې رغېدی نه شمه زه

له خپل ځانه تېرېدل ماته اسان دي

خو له تانه تېرېدی نه شمه زه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه یم ستا هغه ازاده مینه زیاره

چې په جېل کې ځایېدی نه شمه زه!

د زندان پسرلی

راغله مې خواته غلې غلې ورېمه

د تور زندان له وسپنیزو پنجرو

د ننګرهار د سپرلنیو ګلو

دلمر دوړانګو پر زرینو وزرو

دلته پراته ډېر د فاشیزم دښنه

د مېنې مینې په ګناه بندیان

د یو ولس د یرغملو په نوم

د ستر بري په هیله ګالي زندان

دلته بندیان د هغو زړو ښتنان

چې د وطن په عشق ټوپونه وهي

چې سر ترپایه یې په رګ رګ کې

انساني مینه غورځونګونه وهي.

وینه او مینه

وینه او مینه د پوهاند زیار دشعرونو هغه غونډ دی، چې پر ۱۳٦۰ کال د ملي دفاع وزارت په چاپ خونه کې د ۱۰۰۰ ټوکو په تیراژ په ښکلې کچه او سکښت چاپ شوی دی.

په دغه شعري غونډ کې د استاد ځینې هغه شعرونه راغلي دي، چې د ۱۳۳۹- ۱۳٦۰ کلونو په اوږدو کې یې ویلي دي. دا مجموعه په ښکلي ډیزاین او انځور ښکلې شوې ده او د نورو کتابونو په پرتله په وړوکي (جیبي) کچه له چاپه راوتلې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې غونډ په پیل کې د (سخن کوتاهی در باره وینه او مینه) د دوکتور اسدالله حبیب له خوا په درې مخونو کې د شاعر او د دې مجموعې د شعرونو د ځرنګوالي په باب یوه سریزه کښل شوې ده. په دې شعري غونډ کې چې ټول ۱۳۲ مخونه لري، ۱۱۹ ټوټې شعرونه ځای شوي دي، چې زیات شمېر یې څلوریزې او ځینې یې ازاد شعرونه او اډانې یا سپین شعرونه دي.

دا شعرونه د استاد زیار د اندو ژوند د څو اړخونو هنداري بلل کېږي. په تېره یې بیا د سیاسي ژوند، لکه چې وايي :

))زما دغه وینه او مینه زما د ۲۲ کلن ژوند او اند د بشپړتیايي بهیر یو نیمګړی غوندې انځور دی. له یوه لنډ تنګ ولسوال نړی لیده نیولې تر ټولنوال او پرګنوال هغه پورې.((...

دلته به له دغه شعري غونډ سره د لا بلدتیا په موخه دوه ټوټې شعرونه را واخلو:

سم هوډ

سازېدل له زمانې سره اسان دي

زمانه سازول ځان سره زه غواړم

ساز ناسازې زمانې سره به نه شم

څه پروا که راغلم راغلم، لاړم لاړم.

چپه زمانه

زمانه راته چپه غوندې ښکارېږي

چپ ته ښي او ښي ته چپ چې ویل کېږي

))لېونی خاندي پر کلي پر ده کلی((

د هوښیارو دا متل دلته جوړېږي.

سوزونه او سازونه:

د پوهاند زیار د شعرونو یو بل ښکلی غونډ دی، چې پر ۱۳٦٤ کال د چاپ او خپروني د دولتي کومېټې له خوا په دولتي چاپخونه کې په افسېټ ډول د ۲۰۰۰ ټوکونو په تیراژ له چاپه راوتلی دی. د استاد دا شعري غونډ د کمیت او کیفیت له پلوه پوره بډایه دی. په دې شعري غونډ کې ۷۳ ټوټې شعرونه راغلي دي، چې د فورم له مخې ازاد- نیمه ازاد او یو شمېر یې په پخوانیو شعري فورمونو کې ویل شوي دي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغه شعري غونډ په پیل کې د پیلامې په توګه د ((زما سوزونه او سازونه)) تر نامه لاندې په درو مخونو کې په خپله د استاد زیار یو یادښت راغلی دی، چې د دغه شعري غونډ په باب وايي:

))هسې خو د مانا او محتوا له مخې دغه شعري انځورونه د یوه ربړېدلي او کړېدلي انسان د ژوند یو داستان دی، چې د رنګارنګو مهالونو او چاپېریالونو رنګارنګیو په کې اړخونه بدل کړي، هر سوز یې د یوه مهال او هر ساز یې د یو چاپېریال ښکارندویي کوي، د هر هغه مهال او چاپېریال چې زه یې ستاسې او نورو ملیونونو همځېلو (همنوعانو) د یوه استازي په توګه یو نه جلا کېدونکی ټوک یم او له همدې کبله یې اوس د همدغه رنګین داستان آر لوبغاړی او اتل یم.((

پر دې شعري غونډ باندې په شپږو مخونو کې د ((زیار شاعري)) په نوم د اجمل ختک له خوا یوه سریزه کښل شوې او همدارنګه (د سوزونه او سازونه په باره کې څو خبرې) تر سرلیک لاندې په درېو مخونو کې د دوست شینواري له خوا هم یوه سریزه کښل شوې ده.

اجمل ختک د استاد زیار په باب وايي:

((زیار په سینه کې د شاعر زړه هم لري او ژبه هم، د یو داسې شاعر زړه چې د ښکلا او مینې خوندونه او دردونه هم محسوسولای شي او د ژوند او محنت ارمانونه او محرومیتونه هم. دی داسې شاعر دی، چې ژبه یې د خپلو خواهشاتو له تاوه نه تاوېږي، بلکې د خپل محیط او انسانیت په غم ککړه ده، د انسان د ژوند له هرې موضوع، مضمون او کار سره خپل تعلق څرګندوي او له هر تعصب او تنګ نظرۍ نه پرته په خلوص، بلکې لېونتوب سره خدمت کوي.)) دی همدارنګه زیاتوي: ((زیار د خپلو شخصي خواهشاتو په خوب ویده شاعر نه دی، د خپل هېواد او ولس په غم لړلی، بیدار لیکوال دی. زه هر وخت زیار صاحب او د ده ذهن د تحقق او څېړنې په کار کې مصروف وینم. د ده شعرونه د ده د ذهن پیداوار دي...)).

یوه بله خبره چې د دغه شعري غونډ په باب د یادولو وړ ده، هغه دا ده چې په دغه شعري غونډ کې راغلي دوه سریزې د کتاب په پای کې راغلې دي، یانې د شعرونو تر پای ته رسېدو وروسته. که چېرې له دود سره سم دا سریزې د کتاب په پیل کې راغلې وای، ښه به وای او له لوستونکو سره به یې ډېره مرسته کړې وای. داستاد زیار دا یاد شوی شعري غونډ د خپل هغه دروند ارزښت له مخې چې لري یې، پر ۱۳۵۸ کال دخوشال خان لومړۍ درجه جایزه وګټله.

دا شعري غونډ له سریزو او وېې پانګې پرته ۲٦٥ مخونه لري. د کتاب پای ته په شعري غونډ کې د راغلو وییونو ۲۲ مخه وېې پانګه هم راغلې ده، چې له لوستونکو سره د ستونزو په حل کې پوره مرسته کولای شي. دلته ترې یو ښکلی شعر را اخلو:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مین ارمانونه

دا مې اوښکې ورتې ورتې...

راخوټکېږي او بهېږي

د لیمو له سرچینو نه

پر باړخو باندې مخ کښته...

که بهیر دی رانه لېږدي د نیمګړو ارزوګانو.

دا زما بېلتون ځپلې

ارمانژلې، ځورېدلې

سرترپای ناکامه مینه

اوبو وړې شانې هیله...

په ارمان د یوه څرک د چا د مخ د رڼاګانو.

په دې زړه د تورې شپې کې

په تورتم تورو تیارو کې

د مینو ارمانونو...

بربنسا نه شته، ځلا نه شته

ورک را ورک او راورکې

نه بنداو د سونګ د شمعې نه کړاو د پتنګانو

ګورې ګورې تورې وربځې

چې دهسک مخ یې نیولی

پنا کړې یې له سترګو

دي د ستورو سترګکونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلوشې د وږمکۍ...

یا که سیوري دي چې ښوري د شهیدو ارواګانو!

لار لودن راځنې ورک دی

غورځم، پرځم، ټپرېږم...

لارښودنه لرم د مینې

چې مې بوځي تر درشله

د زړه سواندي خواږه یار...

پخسوي مې، ځوروي مې یاد د تېرو پېرزوګانو!

اور او وینې

د پوهاند زیار د ازادو شعرونو یو ښکلی غونډ دی، چې پر ۱۳۶۵ کال د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې له خوا د ۲۰۰۰ ټوکونو په تیراژ په دولتي چاپخونه کې په ښکلې کچه او سکښت چاپ شوی دی. په دې غونډ کې ټول ٤٣ ټوټې شعرونه راغلي او ټول یې ازاد دي.

دا غونډ ۱۹۱ مخونه لري. د شاعر دې شعرونو هم د نورو شعرونو په څېر د ده اندو خیال په ښه ډول څرګند کړی دی، چې دا یې په شعرونو کې د بریالیتوب یوه ستره نښه ده. په پیل کې د سریزې پرځای (ازاد شعر ته رابلنه) په نوم یو ښکلی ازاد شعر راغلی دی. د اور او وینې غونډ د ازاد نوي پښتو شعر لومړۍ بېلګه ده، چې د ځوانو زېږندویانو لپاره یو ګټور لارښود ګڼل کېږي.

دا غونډ د ژبني سبک له پلوه د (یوي نره، خوږې، لنډې، رواني او بشپړې کره) پښتو تر ټولو غوره بېلګه ګڼل کېږي او نوي رغونې او ترکیبونه په کې زیات راغلي دي.

د هنري پرداز، ایماژونو او انځورونو او په تېره د اساتیرو له پلوه ډېر لوړ او د فکري محتوا له مخې ډېر ژور دی په دې توګه دلته په ټوله مانا د ژوند ((شعار)) پر ((شعر)) بدل شوی دی. دلته د هنري ارمان او ټولنیز ارمان، یا په لنډ ډول د شکل اومحتوا ترمنځ ډیالتیک په رښتینې ((ډیالیکتیکي)) مانا ټینګ دی. د ترخه ټولنیز واقعیت له ځلونې سره سره په کې پر ارمان بری او ایمان هم یوځای انځورل کېږي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد زیار په دغه شعري غونډ کې زیار کښلی، چې (ادب د ادب یا هنر د هنر لپاره) او بل (ادب یا هنر د ژوند لپاره) دواړو بهیرونو ته پیوند ورکړي او په دې توګه د ښوونکي او کره کتونکي په توګه یوه نوې لاره پرانیزي. د استاد دا شعرونه د کوم اروپايي یا شرقي ازادو شعرونو پېښې نه دي، بلکې زېږندوی او نوښتګر یې په دې ګروهه دی، چې دلته د فولکور او منظومو ادبي دواړو ډولو شعرونو له تونیک سیلابیک خصوصیت څخه ګټه اخیستل شوې، له قافیې پرته چې د نړۍ دهېڅ کومې ژبې د شعر بنیادي شرط نه دی، نور ازاد شعر له منظوم ادبي او فولکوري هغه سره کوم توپیر نه لري، په دې مانا چې وزن او سپلاب د نړیوال بنسټیز شرط په توګه تر دا منځ یو شان واکمني لري.

دلته د شعر د څرمې (فرعي) ځانګړتیا په توګه قافیې قید و بندیز نه شته او نه د مسرو د لنډوالي او اوږدوالي قید. د ساري په توګه قافیه وال (یا بې قافیه ولسي شعرونه) په اوو څپیزو مسرو پیلېږي. حال دا چې په نوي ازاد شعر کې له څلورو څپیزو مسرو څخه پیل مومي او ان تر ۳۹ څپیزو رسېږي. تر دې البته زیات (جمله) او (سا) نه شي اوږدېدلای، په تېره سا ایستنه چې مسره سره ځای پرځای دروي.

استاد زیار د دې مجموعې د نوم په باب وایي :

دا چې ما بیا هم د دې دفتر نوم شعار ډوله ټاکلی، زما د سر صفحې شعر یې ځواب وایي:

ټول دفتر مې شو د مینې اور و وینې

ستا د سرو سکروټو شونډو له غزله!

د دغه غونډ ستر نوښت په دې کې دی، چې په پښتو ژبه کې د ازادو شعرونو لومړنۍ، ځانګړې بشپړه چاپي مجموعه ده چې شعرونو یې د پوخوالي زیاتې پوړۍ وهلې دي. یو شاعر د دې مجموعې په باب لیکي: ((د شعرونو سبک یې عاطفي او روښانفکرانه دی او د هنري ارمان او ټولنیز ارمان ترمنځ یانې د شعري شکل او مضمون ترمنځ ژور ډیالیکتیکي اړیکي شتوالی لري. د رسالت دقیق او استادانه رعایت، شاعرانه مسوولیتونو (زماني مسوولیت)، (مکاني مسوولیت)، (ټولنیز مسوولیت) او (ادبي مسوولیت) د محترم زیار شعرونه لا شتمن کړي دي)). (د ثور انقلاب حقیقت ورځپانه، ۱۱/۳/۱۳۶٦ ګڼه، ن. سیوری، اسحق ننګیال).

په هر حال دا غونډ پښتو ژبې ته د نوي فورم او نوې محتوا په درلودلو سره د پوره ارزښت لرونکی دی. باید زموږ ژبې داسې یوه مجموعه لرلای، خو ښه ده چې لري یې.

ددغه غونډ په باب ډېر څه ویلو ته اړتیا شته او موږ تري د خپلې لیکنې د ډېر اوږدوالي له کبله ډډه کوو. د زیاتو معلوماتو لپاره وګورئ: کابل مجله ۱۳٦٦کال لومړۍ ګڼه (اور او وینې ته یوه کتنه) د نورمحمد سهیم کره کتنه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه بله خبره، چې د دې غونډ په باب د یادولو وړده، هغه داده، چې په پای کې یې له ۱۶۷-۱۸۴ مخ پورې د هغو وییونو پانګه راغلې ده، چې د دې شعري غونډ په شعرونو کې کارول شوي دي، چې بې له شکه د شعرونو په ځینو پېچلو برخو کې له لوستونکو سره مرسته کوي. دا دی، دلته له دې ښکلي شعري غونډ څخه د طلايي شګې په نامه یوه ټوټه ښکلی شعر را اخلو:

طلايي شګې

په وزرو د مینه وږو

او خوږو خوږو شپېبو

کږم ګلیون د سرو ګلونو

ګلکځونو

دنګو دنګو چنارونو د وارنا...

د الواک نیلی مې ځغلي او راځغلي

کښته پورته

د شنه هسک و شنه دریاب په همغاړې او همبریدې

ارتې ارتې

او ناپایې شنې ورشو کې

سپینې سپینې ښکلې ښکلې

او جوړه جوړه کوترې

سره خاندي او مستي کړي

خوله پر خوله غاړه پر غاړه

پر پستو ((طلايي شګو))

تر تودو زرینو وړانګو

د لمر لاندې...

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

او زه ناست ورته پر غاړه

جوړوم د طلايي شګو کورونه

په پر غز، غر ځپه راشي

بېړی ډوبه مې د اند شي

کړي را وران خيالي کورونه.

ګلکځونه:

د پوهاند دوکتور مجاور احمد زيار د شعرونو هغه ښکلی غونډ دی، چې د افغانستان دليکوالو د انجمن له خوا په دولتي مطبعه کې په ښکلې کچه او سکښت د ۲۰۰۰ ټوکونو په تيراژ له چاپه راوتلی دی. دا غونډ ټول ۱۳۲ مخونه لري او د شاعر ۶۰ ټوټې شعرونه په کې راغلي دي. ددغه غونډ زياتره شعرونه غزل دي. يو شمېر نيمه ازاد او يو لږ يې په نورو پخوانيو فورمونو کې ليکل شوي دي. پر دې غونډ باندې د استاد عبدالروف بېنوا له خوا په څلورو مخونو کې يوه سريزه کښل شوې ده، چې په هغه کې د استاد زيار د ژوند او د ده د شاعرۍ په هکله رڼا اچول شوې ده او په خپله د همدې غونډ په باب خبرې شوې دي. په دغه غونډ کې د استاد زيار د زلميتوب د وخت ځينې شعرونه راغلي دي، چې استاد بېنوا په دې باب ليکي:

))ده دا خپل ګلکځونه يوازې د زلميتوب د مينې او هوس لپاره حصار کړې نه دي، بلکې د خپل هېواد، د خپل ولس او د اوسنۍ نړۍ د ټولنيزو نابرابريو هغه نارې سورې او کوکې يې هم په کې وهلې دي، چې د ده انساني عواطف يې لړزولي او بشري احساسات يې راپارولي دي.((

دا دی، دلته يې يو ښکلی غزل را اخلو:

د استاد حمزه په ژبه

پرون دې پرېکړې د جرګو په ژبه

نن دې هر څه د ولولو په ژبه

درنه پښتو ده هېره شوې که څه

چې اوس غږېږې د وسلو په ژبه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

 څو به په څو يې زما وينو ته ناست

څو به مې وژنې د دښنو په ژبه

که وو تربرونه خو پردو ته يو وو

ولې پردي شو د پردو په ژبه

له ولس وځه خوله نرخ مه وځه

درته يم سر د پښتنو په ژبه

خير دی که کړم درته د زړه خبرې

د اوښکو وينو د سلګو په ژبه

وايم رښتيا درته، ترخه که هم وي

د اوسمهال د اسويلو په ژبه

پرې چې پيغام د ژوند درواستومه

د انقلاب د پلوشو په ژبه

ځم د استاد حمزه په لار درسره

ګوندې شې پوه مې د شعرو په ژبه.

ګډه نړۍ:

دا د يوې درې کسيزې مشاعرې بڼه لري، چې له ۱۳۴۰-۱۳۴٤ پورې د زيار، ممنون او فنا له خوا پرله پسې تر سره شوې او پر خپل وخت د مېرمن مجلې او هېواد ورځپاڼې له خوا خپره شوې ده او په راوروسته کلونو کې سېلاب ساپي او نصرالله حافظ هم په کې برخه اخيستې ده.

دلته له دغو درې کسيزو مشاعرو څخه لومړۍ مشاعره، چې د استاد زيار د شعرونو په دې طرحې جوړه شوې، راوړم.

بيا مې ښکلی يار په زړه ورېږي نن

ګاتې مې د سترګو پسې لوېږي نن

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محمد جان فنا شعر په دې ډول دی:

اندېښنه

ساز د محبت راته غږېږي نن

پېغله د هنر راته نځېږي نن

يو نظر مې ستا د مخ ښايست وليد

يو جهان رڼا پر ما ورېږي نن

تش چې تصور دې د بشر وکړم

ټول جهان مې خيال کې نه ځايېږي نن

خوب کې چې مې ستا سترګې ليدلې دي

څاڅکی دماتم پر ما تويېږي نن

ويې کتل په ناز راته بڼو لاندې

ځکه مې اغزي په سترګو کېږي نن

ښکل مې کړی خوږې سرې خندنۍ شونډې

زړه مې اور د مينې کې سوځېږي نن

مرګ او ژوند ((فنا)) راته جنون ښکاري

خيال چې د ليلی راته پسخېږي نن

دا هم د ممنون شعر:

ناکامه هيله

غم مې بيا د خيال په کور ګډېږي نن

هيله مې ناکامه شوه ژړېږي نن

ما د زړه په وينو چې اباده کړه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د محبت مانۍ نړېږي نن

مسته ښه ورشو د اسماني مينې

زړه لکه هوسۍ ورنه تېرېږي نن

ستا د تصور درشل به پالمه

تېرې زمانې راته غږېږي نن

ستا د مکېزونو رڼاګانو کې

پرېږده دا ((ممنون)) چې وسوځېږي نن

اندو ژوند:

اندو ژوند د استاد زيار د کوچنيو ټوټو د لړۍ دويمه شعري مجموعه ده، چې په هغه کې د جولې له مخې زياتره څلوريزي او ((سپين)) شعرونه راغلي دي او انتقادي، طنزي او حماسي رنګ لري. دغه غونډ پر ۱۳٦۸ کال د سرحدونو چارو وزارت له خوا په اريانا چاپخونه کې چاپ شوی دی. دلته يې دوه بېلګې راوړو:

بلهاري

ما په مينه کې زده کړې له پتنګه بلهاري ده

ولــــولــــه مــــې پــــښتنه او اراده مې منصوري ده

لړم، ٤۳ کال

نکريزې او رانجه

دزړه وينې مې نکريزې

شوې د پېغلو هيلو پښو ته

شو رانجه راته ګرومونه

غږ مې نه رسي غوږو ته

٦۲- ۹-۱۸

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګلوییونه:

د استاد زیار یو ناچاپ غونډ دی، چې په هغه کې د فورم له مخې د ګلګڅونو شعري غونډ ته ورته شعرونه راغلي، دي چې زیاتره یې غزلیز رنګ لري.

سپین غر:

د استاد زیار هغه شعري غونډ دی، چې په هغه کې د ده له ۱۳۳۸-۱۳٤٥ کلونو پورې ځینې شعرونه راغلي دي، چې د ((پښتونستان)) او ټولنیزو موضوعاتو په باب یې ویلي دي. په دې شعري غونډ کې اوږده نظمونه راغلي دي، چې یو شمېر یې په راډیويي مشاعرو کې ویل شوي او یو شمېر یې په بېلابېلو خپرونو کې خپاره شوي دي. دلته له دغه شعري غونډ څخه یوه بېلګه را اخلو:

پښتني غمونه

زه پښتون د پښتونخوا یم

پښتونخوا کې پښتون غواړم

پښتني دردونه ژاړم

افغاني غمونه ژاړم

☒☒☒

بیا مې وینې راخوټېږي

د زخمي زړه له پرهاره

ځوربېدلې تلوسې مې

له درد سوزه وهي ځړیکې..

په خوګلن کې د ګوګل مې

د مړو ژواندو ارمانونو

آ واره واړه بځرکي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ورو ورو راتازه کېږي

اسوېلي مې لمبه اخلي..

د پلرونو او نیکونو

د آتېرو پرتمونو

هغه تېرې خاطرې بیا

هغه هېرې خاطرې بیا

زما زړه باندې ورېږي

دا لمبې به پټې پټې

نور په زړه کې څنګه نغاړم

پښتنې دردونه ژاړم

افغاني غمونه ژاړم

☒☒☒

په ترپکو مې شي زړه کې

پښتنې سپېڅلې مینه

لېونی شانې احساس مې

کومې لور ته لېږدوي بیا

د هوښِیارو په نړۍ کې

لېونتوب راته پیغور شي

چېرته ښه هلته به څمه

که وې سمې او که غرونه

کور و کلی به پرېږدمه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وایم ځان مې کړای ازاد

له هر قید او له جنجاله

خپل غم چې د ځان مل کړم

پرې به پام غلطومه

مرگ ته شپې به تېرومه

څوک به نه نیسي مې ستونی

په خپل واک اختیار به ژاړم

پښتني دردونه ژاړم

افغاني غمونه ژاړم

⊠⊠⊠

چېرې مینه چې گناه ده

چېرې زړونه چې ساړه دي

چېرې ژبه او قلم چې

شورول دار ته ختل دي

چې په نوم انسان یادېږم

او انسان نه بلل کېږم

یو موجود ددې د جهان یم

او جهان کې بې اختیاره

د شمال په یوه ربړه

لکه پاڼه هسې رپم

د نانځکې غوندې هسې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له هوس سره لوبېږم

ټول کار زيار مې بل لپاره

هيڅ مې واک د خپل ځان نه شته

 څومره شرم و څومره ننګ دی

که پر دې ژوندانه وياړم

پښتني دردونه ژاړم

افغاني غمونه ژاړم

⊠⊠⊠

چې يو ځل په حقه مينه

دار په خپلو سترګو ښکل کړم

د خپل سر او مال په بيه

پښتونواله کړم ترسره

د خوشال له سپينې توري

د ايمل، دريا له ننګه

د تيارو ګوګل شي څيرې

د خيبر له دنګې څوکې

د شمشاد له هسکه سره

پلوشې د ژوند خورې شي

د باړې او سوات سيندونه

اباسين لره بيا يوسي

د خپلواک ژوندانه زېری

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خپلواک پښتونستانه

څه ارمان به مې بیا نه وي

له دنیا که زیاره ولاړم

پښتني دردونه ژاړم

افغاني غمونه ژاړم.

استاد زیار د پورتني شعر په باب وايي: ((د ۴۴/۶/۹ کال د پښتونستان په راډیويي مشاعره کې وار راونه رسېد. همداسې مې د موسی شفیق په غوښتنه په سټډیو کې واوراوه. یو کال وروسته ۴۵/۶/۹ قدیر، فهیم اورولی و. په دغه کال سویس ته تللی وم. له دې سره سره دا زما تر ژباړلي شعر ((بلنه)) ۱۳۴۰ وروسته لومړی نیم ازاد شعر دی او تر دې راوروسته مې دغې خواته ورو ورو هڅه زیاتېږي. دغه راز د ((ګلولې)) په نوم د استاد زیار د ازادو شعرونو دویم غونډ هم چاپ شوی دی.

دا شعري غونډ پر ۱۳۶۹ل کال د افغانستان د لیکوالو د ټولنې له خوا د ۲۰۰۰ ټوکونو په شمېر خور شوی دی، چې د استاد ۶۰ ټوټو په شاوخوا کې ازاد شعرونه په کې خوندي دي. دغه راز یې د ازادو شعرونو د لړۍ درېیم غونډ ((د سبرونو نڅا)) او د کوچنیو ټوټو د لړۍ درېیم غونډ چاپ ته چمتو دي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېړنیال زیار

پوهاند دوکتور مجاوراحمد زیار د خپلې هر اړخیزې لیکوالۍ په ترڅ کې علمي څېړنې او پلټنې هم له یاده نه دي ایستلي او په دې برخه کې یې زیاتې مقالې کښلې او لیکنې یې کړې دي. په حقیقت کې څېړنه د استاد د لیکوالۍ یوه زیاته برخه را اخلي. موږ به دلته له ګردودي څېړنو پرته د ده نورې ژبنۍ څېړنې دده په ژبپوهنیزه برخه کې راوړو او دلته به یې هغه تحقیقي لیکنې له اخځ او څرنګوالي سره يادې کړو، چې په بېلابېلو برخو کې یې کړې دي او بیا به یې پر خپلواکو څېړنیزو اثارو رڼا واچوو:

په پښتو کې ازاد وګړنی او لیکنی شعر پر سپلابي تونیکو آرونو او ویونو ولاړ دی:

دا د هغې څېړنې نوم دی، چې د پښتو شعر او په ځانګړي ډول د پښتو ازاد شعر او د هغه جوړښت د څرنګوالي په باب په کې هر اړخیز او په زړه پورې معلومات وړاندې شوي دي. فکر کوم دا په پښتو کې د لومړي ځل لپاره د ازاد شعر په باب یوه ژوره علمي لیکنه ده.

دا لیکنه د ژوندون مجلې د ۱۳٦۷ل کال د لومړۍ ګڼې په ۲۲مخونو کې خپره شوې ده، دغه راز یې د همدغې مجلې د همدغه کال په پنځمه ګڼه کې دغې لړۍ ته دوام ورکړی دی او ترڅنګه یې د همدغه کال په کابل مجله کې یو لړ نورې ورته لیکنې هم خپرې کړې دي (دغه لیکنه را وروسته د کتاب بڼې (پښتو شعر څنګه جوړېږي؟)) ته لوړتیا موندلې ده.)

راوړېي او پښتو ګرامر یې:

دا یوه څېړنیزه لیکنه او ژباړنه ده، چې د مستر راورټي د ژوند او د هغه د پښتو ګرامر په باب معلومات په کې ورکړ شوي دي. دا لیکنه د وږمې مجلې د ۱۳۵٦ کال د ٤ ګڼې په ۵۰-۵۷ مخونو کې خپره شوې ده او بیا پر ۱۳۵۷ کال د (پښتو چاپي اثار په دوو تېرو پېړیو کې) د اطلاعاتو او کلتور وزارت د مقالو په غونډ کې هم راغلې ده .

د امیر شېرعلي خان د پښتو بولیو یوه قلمي نسخه:

دا په متنپوهنه کې د استاد زیار یوه څېړنیزه لیکنه ده، چې د امیر شېرعلي خان د فرهنګ پالنې او پښتو پالنې په برخه کې په کې زیات معلومات وړاندې شوي دي، دا لیکنه د کابل مجلې د ۱۳۲ل کال د ۱۱ ګڼې په ۳٤-٤۲مخونو کې چاپ شوې ده.

پټه خزانه د پښتو د تاریخي ګردود څېړنې د یوه غوره اخځ په توګه:

دغه څېړنیزه لیکنه په ((د محمد هوتک یاد)) نومي کتاب کې د علومو اکاډمۍ له خوا پر ۱۳٦۲ کال خپره شوې ده.

د ملا درمحمد ځاځي شاعري:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوې بلې څېړنيزې ليکنې نوم دی، چې د ياد شوي شاعر د شاعرۍ په باب په کې معلومات راټول شوي دي. دا ليکنه دکابل مجلې د ۱۳۴۲ کال د ۷-۸ گڼې په ۲۳-۳۲مخونو کې خپره شوې ده.

نوميالی نورسيب:

دا يوه بله څېړنيزه ليکنه ده، چې له گڼو بېلگو سره په کې د نورسيب د شاعرۍ په باب هر اړخيز معلومات ورکړ شوي دي. دا ليکنه د کابل مجلې د ۱۳۴۲ کال د ۹ گڼې په ۱۴-۳۶ مخونو کې راغلې ده.

د لال پورې شريف:

په دې تحقيقي ليکنه کې له لاسته راوړو بېلگو سره د لال پورې شريف د ژوند او شاعرۍ په باب پوره معلومات ورکړ شوي دي. دا ليکنه د کابل مجلې د ۱۳۴۳ل کال د ٤ گڼې په ۷-۲۳ مخونو کې خپره شوې ده.

الفت (۱۲۸۸-۱۳۵٦) د پښتو ادب د نوي ادبي سنتيز پر پېچومي:

په دې ليکنه کې د استاد گل پاچا الفت د ليکوالۍ په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا ليکنه د کابل مجلې د ۱۳٦۲ کال د ۲ گڼې په ۱۲-۱۳ مخونو کې راغلې ده.

د سيد راحت الله راحت زاخيلي مهال او چاپېريال:

دا د سيد راحت زاخيلي په باب د استاد زيار يوه تحقيقي ليکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳٦۳ل کال د لومړۍ گڼې په ۲۹-۳۹ مخونو کې خپره شوې ده. همدارنگه نوموړې ليکنه ((د راحت ياد)) نومي کتاب په ۵۷-٦۵ مخونو کې هم راغلې ده. چې د کابل پوهنتون د فرهنگي شورا له خوا په ۱۳٦۳ کال کې خپور شوی دی.

په افغانستان کې پښتو داستان ليکنه:

په دې څېړنيزه ليکنه کې په افغانستان کې د پښتو داستان ليکنې د څرنگوالي په باب معلومات وړاندې شوي دي. دا ليکنه د کابل مجلې د ۱۳٦۲ کال د ۱۲ گڼې په ۱-۸ مخونو کې چاپ شوې ده.

د انقلابي شاعر نورمحمد غمجن د شهادت د لومړي تلين په درناوي:

په دې تحقيقي ليکنه کې د پوهندوی نورمحمد غمجن د ليکوالۍ او ژوند په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا ليکنه د ژوندون مجلې د ۱۳٦۲ کال د لومړۍ گڼې په ۹-۱۲ مخونو کې خپره شوې ده.

ماياکوفسکي په هاوانا کې:

د ماياکوفسکي په باب د استاد زيار يوه څېړنيزه ليکنه ده چې د ژوندون مجلې د ۱۳٦۲ل کال د ۲گڼې په ۵۵-٦٦ مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مایاکوفسکي د ستر سوسیالیستي انقلاب د شاعر په توګه:

دمایاکوفسکي په باب د استاد زیار دویمه څېړنیزه لیکنه ده، چې د ژوندون مجلې د ۱۳۶۲ کال د ٤ ګڼې په ۹-۱۵ مخونو کې خپره شوې ده. دغه ډول دا لیکنه د دوستي مجلې د ۱۳۶۲ل کال د ۳ ګڼې په ۸۰-۸٤ مخونو کې هم را اخیستل شوې ده.

نومیالی انقلابي لیکواله انازیګر به خپل ادبي شاهکارونه ژوندي وساتي:

دا د یوې څېړنیزې او ژباړیزې لیکنې نوم دی، چې د یادې شوې لیکوالې د مړینې له کبله لیکل شوې ده. دا لیکنه د ژوندون مجلې د ۱۳۶۲ل کال د ۲ ګڼې په ۷۶-۸۰ مخونو کې خپره شوې ده.

د ټولنوال ریالیزم په رڼا کې د میتود او موضوع ډیالکتیک:

یوه بله علمي لیکنه ده چې په یوې اوږدې لړۍ پورې اړه لري او د ژوندون مجلې د ۱۳۶۲ کال د ۳ ګڼې په ۵-۹ مخونو کې خپره شوې ده.

کارپوهه:(Ergology)

دا د پوهاند زیار د یوې بلې څېړنیزې لیکنې نوم دی، چې په هغې کې د فولکور او وګړنۍ تکنالوژۍ په باب معلومات ورکړ شوي دي او په دې لړ کې د کټ اوبدنې په باب څېړنه شوې ده. دا لیکنه د فولکور مجلې د ۱۳۵۵ ل کال د ۱۱ګڼې په ۱۵۷-۱٦٦ مخونو کې خپره شوې ده.

د کرنې لوښي او سامان او د هغوی د کارونې چمونه:

دا هم یوه څېړنیزه لیکنه ده، چې د کرنې سامان الاتو په باب په کې معلومات ورکړ شوي دي. دا لیکنه د فولکور مجلې د ۱۳۵۵ل کال د ۳ ګڼې په ۲۵-۳۹ مخونو کې خپره شوې ده.

کارپوهه (اوبدنې او رغاونې):

په دې لیکنه کې د ولسي کارونو د یو ډول (اوبدنو او رغونو) په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا لیکنه د فولکور مجلې د ۱۳۵٦ل کال د ۲ ګڼې په ۳۹-٤۳ مخونو کې خپره شوې ده.

اوبدنه او د هغې لومړۍ لارې چارې او ډولونه:

د فولکور په برخه کې یوه بله څېړنیزه لیکنه ده، چې په هغې کې د لاسي کارونو د ځینو ډولونو په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا لیکنه د فولکور مجلې د ۱۳۵۵ل کال د ٤ ګڼې په ۳۲-۳۵مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پسته انځورګري یا رنګونه (رنګریزي):

په ولسي لاسرغاوي (لاسي صنعت) کې یوه بله څېړنیزه لیکنه ده، چې د فولکور مجلې د ۱۳۵٦ل کال د ۳ ګڼې په ۲۸-۲۹ مخونو کې چاپ شوې ده.

کارپوهه:(Ergology)

یوه بله لیکنه ده، چې په هغې کې د ولسي جامو (څادر) په باب معلومات ورکړ شوي دي. دا لیکنه د فولکور مجلې د ۱۳۵۵ کال د ٦ ګې په ۲٦-۲۹ مخونو کې خپره شوې ده.

اوبدنه او د هغې لارې چارې او ډولونه:

دا د تېرې یادې شوې لیکنې یوه برخه ده، چې د فولکور مجلې د ۱۳۵۵ کال د ۵ ګڼې په ۲۹-۳۲ مخونو کې خپره شوې ده.

کارپوهه:

یوه بله څېړنیزه لیکنه ده، چې د (فرهنګ خلق) جریدې د ۱۳۵۷ کال د لومړۍ ګڼې په ۱۲-۱۳ مخونو کې خپره شوې ده.

په پاټکیزه (طبقاتي) جګړه کې د هنر ونډه:

د هنر په باب یوه علمي تحقیقي لیکنه ده چې د هنر مجلې د ۱۳۵۷ کال د لومړۍ ګڼې په ۲٤-۲۵ مخونو کې خپره شوې ده.

ټولنوال ریالیزم د رښتیني ټولنیز هنر استازي (رسالت) پرځای کولای شي:

یوه علمي تحقیقي لیکنه ده چې د هنر مجلې د ۱۳۵۹ کال د لومړۍ ګڼې په ۵-٦ مخونو کې خپره شوې ده.

رښتینی ټولنیز هنر د وګړو زېږونه ده او د همدوی د غوښتنو او اړتیاوو څرګندونه:

د هنر په باب یوه علمي تحقیقي لیکنه ده، چې د هنر مجلې د ۱۳۵۸ل کال د ٤-۵ ګڼې په ۱۸ او ۸٤ مخ کې خپره شوې ده.

د ټولنې په ژغورتیایي بهیر کې د ټولنوال ریالیزم اغېزه او ونډه:

یوه علمي او تحقیقي لیکنه ده، چې د هنر مجلې د ۱۳۵۹ کال د ۵-٦ ګڼې په ۱۷-۱۸ مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو د اوسني نظام تحليل او څېړنه د روحياتو له مخې:

د پورتنۍ يادې شوې ليکنې يوه برخه ده، چې د پوهنې مجلې د ۱۳۴۱ل کال د ٤ گڼې په ۳-٦مخونو کې خپره شوې ده.

د پښتو د اوسني نظم تحليل او څېړنه:

د يادې شوې ليکنې يوه بله برخه ده، چې د پوهنې مجلې د ۱۳۴۱ کال د ۵ گڼې په ۱۸-۱۹ مخونو کې چاپ شوې ده.

سپيتامه زره توشتره يا سپين څواکي زردښت د بامي بلخ ستر نوميالی بچی:

د ياد شوي شخص په باب يوه تحقيقي ليکنه ده، چې د بلخ مجلې د ۱۳۵۷ کال د لومړۍ گڼې په ۱٤-۱۵ او پاتې په ۵۱ او ۵۳ مخونو کې خپره شوې ده.

د ټولنوال رياليزم په رڼا کې د ميتود او موضوع ديالتيک:

يوه علمي او تحقيقي ليکنه ده چې د ژوندون مجلې د ۱۳٦۲ل کال د ۳ گڼې په ۵-۹ مخونو کې خپره شوې ده.

پرده پوښي او سپېڅلتيا له ټولنوال رياليزم او ژمنتيا څخه تېښته ده:

دا هم يوه علمي تحقيقي ليکنه ده، چې د ژوندون مجلې د ۱۳٦۱ کال د لومړۍ گڼې په ۱۲-۱۵ مخونو کې خپره شوې ده.

د واقعيت تشې پېښې په وزن او قافيه شعر کېدی نه شي:

يوه تحقيقي او علمي ليکنه ده، چې د ژوندون مجلې د ۱۳٦۱ ل کال د ۳ گڼې په ۱۱-۱٤ مخونو کې خپره شوې ده.

دمعياري ليکنۍ پښتو اړتيا، پرنسيپونه او لارې چارې:

يوه علمي او تحقيقي ليکنه ده، چې د ژوندون مجلې د ۱۳٦۱ل کال د ٤ گڼې په ٤٤-٤۷مخونو کې خپره شوې ده.

د گويټې پر پلونو:

گويټې په باب يوه علمي او تحقيقي ليکنه ده، چې د ((اجتماعي علوم)) مجلې د ۱۳٦۱ کال د ۳ گڼې په ۱٦۳-۱۷۲) مخونو کې خپره شوې ده.

کوشاني د يوې آرې (اصلي) باختري ژبې په توگه:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه تحقيقي او علمي ليکنه ده، چې د (تحقيقات کوشاني) مجلې د ۱۳۵۹ل کال د ۲ گڼې په ۱۱-۱۱٦ مخونو کې خپره شوې ده.

د افغان- شوروي گډ فرهنگي ميراثونه:

يوه څېړنيزه ليکنه ده، چې د شوروي اتحاد او افغانستان د گډ فرهنگ په باب په کې معلومات ورکړ شوي دي. دا ليکنه د دوستي مجلې د ۱۳۵۹ل کال د ۲-۳ گڼې په ٤-۳۸ مخونو کې چاپ شوې ده.

د ملي سپورتونو په لړ کې (هله داد):

د ورزش په باب يوه څېړنيزه ليکنه ده، چې په هغې کې د (هله داد) لوبه بيان شوې ده. دا ليکنه د (بدني روزنه) مجلې د ۱۳۳۹ ل کال د ۳ گڼې په ۱۲-۱٤ مخونو کې خپره شوې ده.

د کبډۍ لوبه:

دا هم د کبډي ورزش په باب د استاد يوه څېړنيزه ليکنه ده، چې د بدني روزنې مجلې د ۱۳۳۹ ل کال د لومړۍ گڼې په ۱۱-۱۳مخونو کې خپره شوې ده.

په افغانستان کې د اجباري او اختياري ودونو کړکېچونه:

دا په ټولنه کې په اجباري او اختياري توگه واده کول او د هغه د راتلونکې د څرنگوالي په باب يوه څېړنيزه او تحليلي ليکنه ده. د استاد دا ليکنه د هغه د مېرمنې په نوم ((سکينه زيار)) د مېرمن مجلې د ۱۳٤٤ کال د اسد گڼې په ۱۱ مخ او پاتې په ۳۳ مخ کې خپره شوې ده.

په افغانستان کې د اختياري او اجباري ودونو کړکېچونه:

د پورتنۍ يادې شوې ليکنې دويمه برخه ده، چې د مېرمن مجلې د ۱۳٤٤ کال د سنبلې او ميزان گڼې په ۲۳ مخ او پاتې يې په ۵۳ مخ کې خپره شوې ده.

دغه ډول يې د هنر په باب يوه بله علمي څېړنيزه ليکنه د اجتماعي علوم مجلې په لومړۍ گڼه کې هم خپره شوې ده.

د افغان- شوروي گډ فرهنگي اړيکي د موسيقۍ په برخه کې:

يوه څېړنيزه ليکنه ده، چې د دوستي مجلې د ۱۳٦۳ل کال د ٤ گڼې په ۲۷-۲۹ مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغان- شوروي ګډ فرهنګي اړيکي، د فلم او سينما په برخه کې:

يوه بله تحقيقي ليکنه ده، چې د دوستي مجلې د ۱۳٦۰ کال د ۸ ګڼې په ٤٤-٤۸ مخونو کې خپره شوې ده.

د افغان-شوروي فرهنګي اړيکي، د فلم او سينما په برخه کې:

د يادې شوې ليکنې دويمه برخه ده، چې د دوستي مجلې د ۱۳٦۲ کال د لومړۍ ګڼې په ٥۱-٥۷ مخونو کې خپره شوې ده.

د شوروي اتحاد په شپېته کلن پېر کې د افغان- شوروي د دوستۍ پرمختيا:

دا هم د پوهاند زيار يوه څېړنيزه ليکنه ده، چې د دوستي مجلې د ۱۳٦۱ ل کال د ۱۱ګڼې په ٥۷-٦۳ مخونو کې خپره شوې ده.

۷٦کلن مصري ليکوال نجيب محفوظ د نوبل سړنۍ جايزه وګټله:

د استاد يوه بله څېړنيزه ليکنه ده، چې د مصري ليکوال نجيب محفوظ د اثارو او ژوند د څرنګوالي په باب په کې معلومات وړاندې شوي دي. دا ليکنه د ژوندون مجلې د ۱۳٦۷ کال د ميزان او عقرب مياشتو د ګڼې په ٥۳-٥٤ مخونو کې خپره شوې ده او همغه مهال په دري ايډيشن کې د همده له خوا په دري ژبه هم خپره شوې ده.

ارتوګرافيک ريفورم (الفبايي سمون) زموږ له ملي انقلابي هيلو سره سمون لري، نوې افغاني الفبا د ټولو افغاني ژبو لپاره:

دا يوه پيشنهادي ډوله څېړنيزه ليکنه ده. دلته استاد زيار د اوښتون په پلمه خپلو هغو الواکونو (نظرياتو) ته يوه ټولنيزه بڼه ورکړې، چې له کلونو راهيسې يې د پښتو د اوسنۍ ليکنې يا الفبايي سيستم د ريفورم يا سمون په برخه کې خپاره کړي وو. ده په دغه وېره څېړنيزه ليکنه کې د عربي سيستم ټولې نيمګړتياوې په ګوته کړې او دا يې زياته کړې ده چې يو يوازينی فونيميک الفبايي سيستم کولای شي د ټولو افغاني ژبو لپاره رامنځته شي او دود ومومي. ده د همدې موخې لپاره پر بېلابېلو لارو چارو رڼا اچولې او د دغه الفبايي اوښتون د ترسره کولو لپاره يې يو لړپلانونه په ګوته کړي دي. دغه ليکنه د عرفان مجلې د ۱۳٥۷ل کال د سرطان-اسد او عقرب-قوس په ګڼو کې له يوه الفبايي جدول سره خپره شوې او ۱٦ مخه يې نيولي دي.

د حميد مومند ليکلار:

دا يوه شپاړس مخيزه څېړنيزه ليکنه ده چې استاد زيار د عبدالحميد مومند د شاه و ګدا د ترجمې د دوه سوه اويايمې کاليزې په سيمينار کې اورولې وه او بيا پر ۱۳٦٦ کال په اړوند غونډ کې د افغانستان د علومو اکاډمۍ له خوا چاپ شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حمزه ژب- ښکلاییز سبک:

دا د پوهاند زیار یوه پنځه ویشت مخیزه علمي څېړنه ده چې د حمزه شینواري د اتیایمې کالیزې په سیمینار کې يې اورولې او بیا په ((د حمزه یاد)) غونډ کې پر ۱۳٦٦ل کال د سرحدونو چارو وزارت د خپرونو له خوا خپره شوې ده.

د رحمان بابا لیکلار:

دا یوه پنځلس مخیزه څېړنه ده، چې د کابل پوهنتون له خوا د رحمان بابا د دوه سوه اتیایم تلین له کبله په جوړ شوي سیمینار کې اورول شوې او بیا وروسته ۱۳٦۹ل کال په اړوند غونډ کې د نوموړي پوهنتون له خوا چاپ شوې ده.

د تاریخ مرصع لیکلار:

په دې نامه هم د استاد زیار یوه مقاله خپره شوې ده چې په هغې کې د تاریخ مرصع د لیکلار او لیکدود په باب خبرې شوي دي.

هغه انقلابي لیکوال او پوهاند چې اندو ژوند یې د انسان ژغورتیا ته وبښل:

دا د هغې څېړنې نوم دی، چې استاد زیار د الماني لیکوال ګیورک بیوخنر د یو سلو پنځوسم تلین له کبله ترسره کړې ده او د بیوخنر د لیکوالۍ په باب په کې خبرې شوې دي. دا لیکنه د ژوندون مجلې د ۱۳٦٦ کال د لومړۍ ګڼې په ٤٧-٥٤ مخونو کې خپره شوې ده.

ژباړه د پښتو پښتۍ ماتوي او نامعیاریتوب يې کوپړی:

یوه علمي لیکنه ده، چې د (پښتو په ټولیزو رسنیو کې) د سیمینار په غونډ کې چې د علومو اکاډمۍ له خوا په ۱۳٦۷ کال چاپ شو بدی راغلې ده. همدارنګه دېته ورته مقاله د ژورنالیستانو د ټولنې له خوا دهمداسې یوه سیمینار په غونډ کې راغلې ده.

وګړپوهنه (اتنولوژي):

دیوې نیم څېړنیزې او نیم ژباړیزې لیکنې سرلیک دی چې د فرهنګ مجلې د ۱۳٦۸ل کال په لومړۍ (وري-غویي) ګڼه کې خپره شوې ده.

د ډګریزې څېړنې لارې چارې:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هم د استاد زيار ديوي علمي ليکنې نوم دی چې د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو څېړنو د نړيوال مرکز د ۱۳٦۷ل کال په سمپوزيم کې وړاندې شوې او په اړوند غونډ کې چاپ ته سپارل شوې ده.

Jams Darmesteter:

د استاد زيار ليکنه ده، چې په پښتو مجله کې په انګليسي ژبه د ۱۳٦۲ کال د ۳ ګڼې په ٤٥-٥٠ مخونو کې خپره شوې ده.

لويه جرګه:

په الماني ژبه ((Der Rat des Jirgas)) د استاد يوه ليکنه ده چې د ديموکراتيک المان د ((ويلت بيونې)) نومي مجلې په ۱۷-٦-۱۹۸٦ ګڼه کې خپره شوې ده.

" The Ethno � Linguistic

Composition of Afghanistan"

د افغانستان وګړ- ژبيز جوړښت:

دا ليکنه استاد زيار په انګليسي ژبه د هند ((انجمن فارسي)) اورګان ((بياض)) د ۱۹۸۳م په لومړۍ ګڼه کې خپره کړې ده او د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو مجلې د همدغه کال د دريېمې ګڼې په ٦٥-٦۷ مخونو کې هم خپره شوې ده.

نوي ازاد شعر پر وړاندې:

يوه علمي تحقيقي ليکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳٦۷ل کال د ٥ ګڼې په ۳٥-٥٤ مخونو کې خپره شوې ده.

همدارنګه يې د نوي ازاد شعر په باب د همدې کال په يوه بله ګڼه کې هم يوه مخ ليکنه خپره شوې ده.

دغه راز يې دوه نورې ليکنې، يوه د سيدحسن حسن په باب او بله د سعدالله جان برق د شاعرۍ په باب د جرګې په مجله کې خپره شوې ده. همدارنګه يې د استاد خادم په باب يوه ليکنه په ژوندون مجله کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره کتونکی زیار

وايي چې: ((ادبي کره کتنه د ادبياتو روح دی، کره کتنه د ادبیاتو د ودې او تکامل اساسي او عمده عامل دی.))(1) او ((په حقیقت کې د ټولنیز نظارت یوه مهذبه بڼه ده چې د صمیمیت او خواخوږۍ له مخې روشنفکره ایجاد ګرانه لاربښوونه کوي.)))2(

))دا د ادبي کره کتونکي وظیفه ده، چې د یوه ادبي اثر محتوا، تکنیکي اړخونه او بدیعي پرابلمونه او ځانګړنې وښېږي، په ادبي اثر کې ژور ټولنیز پرابلمونه راوسپړي، د هغه لیکوال یا شاعر ملاتړ وکړي، چې په خپل خلاقیت سره د ژوند واقعیتونو او بشري لوړ ارمانونه یې په ښکلې او عاطفي بڼه انځور کړي دي او ددې خلاف هغو کسانو ته چې اشتباه کوي د منطقي استدلال له لارې قناعت ورکړي.) (3

استاد زیار هم زموږ د ادب دغه ارزښتناکه برخه له خپل زیاره بې برخې نه ده پرې ایښې. سره له دې چې ده تراوسه پورې په دې برخه کې کوم ځانګړی اثر نه دی خپور کړی، خو زیات کار یې پرې کړی دی، په لسګونو مقالې یې لیکلې دي، دکره کتنو په زیاتو غونډو کې یې برخه اخیستې او زیاتې ادبي غونډې او مشاعرې یې تر کره کتنې لاندې نیولې دي.

دلته به یې هغه لیکنې راوړم، چې په دې باب یې په بېلابېلو وختونو کې لیکلي او په بېلابېلو خپرونو کې خپرې شوې دي:

ځوان ژمن (متعهد) پښتو ادب ته یوه کره کتنه:

د استاد د هغې لیکنې نوم دی، چې د پښتو ادب بېلابېل فورمونه، چوکاټونه او لیکنې په کې تر کره کتنې لاندې نیول شوي دي. دا لیکنه د کابل مجلې د ۱۳٦۲ کال د ۹-۱۰ ګڼې په ۲۵-۳۷ مخونو کې خپره شوې ده.

کره کتنه:

د پوهاند زیار د هغې کره کتنې نوم دی، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ کال د ۱-۲ ګڼې په ۱۷٤-۱۸۰ مخونو کې خپره شوې ده. په دې لیکنه کې درې کتابونه تر کره کتنې لاندې نیول شوي دي.

لومړی د ((فردي او اجتماعي ژوند لارښوونکی)) د سیدحکیم کمال شینواري اثر دی.

دویم د چار ګل په نوم د همېش خلیل د لنډو کیسو مجموعه ده .

درېیم روسي- پښتو قاموس دی چې (نژدې ۳۲۰۰۰ لغتونه) لري.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو غزل مشاعرې ته یوه کتنه:

د کره کتنې په برخه کې د استاد زیار د یوې لیکنې نوم دی چې په هغې کې د پښتو ژبې یوه مشاعره تر کره کتنې او ارزونې لاندې نیول شوې. دغه مشاعره د همده په هڅه د سعدالله جان برق په یوه شعر:

))بیا مې په تیارو کې ستا د خیال لمنه ونیوه

بـیا یـو سـېلاب ورې د یـو جـال لمنه ونیوه((

د سرحدونو چارو وزارت د خپرونو ریاست له خوا جوړه شوې وه او د کابل مجلې د ۱۳٦۲ل کال د ۸ گڼې په ۱۵-٤۱ مخونو کې خپره شوې ده.

نوی قاموس او نوې لار:

د کره کتنې په برخه کې یوه بله لیکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳٤۹ل کال د ۸ گڼې په ٤٤-٥۱ مخونو کې خپره شوې ده.

لیکنې که ژباړنې! ولې زموږ لیکنې د پردیو ژبو رنگ لري!؟

د کره کتنې په برخه کې د پوهاند زیار یوه بله لیکنه ده، چې د ننگرهار مجلې د ۱۳٥٤ل کال د حوت گڼې په ۱۰ مخ او ۳۲ مخ کې خپره شوې ده. دغلته تر پورتنۍ کلیشې لاندې استاد د کره کتنې په برخه کې نورې لیکنې هم کړې دي.

لیکنې که ژباړنې! ولې زموږ لیکنې د پردو ژبو یو رنگ لري!؟

د کره کتنې په برخه کې یوه بله لیکنه ده، چې د ننگرهار مجلې د ۱۳٥٤ل کال د سلواغې د گڼې په ۱٥ او ۳۹ مخ کې خپره شوې ده.

ټولنپوهنه یا د پښتو علمي کېدو یوه غوره بېلگه:

دا هم د کره کتنې په برخه کې یوه علمي لیکنه ده، چې د ننگرهار مجلې د ۱۳٥۳ل کال د مرغومي او سلواغې د گڼې په ۲۷ او ۳۰ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنیو آرونو (اصولو) په رڼا کې د لیکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کره کتنې په برخه کې د پوهاند زيار يوه علمي ليکنه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵٦ل کال د ۳ گڼې په ٤ مخ کې خپره شوې ده. دلته تر پورتنۍ کليشې لاندې د کره کتنې په برخه کې د استاد زياتې ليکنې راغلې دي.

د ژبنيو آرونو (اصولو) په رڼا کې د ليکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

د کره کتنې په برخه کې يوه علمي ليکنه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵٦ل کال د ٤ گڼې په ۲۲-۲۳ مخونو کې خپره شوې ده.

د ژبنيو ارونو (اصولو) په رڼا کې د ليکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

د کره کتنې په برخه کې يوه علمي ليکنه ده چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵٦ل کال د ٦ گڼې په ۱۲ مخ کې چاپ شوې ده.

کره کتنه:

د کره کتنې په برخه کې د پوهاند زيار د يوې بلې ليکنې نوم دی، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵٤ کال د ۳ گڼې په ۱۷۳-۱۷۷ مخونو کې خپره شوې ده.

د ژبنيو آرونو په رڼا کې د ليکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

د کره کتنې په برخه کې يوه علمي ليکنه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵٦ کال د ۷ گڼې په ۸ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنيو آرونو په رڼا کې د ليکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

د يادې شوې ليکنې يوه بله برخه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵۷ل کال د ۱-۲ گڼې په ۱٦ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنيو آرونو په رڼا کې د ليکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

د يادې شوې ليکنې يوه بله برخه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵۷ل کال د ۳ گڼې په ۲۸ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنيو آرونو په رڼا کې د ليکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

د يادې شوې ليکنې يوه برخه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵۷ل کال د ۷ گڼې په ۲۳ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنيو آرونو په رڼا کې د ليکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

د يادې شوې ليکنې يوه برخه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵۷ل کال د ٤ گڼې په ۱۵ مخ کې خپره شوې ده.

د ژبنيو آرونو په رڼا کې د ليکنۍ او خپرنۍ پښتو کره کتنه:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يادې شوې ليکنې يوه برخه ده، چې د پکتيا مجلې د ۱۳۵٦ل کال د ۵ گڼې په ۱۵ مخ کې خپره شوې ده.

ټولپوهنه يا د پښتو د علمي کېدو يوه غوره بېلګه:

د کره کتنې په برخه کې د استاد زيار يوه علمي ليکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳۵۳ل کال د مرغومي او سلواغې د گڼې په ۲۷ مخ او ۳۰ کې خپره شوې ده.

کره کتنه:

بيا هم تر دغې کليشې لاندې د پوهاند زيار درې ليکنې راغلې، چې په هغو کې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ۳ گڼې په ۱۱۱-۱۱٦ مخونو کې د پښتو ليکونه، مطبوعاتو ته يوه کتنه او برشنا کتابونه تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي.

دغه راز يې د کره کتنې په برخه کې څو بېلابېلې ليکنې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ کال د ٤-۵ گڼې په ١٦٤-١٧٨ مخونو کې چاپ شوې، چې په هغو کې د عصبي جهاز توصيفي تشريح، ننني ادبي پښتو، دويي پوهنې يادښتونه، د توري شرنگ، مظلومه دنيا، د ملگرو ملتو منشور او مرغلرې کتابونه تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي.

دا راز د کره کتنې په برخه کې د استاد زيار دوه ليکنې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ ل کال د ٦گڼې په ۱۷٦-۱۷٦مخونو کې خپره شوې ده، چې دلته هم دوه کتابونه (کندهار او کاکړې سندرې) تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي.

همدا راز د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ کال د ۳-٤ گڼې په ۱۵۲- ١٦٤ مخونو کې بيا هم د کره کتنې په برخه کې د استاد زيار دوه ليکنې خپرې شوې، چې په هغې کې ابدالۍ توره او غورځنگ کتابونه تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي.

د کره کتنې په برخه کې يې دوه ليکنې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ۵ گڼې په ۱۲۱-۱۲۹ مخونو کې خپرې شوې، چې په هغې کې د ((مزارات)) او بلې کې د((تلوسې)) کتابونه تر کره کتنې لاندې نيول شوي دي.

د کره کتنې په لړ کې يې د نجيب ديوان او زما سندرې کتابونه هم تر کره کتنې لاندې نيولي دي، دا ليکنه يې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال په ٦ گڼه کې خپره شوې ده.

نصر الله حافظ دوديزوال وگړنى شاعر:

د کره کتنې په برخه کې د پوهاند زيار يوه بله علمي ليکنه ده، چې په هغې کې د نصرالله حافظ د شعرونو د ځرنگوالي په باب خبرې شوې دي. دا ليکنه د سباوون مجلې د ١٣٦٦ کال د ۵ گڼې په ۳۵ او ٦۳ مخ کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیوند د اسطورو او تلمیحو شاعر:

دا د استاد زیار هغه کره کتنه او ارزونه ده، چې پر ۱۳٦۸ل کال یې د علي گل پیوند پر شعرونو او بیا پر ((سیلۍ)) نومي شعري غونډ بانديې کړې وه او د لیکوالو د انجمن په کلوپ کې یې یوې غونډې ته اورولې وه. دا چې ولې ژوندون له چاپه لرې کړه او تري تم یې له منځه یوړه، تراوسه یې کومه پته ونه لگېده

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

داستان لیکونکی زیار

وایي چې: ((کیسه ژوند دی او ژوند کیسه. په ژوند کې کیسې جوړېږي او کیسې له ژونده جوړېږي. ژوند د پېښو یو بهیر دی او پېښې د کیسو اساسي شرط. ژوند پېښې جوړوي او پېښې کیسې. کیسې د ژوند یو تصویر دی او د تصویر یو اړخ په کیسو کې ژوندی کېږي او کیسې هستېږي. یون د ژوند یو نوم دی او که یون نه وي کیسه هم حرکت نه شي کولای او نه شي جوړېدلای.

ژوند او د ژوند هره شېبه تنظیم او برابرۍ ته سخت ضرورت لري او کیسه د همدغسې یو تنظیم لپاره تلاش دی او باید وي.

ژوند د خپل وړاندې تګ په سلسلو کې قهرمانان خلقوي، قهرمانان بیا کیسې جوړوي او په کیسو کې قهرمانان باید خلق شي. ژوند د غورځو پرځو یو نوم دی او کیسې له همدغو حالاتو څخه ایجادېږي.)) (1(

نو استاد زیار هم د کیسې دغومره ستر ارزښت په پام کې نیولو سره کیسه هېڅکله له یاده نه ده کښلې، تل یې په دې برخه کې کار کړی دی، د کیسو په باب یې علمي او تحقیقي لیکنې کړې، د هغو پر شکل او محتوا پوره غږېدلی دی او ان که ووایو پوره استادي په کې لري، زیاته به مې نه وي ویلي، نو ځکه یې کیسې لیکلې دي، ډېرې یې لیکلې دي او ښې یې لیکلې دي.

دلته په لنډ ډول د ده پر چاپي او نا چاپي کیسو رڼا اچوو:

د یوولسم پوړ کړکۍ (مینه د زړه په وینه):

دا یو رومان دی، چې استاد زیار په دیموکراتیک المان کې پر ۱۳٦٤ل کال کښلی دی. په دغه رومان کې له یوې المانۍ پېغلې سره د یوه مېلمه افغاني استاد مینه انځور شوې او په دې ترڅ کې د هیټلري فاشیستي جنګ ناخوالو او پایلو ته ګوته نیول شوې ده. له دې سره سره په کې د افغاني ټولنې جنګ ځپلی اکر هم رانغښتل شوی او په دې توګه په کې د ((ولسیتوب)) او ((ژمنتوب)) توګه له ورایه ځلېږي.

دغه رومان څه دپاسه (۲۰۰) ټایپي مخه او (١٦) څېرکي لري چې د سرحدونو چارو وزارت له خوا چاپ ته وړاندې شوی دی.

او خندا یې راوېښ کړم:

د استاد زیار یوه لنډه کیسه ده، چې د سباوون مجلې د ۱۳٦۷ل کال د ۲ ګڼې په ۱۸-۱۹ مخونو کې خپره شوې ده. همدارنګه همدغه کیسه د مېرمن مجلې د ١٣٦٤ ل کال په ٥ ګڼه کې هم خپره شوې ده.

د غرونو او ځنګلونو شپه:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرونو او ځنګلونو شپه د استاد زيار يوه داستاني اډانه (طرحه) يا تکل دی، چې په ښکلو الفاظو کې رانغاړل شو ېدی. دا داستاني طرح د کتاب مجلې د ۱۳٦۵ کال د ۷-۸ ګڼې په ۷۱-۷٤ مخونو کې خپره شوې ده.

همدا ډول يې يوه بله اډانه د زېري جريدې د ۱۳٦۵ل کال په يوه ګڼه کې هم خپره کړې ده.

پټه پلوشه:

پټه پلوشه يو منځنی داستان دی، چې استاد د ځرخي پله زندان تر اغېزې لاندې ليکلی دی. دا داستان شل مخه لري او تراوسه پورې خپور شوی نه دی.

د سترګو دروړ:

د سترګو دروړ د هغې منځنۍ کيسې نوم دی، چې د هېواد د ځوان شاعر باقي بريال ژوند په کې بيان شوی دی. دا کيسه پر ۱۳٦۵ل کال د بريال په وياړ ليکل شوې ده او د ځارندوی مجلې د ۱۳٦۷ل کال د لسمې ګڼې په ٦۸-۷۲ مخونو کې له چاپه راوتلې ده.

په همدې ډول يې د ۳۹-۱۳٤۰ کلونو په اوږدو کې يو شمېر نورې لنډې کيسې ليکلې او په هېواد او اصلاح ورځپاڼو کې خپرې شوې دي. دا دی، دلته يې يوه لنډه کيسه د بېلګې په توګه وړاندې کوو:

او خندا يې راويښ کړم

د يوه لرې سفر په تکل د برلين ښار د (رڼا غر) لوی تمځي ته ورسېدم. بار بستره مې ښه پوره درانه وو. شاکځوړې مې دواړې اوږې سره ټينګې کېښکلې وې، ملا مې ورسره کړوپه کړوپه کېده او سم مې پورته نېغ کتلای نه شول.

لويو او ورو کځوړو مې لاسونه هم خورا بې دمې کړي وو. په پښو کې مې متره پاتې نه وه او په ډېره خوارۍ مې په ځان پسې راکښلې. دا اندېښنه هم راسره وه، چې که لږه دمه ونيسم او سا هومره واخلم، نو خپل ټاکلی اورګاډی به راځخه وخوځېږي. په دې کې مې ناڅاپه پر يوې ښکلې نجلۍ سترګې ولګېدې، چې زما غوندې دا هم له يوه ښاري ګاډي څخه نوې پلې شوې وه او د اورګاډي په هڅه لېږداوه غبرګ بکسونه د تمځي پر وچې کانکريټي ډيوډۍ ورو ورو کښوي او پاپۍ پاپۍ پلونه ورسره اخلي، په هغه ګڼه ګوڼه کې يو زړه سواند لاروی نه پيدا کېده، چې د بکسونو په لېږد کې ورسره مرسته وکړي او تر يوې بلې ډيوډۍ يې ورسره ورسوي.

ما په دغه ښار او ټول هېواد کې وخت ډېر تېر کړی و، ډېرې رنګيزې ښېرې مې ليدلې وې، مګر د دغې ښکلې پېغلې سره سپينه او زړه راکښونکې ښېره يوازې ماته نه، بلکې ټولو ښاريانو ته نوې برېښېده، دومره چې تا به ويل له ارمه کومه ښاپېرۍ راغلې او يا له اسمانه کوهم پرښته راکښته شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما غوندې پرې د هر چا دا اټکل راته، چې یا خو د کوم بل هېواد ګرځندویه ده او ښایي د کوم یار اشنا یا خپل خپلوان تر لیدنې وروسته بېرته خپل ټاټوبي ته ځي. زړه مې ډېر غوښتل ورسره مرسته وکړم، نه یوازې د هغې د بې سارې ښکلا او بې کچه پېغلتوب په پار، بلکې د یوې پردېسې ښځمنې په توګه، مګر خپل درانه پېټي له دغه ویاړه بې برخې کړې وم. خو نورو تش لاسو او هوسا لارویانو ته مې له پخساکه یینګۍ ایشیده چې ولې پر هغې ښلکې پردېسې زړه نه سېزي او پېټې ورسره نه سپکوي.

زه هله پوه شوم، چې لودیځیان له پرمختللي کولتور سره سره بیا هم کلک زړي دي. خپلې پردېسۍ ته مې زړه خټه شو چې نه چېرې زه هم له داسې تنګسې سره لاس و ګرېوان شم او خپل بار پر خپلو اوږو تر منزله ونه شم رسولای. سره له دې مې هم خپل پېټی دومره نه ژاړه او ځانته مې ډاډ ورکاوه، مګر د هغې ښکلې پردېسې او بېوسۍ مې یوه شېبه هم له زړه نه وته او همدا سودا راسره وه، چې کېږي خپل ګاډی لاندې نه کړي او بل ورپسې ګاډي ته یوه ګړۍ دوه سترګې پر لار پاتې شي.

زما ګاډی پر خپلې ټاکلې شېبه له تمځي وخوځېد او زړه مې له هغې پردېسې سره په تمځي کې تم پاتې شو. اورګاډی لکه د ژوند بهیر ډېر ګړندی او بېړندی له ښکلو غرونو، سیندونو او ګلګڅونو څخه تېرېده. خنډ و ځنډ يې نه پېژندل او د سیمه ییزو ګاډو غوندې هر کلي او بانډې ته نه ودرېده په ښکاره د نورو سپرلیو غوندې ما هم پر ښکلو شا او خوا منظرو سترګې ښخې کړې وې، خو له زړه مې یو خدای خبر و. د پاتې نیمې ورځې له تېرېدو سره د کوربه هېواد تر پولو واوښتو، مګر د ((ایلبې)) ښکلی سیند مو له خپل ښکلي چاپېریال سره هماغسې ملګری و. تر څو یې د دو ناو په څپانده سیند او د الپ په ننداریزو ځنګلي ګلګڅونو وسپارلو. لمر راڅخه خپلې تودې طلایي وړانګې ورو ورو لېږدولې او د اسمانڅکو غرنیو ونو د څوکو په ښکلولو یې له موږ سره هم مخه ښه کوله او بېرته راڅخه مخ پر لویدیځ ستنېده، تر څو د سکنې ماښام تیاره ولګېده، توري تروږمۍ شپې رانه هر څه له سترګو پنا کړل، سپرلۍ هم په خپلو څوکیو او سفري کټونو کې ځای پر ځای شوې. ما په خپل کټ کې هسې پښې غځولې وې او کمپله مې نیمکښه غوندې پر ځان راکښلې وه. هرڅه چې مې ځان تلقیناوه، د خوب نړۍ ته پناه یوسم، خو خوب چېرې و. یوازې د ګاډي د ګړب ګروب له کبله نه، بلکې د پردېسې پېغلې اندېښنې مې هم لکه ماران په زړه کې کښته پورته ځغلېدې راځغلېدې.

شپه به نیمایي ته رسېدلې وه او سترګې مې سره سمې نه وې ورغلې، چې ناڅاپه د ګاډي یوې بوږنوونکې کړیکې بېرته راویښ کړم. کوم همخوني مې د کړکۍ پرده یوې خواته کړه او سترګې مې د پراګ د ښکلي ښار په ځراغان تمځي ولګېدې. له تمځي او بیا له ټول ښار څخه له وتو سره مې چې هر څو هڅه وکړه، تښتېدلی خوب مې سترګو ته بېرته کډه راوکړي، خو بریالی نه شوم او هسې مې له نیمکښې کړکۍ څخه د تور مخي اسمان په ناپایه ورشو کې د یونیم ستوري نندارہ کوله. په همدې همدې کې ورو ورو د ختیځ له خوا د شلمې یا دوه ویشتمې سپوږمۍ نیمزالې غوندې رڼا د کړکیو ښیښې راوبرېښولې او له یوه اوږده تورتم تونل څخه له وتلو سره بیا د شپې نوراني پېغله د اسمان

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمایي ته رانېغه شوي وه او د هسک په ارته ورشو کې یې راسره تېز تېز ځغاستل. زما لپاره دا رومانتیکه شاعرانه او شپېنۍ ننداره تر ورځنۍ هغې هم ډېره په زړه پورې وه، ځکه له کومه راهیسې چې د یو ګڼ مېشتي اروپایي ښار په اسمانڅکو کې مېشت شوی وم. سپوږمۍ ته مې هډو پام شوی نه و او د چا خبره بېخي یې راڅخه ونګه هېره شوې وه.

شپه به متې پار نیمه پاتې وه، چې سخت خوب راغلی و، یو له ډېرو رنګینو ډک خوب چې له ډېرو خوږو خوږو خوبونو سره ملګری و. له زړه مې هغه ټولې ورځینۍ اندېښنې او ستړیاوې لنېبدلې وې او د یوه زړه راکښونکې روښان سباوون هیله منو ولولو مې په زړه کې غځونې کولې. خدایزده چې نور به مې څه خواږه خوبونه کتل او خپلې مرورې او تمبېدلې هیلې او اسرې مې پرې غولولې او پخلا کولې، چې یو ناڅاپه یوې مستې زړه وړونکې خندا راویښ کړم.

له کټه مې ورو ورو ځان راښوی کړ، د کړکۍ هنداره مې په بېړه بېړه راکښې ایسته او د باندې مې سر وکیښ. ګورم چې لمر نوی څرک راوهلی او د پسرلني سباوون خوشبویه او پسته وږمه د غرنیو ګلانو عطرونو زموږ پر ګاډې راشیندي.

ترور ترور مې ګاونډیو کړکیو ته غلچکي غلچکي وکتل او سم مې په هماغسې پرونۍ پېغلې سترګې ولګېدې، چې سپینه نرۍ غاړه یې له کړکۍ راکښلې وه او اوږدې وربښمینې طلایي څنې او اوربل یې د اورګاډې د توند باد څپو سره شیند پر شیند اخوا دېخوا اوښتل را اوښتل.

همدا چې یې هوسۍ وږمه ترندې او برندې سترګې پرما ولګېدې، نو ما پرې هم بېواکه غږ وکړ: سهار مو نېکمرغه! هغې هم لکه ټول عمر چې لیدلی او کتلی اوسم، په یوه پېژندویه او مینه وړې شان ګړدود زما د سلام غبرګون وکړ او بېرته د لمر څرک په ښکلې ننداره بوخته شوه، زه هم ترې را شا کوچ شوم. یخ پخ پرځای کېناستم، تندي ته مې یو ټس ورکړ او په زړه کې مې له ځان سره وویل: ((هغه مې چې پر اسمان غوښتله، خدای پر ځمکه راکړه!)).

هو، ما نوره خپله ورکه او د لارې مله موندلې وه، داسې مې انګېرله چې د لمر وړانګې او د سباوون زړه راکښونکې وږمه او بیا شاوخوا غرونه، ځنګلونه، سیندونه او ګلکڅونه طلایي کورونه او پرتمین ښارونه راسره یوځای ځغلي او د لمرین ختیځ پر لور زما د پردېسو هیلو بدرګه کوي. نور مې نو د ارمانونو غوټۍ باغ باغ غوړېدلې وې او ټوله نړۍ راته د ګل په څېر موسکۍ کېده.

☒☒☒

له کیسه لیکنې پرته استاد زیار یو زیات شمېر ادبي ټوټې هم لیکلي چې ځینې د تکلونو بڼه لري او چاپ کړي یې دي. دلته یې د لاسته راغلو ټوټو یادونه کوم.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د توبې ورونه:

د توبې ورونه د استاد زيار د هغې ادبي ټوټې نوم دی، چې (افراطينو ته) تر سرليک لاندې د کابل پوهنتون اوونيزې د ۱۳۶۶ کال د ۵ مياشتې د ۲۱ نېټې په ګڼه کې خپره شوې ده.

تلک:

د پوهاند زيار يوه بله ادبي ټوټه ده، چې د ورمې مجلې د ۱۳۵۱ کال د ۳ ګڼې په ۶۹-۷۱ مخونو کې خپره شوې ده. دغه ډول د زېرې جريدې د ۶۵- ۶۶ ګلونو په ګڼو کې د استاد زيار ځينې نورې ادبي ټوټې هم خپرې شوې دي.

خوب کالي:

خوب کالي د پوهاند زيار د يوې بلې ادبي ټوټې نوم دی چې لاندې به يې متن په بشپړ ډول راوړو:

زه په ختيځ کې وم،

ته په لويديځ کې

لومړی

پر ما ورځ راغله

او بيا پر تا

خو ته،

تر ما دمخه راويښ شوې

او دمخه ولښېدې

او زه

ځای پر ځای ويده پاتې شوم

ستا د کاروان د غړو غوړ

زما په غوږو کې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هسې خوبولې انګازې شوې

او زما خوب يې نور هم پسې لا درون کړ

تا

زما له خوبولتيا ناوړه ګټه واخيسته

بېرته راپسې راستون شوې

په خوب کې دې رانه هر څه ولجه کړل

او زه دې

پر وچ ډاګ

ميرات او کور ګډې

ويده پرېښودم...

هو

تر څو چې زما د راويښېدو وار راسېده

او عقل مې سرته راته

بيا پېرۍ اوښتې وې

او پړاوونه پړاوونه

تر تا لرې پاتې وم

اوس نو

که يو خوا

له ډېرې بېوسۍ او نهيلۍ نه

زما د ښو سپينې غوټې شوې

نو بل خوا

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تا هم راباندي داسې کوډې کړي دي

چې په سپېره خاورینه کنډواله کې

پر سپینه رڼا ورځ

په غړېدلو سترګو

خوب وړی یم

له کار او ژوند سره هماغسې مرور یم

او خوب کالي مې لا

پر کار کالیو نه دي بدل کړي!!؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبپوهاند زيار

وايي چې ((ژبپوهنه هغه علم دی، چې د يوې ژبې داخلي ساختمان او جوړښت تر څېړنې لاندې نيسي)). (1) پوهاند زيار هم په دې برخه کې دومره زيات کار کړی دی، چې کله په هېواد کې څوک د ژبې يا ژبنيو مسايلو په باب غږېږي، نو د استاد زيار نوم به يې تر ټولو لومړی په خوله کې وي.

ده تراوسه پورې په سلګونو علمي او تحقيقي مقالې د ژبپوهنې په برخه کې په ملي او هم بين المللي کچه ليکلې دي او ځکه خو يې بايد ليکلی واي، چې د ده رسمي ځانګه او مسلک همدا ژبه ده او په دې برخه کې يې لومړۍ درجې او علمي رتبې هم اخيستې دي.

ده د ژبپوهنې په برخه کې دومره زيات کار کړی دی، چې ګرد يې د ده پر نورو ادبي کارونو او نوشتونو هم پرېوتی دی. ټول خلک لومړی دا فکر کوي، چې د يو ستر ژبپوهاند نوم اخلي او د هغه په باب خبرې کوي، خو ځينې خلک لا په دې پوه نه دي، چې استاد زيار نه يوازې په ژبپوهنه کې استاد دی، بلکې په شعروشاعرۍ او داستان ليکنه کې هم استادي لري. موږ دلته دده په باب له زياتو خبرو څخه تېرېږو. د ده کار ټولو ته ښکار او څرګند دی، زموږ ډېرو خبرو او نه خبرو ته حاجت او اړتيا نه شته، هغه د خوشال بابا خبره:

لـمر پـه ګوته پټاوه نه شي خوشاله

هيڅ منکر مه شه له خپلې عاشقۍ

اوس به دلته لومړی د پوهاند زيار هغه ژبنۍ ليکنې چې پر بېلابېلو وختو يې په بېلابېلو جريدو، مجلو او ورځپاڼو کې خپرې کړې دي له اخځ سره يادې کړو او د هغو پر څرنګوالي به لنډه رڼا واچوو او بيا د هغه په ځانګړو ژبنيو اثارو وغږېږو.

د ژبپوهنې نومونې:

د ژبپوهنې نومونې د استاد زيار د يوې اوږدې ژبنۍ ليکنې نوم دی، چې د ورمې مجلې په بېلابېلو ګڼو کې خپره شوې ده. استاد زيار د دې ليکنې د لومړۍ برخې په پيل کې وايي:

))د لوی څښتن په نامه د ژبپوهنې په نومونو لاس پورې کوم او په دې توګه په پښتو کې لومړی پلا د نومونپوهنې (Terminology)بنسټ ږدم دا ځکه يوه اړتيا ګڼم، چې زموږ ژبه نن سبا د نړۍ له سترو ژبو سره سيالۍ ته ملا تړلې ده).((۱.)

په دې ليکنه کې د ژبپوهنې نومونې (اصطلاحات) په پښتو، دري، الماني او انګليسي ژبو کښل شوي دي. د دې اوږدې ژبنۍ ليکنې لومړۍ برخه د ورمې مجلې د ۱۳۵۰ کال د ۵-٦ ګڼې په ۱۱۲-۱۱۵ مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترکیبات اسمی در زبان دری:

ترکیبات اسمی در زبان دري د هغې ژبنۍ لیکنې نوم دی چې په دري ژبه کښل شوې ده. په دې لیکنه کې د دري ژبې د نومونو د جوړښت او ځرنګوالي په باب ګټور معلومات وړاندې شوي دي. دا لیکنه د خراسان مجلې د ۱۳۶۰ل کال د ۵ ګڼې په ۱۵۰-۱۵۳ مخونو کې خپره شوې ده.

د ژبپوهنې نومونې:

د پورتنۍ يادې شوې لړۍ بله برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ٦ ګڼې په ٤٧-٤٨ مخونو کې خپره شوې ده.

د ژبپوهنې نومونې:

د يادې شوې ليکنې يوه برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ٦ ګڼې په ۵۵-۵٦ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو ګړدودونه ((لهجې)):

پښتو ګړدودونه د هغې اوږدې لیکنې نوم دی چې د پښتو ژبې د بېلابېلو ګړدودونو (لهجو) په باب په کې ګټور معلومات وړاندې شوي دي. دا ليکنه چې تر ۷۰ ځخه زيات مخونه لري، د پښتو څېړنو د نړيوال مرکز د نړۍ وال سيمينار د مقالو په مجموعه کې، چې پر ۱۳۵٤ کال جوړ شوی و، راغلې ده.

د ژبپوهنې نومونې:

د يادې شوې ليکنې بله برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ۵ ګڼې په ۵۷- ۵۹ مخونو کې خپره شوې ده.

د ژبپوهنې نومونې:

د يادې شوې ليکنې بله برخه ده چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ۱-۲ ګڼې په ۱۳۹-۱٤۰ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

پښتو آرپوهه د استاد زيار د هغې ژبنۍ علمي څېړنيزې اوږدې لیکنې نوم دی، چې د وږمې مجلې په زياتو ګڼو کې په پرله پسې توګه خپره شوې ده. په دې ليکنه کې د هغو لغتونو ريښې له نورو ژبو، لکه هندي، پارسي، بلوڅي، مونجي، سوغدي... سره څېړل شوي دي، چې اوس په پښتو کې کارول کېږي. دا ليکنه د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ۱-۲ ګڼې په ۹۸-۱۰۲ مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو آرپوهه:

د يادې شوې ليکنې څلورمه برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال په ٦ ګڼه کې په ۸ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

د يادې شوې ليکنې اوومه برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ۵ ګڼې په ۶۳-۷۲ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

ديادې شوې ليکنې اتمه برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ل کال د ٦ ګڼې په ۸ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

د يادې شوې ليکنې بله برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۲ ل کال د ۱-۲ ګڼې په ۸۹-۹٦ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

د يادې شوې ليکنې بله برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ٦ ګڼې په ٤۷-٤۸ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

د يادې شوې ليکنې يوه برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ٤-۵ ګڼې په ۱۱۷-۱۲٦ مخونو کې خپره شوې ده.

د زيات پياوړتوب په هيله يوه نوې هڅه:

دا د استاد زيار د هغې ليکنې نوم دی، چې هغې کې ده پر خپلې نوې وظيفې باندې د ټاکل کېدو له امله خپل هوډ ښوولی او د ليکلار په برخه کې يې لږ و ډېر معلومات وړاندې کړي دي. دا ليکنه د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ۳ ګڼې په ۱-۳ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو آرپوهه:

د يادې شوې ليکنې يوه بله برخه ده چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۱ل کال د ۳ ګڼې په ۸٦-۸۸ مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارتوګرافیک ریفورم (الفبايي سمون) زموږ له ملي انقلابي هیلو سره سمون لري، نوې افغاني الفبا د ټولو افغاني ژبو لپاره:

د ژبپوهنې په برخه کې د پوهاند زیار یوه علمي لیکنه ده چې د عرفان مجلې د ۱۳۵۷ل کال د ٤-٥ ګڼې په ٦١-٦٧مخونو کې یې یوه برخه خپره شوې ده. همداسې یې یوه وړه لیکنه کال دوه دمخه په جمهوري پلوشه کې هم وړاندې شوې ده (زیاته څرګندونه: د لومړي څپرکي وروستۍ برخه).

د تذکرة الاولیا ژبنۍ خوا:

دتذکرة الاولیا ژبنۍ خوا د پوهاند زیار د یوې بلې ژبنۍ لیکنې نوم دی، چې په ((د امیر کروړ یاد)) نومي کتاب کې چې د افغانستان د علومو اکاډمۍ له خوا پر ۱۳٤٦ل کال خپور شوی، په ۳۹۰-۳۹۹ مخونو کې راغلې ده.

پښتو آرپوهه:

د يادې شوې لیکنې یوه برخه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳٥۲ل کال د ۳-٤ ګڼې په ۱۲٥-۱۳۲ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو څنګه په پښو ودرېږي او څنګه پل واخلي:

یوه ژبنۍ علمي لیکنه ده چې د کابل مجلې د ۱۳٤٦ل کال د ۹ ګڼې په ۲۰-۳۰ مخونو کې خپره شوې ده.

ژبپوهنه د پښتو په چوپړ کې:

یوه ژبنۍ لیکنه ده، چې د کابل مجلې ۱۳٥۷ل کال د ۲ ګڼې په ۱٦۰-۱۷۰ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو ويي پوهنې ته یوه لنډه کتنه:

یوه علمي ژبنۍ لیکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳٥۹ل کال د ۳ ګڼې په ۱۳-۱۸ مخونو کې خپره شوې ده.

لنډون د لیکنۍ پښتو د یوه معیار په توګه:

یوه علمي ژبنۍ لیکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳٥٥-۱۳٥٦ کال د ۲ ګڼې په ۱-٥ مخونو کې چاپ شوې ده. همدارنګه د زېرې جریدې د ۱۳٥٥-۱۳٥٦ کال په ګڼو کې هم خپره شوې ده.

مختصری پیرامون و جه تسمیهٔ خراسان:

دا یوه علمي ژبنۍ څېړنه ده، چې په پارسي ژبه کښل شوې او د خراسان مجلې د ۱۳٦۲ل کال د ۱۲ ګڼې په ٥٤-۸۲ مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ويي پانګې په پراختيا کې د کړ نومونو (فعلي مشتقاتو) ونډه:

يوه ژبنۍ مقاله ده، چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ ل کال د لومړۍ ګڼې په ۳۰ مخ کې خپره شوې ده.

د ويي پانګې په پراختيا کې د کړ نومونو (فعلي مشتقاتو) ونډه:

د يادې شوې ليکنې يوه بله برخه ده، چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ل کال د غويي مياشتې د ګڼې په ۲۸ مخ کې خپره شوې ده.

په ويي پانګه کې د ستاينومونو (صفتونو) ونډه:

يوه ژبنۍ ليکنه ده، چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ل کال د غبرګولي د ګڼې په ۳۷-۳۸ مخونو کې خپره شوې ده.

د پکتيا ګړدودونه:

په دې ليکنه کې د پکتيا ګړدودونه تر څېړنې لاندې نيول شوي دي دا ژبنۍ ليکنه د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۵ د وږي مياشتې ګڼې په ۱۵ مخ کې خپره شوې ده.

د پښتو ويي پانګې په پراختيا کې د بيا ځلي ترڼګونو (تکراري ترکيبونو) ونډه:

يوه ژبنۍ ليکنه ده چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ کال د لړم د مياشتې د ګڼې په ۲۹ او ۳٦ مخ کې خپره شوې ده.

د ګډې ليکنۍ معياري پښتو پرېکړه د نوې تاريخي اړتيا په توګه:

يوه ژبنۍ ليکنه ده چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵٦ل کال د ليندۍ د ګڼې په ۱۳ مخ کې خپره شوې ده.

د پښتو ويي پانګې په پراختيا کې د جوړه ترڼګونو (جفتو ترکيبونو) ونډه:

يوه ژبنۍ ليکنه ده چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ کال د ليندۍ د ګڼې په ۲۳ مخ کې خپره شوې ده.

د پښتو ويي پانګې په پراختيا کې د ټاکنترڼګونو (تعيني ترکيبونو) ونډه:

يوه ژبنۍ څېړنه ده چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ل کال د مرغومي او سلواغې د ګڼې په ٤۸ مخ کې خپره شوې ده.

د پښتو دايرة المعارف بشپړېدل:

يوه علمي او ژبنۍ ليکنه ده، چې د عرفان مجلې د ۱۳۵٦ل کال د لومړۍ ګڼې په ۱٤۱-۱٤٦مخونو کې خپره شوې ده.

راځئ کليو، بانډو او غرو رغو ته ووځو او خپله هېره کړې پښتو بېرته ياده کړو:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه ژبنۍ مقاله ده، چې د پکتیا مجلې د ۱۳۵٦ کال د لومړۍ ګڼې په ۱٦ او ۳۷ مخ کې خپره شوې ده.

ګړدودونه (لهجې):

د استاد زیار د ګړدودونو د مقالې دویمه برخه ده، چې د پکتیا مجلې د ۱۳۵۵ کال د ۲ ګڼې په ٦ مخ کې خپره شوې ده.

اسمي مشتقات (نوم بېلنګونه) زموږ د لیکنۍ پښتو ستره برخه ده:

یوه علمي ژبنۍ لیکنه ده، چې د پکتیا مجلې د ۱۳۵٦ل کال د ۲ ګڼې په ۱۸ مخ کې خپره شوې ده.

موږ او ژبه:

دا یوه بله ژبنۍ څېړنه ده، چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۲ل کال د وږي د ګڼې په ۳۷-۳۹ مخونو کې خپره شوې ده.

خپلسرې معیاري پښتو به څنګه وي؟ پښتو که ناپښتو؟

یوه علمي ژبنۍ لیکنه ده، چې د وږمې مجلې د ۱۳۵۳ل کال د لومړۍ ګڼې په ۱۲۲-۱۲٤ مخونو کې خپره شوې ده.

له ثور انقلاب راهیسې په پښتو کې نوې ویې رغاونه (نیولوګیزم):

دا یوه بله ژبنۍ لیکنه ده، چې د افغانستان د علومو اکاډمۍ له خوا په یوه جوړ شوي سیمینار کې اورول شوې او بیا په (پښتو څېړنې) نومي غونډ کې پر ۱۳٦۷ل کال په ٤۱۲-٤۵۹ مخونو کې خپره شوې ده.

د سویس له برنه رالېږل شوی لیک:

کابل مجلې ته د پوهاند زیار رالېږل شوی لیک دی، چې په هغه کې د ژبپوهنې د اصطلاحاتو په باب خبرې شوې دي. دا لیک د کابل مجلې د ۱۳٤۷ل کال د ۱۱-۱۲ ګڼې په ۱۰۹ مخ کې خپور شوی دی.

د پښتو پرمختګ د هغې د پرابلمونو په حل کې نغښتی دی:

دا د هغې ژبنۍ لیکنې نوم دی، چې د ننګرهار مجلې د ۱۳۵۳ل کال د وږي د میاشتې د ګڼې په ۲۳مخ او پاتې په ۳۳ مخ کې خپره شوې ده.

سم یې لیکئ او سم یې لولئ، (په) او (پر) یو د بل پر ځای مه کاروئ:

دا هم یوه ژبنۍ لیکنه ده چې د دوو سربلونو (په) او (پر) د کارولو د څرنګوالي په باب په کې څرګندونې شوې دي. دا لیکنه د هېواد ورځپاڼې د وري په ۱۳ ګڼه کې خپره شوې ده. دا لکینه د هغې لړۍ یو ټوک دی چې په نوموړې ورځپاڼه کې کله نا کله خپرېده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربلونه او ستربلونه:

دا هم د استاد زيار د يوې ژبنۍ ليکنې نوم دی، چې د پښتو ژبې د ليکلار په باب ليکل شوې ده. دا ليکنه د يوې مرکې په ترځ کې د ((جوانان امروز)) مجلې د ۱۳٦٦ل کال په ګڼه کې راغلې ده او هم په ځانګړي ډول په يوه جلا پاڼه کې هم چاپ شوې ده.

))په اوسنۍ ليکنۍ پښتو کې د نوې ويي رغاونې اړتيا:((

د استاد يوه ژبنۍ ليکنه ده، چې د پښتو مجلې د ۱۳٦۰ل کال د ۱ ګڼې په ٤٥-٤٧ مخونو کې په الماني ژبه خپره شوې ده.

))پښتو ژبې او ادب ته يوه لنډه کتنه:((

د استاد زيار ليکنه ده، چې د ۱۳٥۸ل کال په کالنۍ کې خپره شوې، په الماني ژبه عبدالغفار ژباړلې او د پښتو مجلې د ۱۳٥۹ل کال د ٤ ګڼې په ۱۱۸-۱۳۰ مخونو کې خپره شوې ده.

)پښتو ژبې او ادب ته يوه کتنه:(

دا هغه ليکنه ده، چې د عطار له خوا په الماني ژباړل شوې او د پښتو مجلې د ۱۳٥۹ل کال لومړۍ ګڼې په ۹٦-۱۰٥ مخونو کې خپره شوې ده.

نومترنګونه- د پښتو ويي رغاونې يو خورا ډېر زېږی ډول:

د استاد زيار يوه بله ليکنه ده، چې د پښتو مجلې د ۱۳٦۰ کال د ۳ ګڼې په ٦٥-۷۱ مخونو کې خپره شوې ده.

ويي پانګه (لغوي ذخيره):

يوه ژبنۍ ليکنه ده، چې د کابل مجلې د ۱۳٥۹ل کال د ۳ ګڼې په ۱۳- ۱۸ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو ليکلار:

يوه ژبنۍ ليکنه ده، چې د پلوشې مجلې د ۱۳٥۷ل کال د ۱-۲ ګڼې په ۲٤-۲٦ مخونو کې خپره شوې ده.

پښتو ليکلار:

يوه ژبنۍ ليکنه ده، چې د پلوشې مجلې د ۱۳٥۷ل کال د ۳ ګڼې په ۳۳-۳٥ مخونو کې خپره شوې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو ليکلار:

يوه ژبنۍ ليکنه ده، چې د پلوشې مجلې د ١٣٥٦ل کال د ٤ گڼې په ٢٩-٣٢مخونو کې خپره شوې ده.

زموږ ليکنې او جمله رغاونې:

دا يوه ژبنۍ ليکنه ده، چې د کابل مجلې د ١٣٦١ل کال د ١٠-١٢ گڼې په ٧٥-٨٠مخونو کې خپره شوې ده.

له اساطيري ضحاکه تر رښتيني تاريخي سهاکه:

دا يوه ژپنۍ او تاريخي څېړنه ده، چې استاد د ابوالقاسم فردوسي تلين په وياړ د جرگې مجلې د ١٣٧٠ل کال په لومړۍ گڼه کې خپره کړې ده.

افغاني فرهنگ د پلوراليزم په رڼا کې:

دغه ليکنه د وخت د فرهنگي او په تېره د هنري زېږونو د يوې ارزونې په توگه د وطن مياشتنۍ د ١٣٧٠ل کال په دويمه گڼه کې خپره شوې ده.

زموږ په هنري زېږندويۍ کې د نويو هڅو يو لنډ جاج:

دغه ليکنه هم پاسنۍ ليکنې ته ورته منځپانگه را اخلي او د وطن مجلې د ١٣٧٠ل کال په څلورمه گڼه کې چاپ شوې ده.

(1)پوهندوی نوراحمد شاکر، ژبنۍ څېړنې، ١٣٥٠ کال، مخ.

(١) دوکتور زيار، د وږمې مجله، ١٣٥٠ ل کال، ٥-٦ گڼه، ١١٢ مخ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړي څېړنيز چاپي او ناچاپي اثار

کارپوهه:

يو علمي تحقيقي اثر دی، چې په پنځوسمو کلونو کې د اطلاعاتو او کلتور وزارت د فولکور مجلې او ((فرهنګ خلق)) له خوا برخه برخه خپور شوی دی. مګر د خپلواک يوځايي چاپ پر وخت يې ښايي دغه اوسنی نوم په ((د افغانانو وګړنی تخنيکپوهنه)) په نوم سمون ومومي.

ټولنوال رياليزم:

يو علمي څېړنيز اثر دی، چې د ټولنوال يا اجتماعي (سوسياليستي) رياليزم په باب په کې يو لړ تيوريکي څېړنې شوي دي. د دغه اثر يوه زياته برخه د شپېتمو کلونو له پيل سره د هنر او ژوندون په مجلو کې خپره شوې ده.

د افغان � شوروي فرهنګي اړيکي:

د پوهاند زيار يو بل څېړنيز اثر دی، چې د دوستۍ په مجله کې يې ځينې برخې خپرې شوي دي.

د پښتو، دري، پشه يي فولکوري څېړنې:

د استاد زيار يو څېړنيز علمي اثر دی، چې په هغه کې د يادو شويو ژبو فولکوري څېړنې شوې دي.

ګړدودي (لهجوي) څېړنې:

د پوهاند زيار تر ټولو ستر تحقيقي علمي اثر دی چې د څلورو کلو په موده کې يې کښلی دی. دا اثر ۱۰٤ ټوکه لري چې په هغه کې د افغانستان د ١٤ ژبو د ګړدودونو په باب هر اړخيز معلومات ورکړ شوي دي او له څو کلونو راهيسې د سويس د ملي فونډ له خوا د يونسکو په سپارښتنه ((د افغانستان د ژبپوهنې اتلس)) لپاره په برن پوهنتون کې تر کار لاندې دی.

ليکونه:

ليکونه د استاد زيار يو بل اثر دی، چې په هغه کې په پښتو، دري، الماني او انګليسي ژبو هغه ليکونه راغلي دي چې استاد ځينو کسانو ته د بېلابېلو ادبي، هنري او سياسي موضوعاتو په باب لېږلي دي. دا اثر تراوسه چاپ ته نه دی ورکړ شوی.

پښتو بدلميچ يا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟

دا کتاب د استاد زيار له خورا نوښتګرانه علمي- تحقيقي اثارو څخه دی. په دغه کتاب کې د پښتو شعر ((سېلابوتونيک)) قواعد وړاندې شوي چې د لومړي ځل لپاره د همده له خوا را ايستل شوي او پر دري ګونو پښتو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګړنیو (فولکوریکو) لکینیو یا دیواني او اوسنیو ازادو شعرو باندې تطبیق شو ندي.دغه کتاب چې له یادښت، ویی پانګې، سمونلیک او نیولیک پرته ۱۷۸ مخونه او یو لړ کلیشې، یوه ټېرۍ او د اوستربلونو جدول لري، د اطلاعاتو او کلتور وزارت د خپرونو له خوا د ۱۳۶۹ پر اوړي په ښکلې کچه او سکښت له چاپه راوتلی دی.

ددغه کتاب د ټېرۍ (واسکټ) پر یوه پیڅکه داسې کښل شوي دي: ((پوهاند زیار د یوه ژبپوهاند، ادبپوهاند او ۳۳ کلن شاعر او لیکوال په توګه تر خپلو اوږدو څېړنو وروسته دې پایلې ته ورسېد، چې د هرې ژبې او بیا پښتو پویټیکس او فونیټیکس (شعر پوهه او غږ پوهه) سره نه شلېدونکي اړیکي لري او په دې توګه د پښتو شعر رغښت سېلابوتونیک (څپیز- څجیز) دی، نو دا دی د لومړي ځل لپاره د همدغه سیستم د دودونو او د ویونو (قواعد او قوانینو) پر را ایستنه بری مومي او زړو ببولالو ته د پای ټکی ږدي. څنګه چې دی شعر ((موزونه او مقفی)) نه بلکې ((موزونه او مخیله)) وینا بولي، نو ((نوی ازاد شعر)) رښتینی شعر ګڼي او د رغښت مخبیلګه یې ولسي ازاد شعر دی (لنډۍ، سروکي...) نه اروپایي هغه. دغه کتاب د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د ادبي فنونو، عروضو او قافیې او څه ناڅه متنپوهنې د ټکسبوکونو ځای نیولای شي)).

پوهندوی عبدالحکیم د یوې کره کتنې (کابل مجله د ۱۳۷۰ دویمه ګڼه) په ترځ کې داسې لیکي: ((... د ژبپوهنې او ادبپوهنې د ګڼ شمېر خپرو شوو لیکنو، څېړنو او تدریس په لړ کې په همدې وروستیووختو کې د ادبپوهنې د تیورۍ د شعر پوهنې په برخه کې د محترم پوهاند دوکتور زیار یو نوی اثر چې په هغه کې د پښتو شعر جوړونې تیوري وړاندې شوې ده... پوهاند دوکتور زیار د ((پښتو شعر څنګه جوړېږي؟)) د اثر په لیکلو سره د ادب تیورۍ د شعر پوهنې او شعر جوړونې په برخه کې لومړنۍ ژوره او جامع څېړنه وړاندې کړه، چې دا څېړنه د نړیوالو ادبي څېړنو په شان یوازې د پښتو ژبې د ځانګړنو او قواعدو پر بنسټ ولاړه ده...)) .

==============================

ویي رغاونه:

ویي رغاونه د پوهاند زیار یو ژبنی اثر دی چې په هغه کې ځینې ژبني مسایل په ځانګړي ډول پښتو وییونه (لغتونه) څېړل شوي دي. دا اثر د کابل پوهنتون له خوا په ۱۳۵۵ کال کې په ګستنتر ډول خپور شوی او په ادبیاتو پوهنځي کې د درسي مضمون په توګه ورځخه ګټه اخیستل شوې ده.

د ژبپوهنې بنسټونه:

دا هم د استاد یو ژبنی اثر دی، چې د کابل پوهنتون له خوا په ۱۳۵۳ل کال کې په ګستنتر ډول چاپ شوی دی. له دغه اثر څخه د ژبو او ادبیاتو پوهنځي کې د درسي مضمون په توګه ګټه اخیستل شوې ده.

نظر کوتاهی بر زبان و زبانشناسی:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

((نظر کوتاهی بر زبان و زبانشناسی)) د پوهاند زیار یو بل ژبنی اثر دی، چې پر ۱۳۵٦ل کال د کابل پوهنتون له خوا په گستینر ډول په دري ژبه کښل شوی، په عمومي ډول په کې د ژبې او ژبنيو مسايلو او ژبنيو کورنيو په باب معلومات راغونډ شوي دي او د فلسفې څانگې شاگردانو ترې د درسي مضمون په توگه گټه اخيستې ده.

پښتو- دري فرهنگ:

پښتو دري فرهنگ یو علمي او سیستماتیک فرهنگ دی که څه هم دغه فرهنگ د دولس زرو (۱۲۰۰۰) پښتو ويیو په درلودلو سره منځنی کچه لري، خو نژدې ټوله پښتو ويي پانگه په بنسټیزه او کلیدي توگه را اخلي. دا اثر ټايپستي ۱۵۰۰ مخونه لري.

دغه فرهنگ له ۱۳۵۳ل کال راهیسې حروفي چاپ ته چمتو دی، خو استاد زیار نه غواړي، د چاپي تېروتنو بلهاري شي او داسې کښاند (خطاط) هم ډېر کم پيدا کېږي، چې د غږيزې (فونيميکي) اېڅې له توغه يې ووتلای شي.

ويي پوهنه:

ويي پوهنه يا علم اللغت د پوهاند زيار د هغه کتاب نوم دی، چې پر ۱۳٦۰ل کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو پوهنځي له خوا د لوړو او مسلکي ښوونو د وزارت په چاپخونه کې د شوکت حسيني په خطاطۍ په افيست ډول او په ښکلې کچه او ډيزاين د ۱۰۰۰ ټوکونو په تيراژ له چاپه راوتلی دی. دا کتاب د استاد زيار له خوا د پښتو ويي پوهنې او ملي ژغورنې د لارې شهيد عبدالرحمن لودين ته ډالی شوی دی.

نوموړی کتاب ټول ۳۵۱ مخونه لري او د استاد د څو کلونو د کار ييبره (ثمره) ده. په دې کتاب کې د پښتو ژبې يو گڼ شمېر وييونه (لغتونه) له پارسي انډول سره يوځای راغلي دي. په ياد شوي اثر کې د پښتو ژبې د لغتونو د جوړښت او څرنگوالي په باب پوره پوره معلومات وړاندې شوي دي. ددغه کتاب په پيل کې په درېو مخونو کې د دوکتور زيار يو يادښت راغلی او وروسته بيا په دوو مخونو کې د پوهندوی نوراحمد شاکر يوه کتنه راغلې ده.

پوهندوی شاکر د دغه اثر په باب ليکي:

))دغه کتاب د دوکتور زيار د څو کلونو د څېړنو او پلټنو محصول دی او د پښتو ويي پوهنې (ليکزيکولوژۍ) په برخه کې يو لومړی جامع او سيستماتيک اثر دی. نوموړی همدارنگه زياتوي: ((زيار دا عيني مساله په خورا ښه توگه دلته څېړلې او شرح کړې ده چې پښتو غونډې د يوې نوې علمي کېدونکې ژبې کار بايد د لغوي زېرمې له برسېرونې، ټولونې او پر کار اچونې څخه بېل شي او په دې توگه د محاورې، د متني، مصنوعي او مستعارو برخو ترمنځ يو انډول ټينگ شي.((

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نور احمد شاکر تر کتنې وروسته په دوو مخونو کې د هغه وخت د انګلیسي ژبې او ادبیاتو د رشتې استاد پوهندوی محمد عمر زاهدي تقریظ راغلی دی، چې ددې کتاب د څرنګوالي په باب یې رڼا اچولې ده. ښه به وي چې د دغه ارزښتمن کتاب د زیاتې پېژندنې په هڅه د هغه نیولیک (فهرست) راوړو:

د وییونو ډولونه:

_ویي پانګه (لغوي ذخیره)

_ویي پیدایښت، ویي جوړښت، ویي جوړونه

_د پښتو کولتوري کولو لیار...

_پلټنه، ټاکنه، پورونه

_نیولوګیزم یا لغت جوړونه

_د لیکنۍ پښتو یوه تاریخي اړتیا

_د خپلې پانګې ترویج، تصفیه نه ګڼل کېږي.

_هممانیز (مترادف) وییونه

_پور وییونه (مستعار لغات)

_وییکي (ادوات)

_ګړنې یا اصطلاحات

_د ویي رغاونې له مخې د کړ ډولونه

)کړ نومونه (فعلي مشتقات(

_ننوم بېلنګونه (اسمي مشتقات)

_ستاینومونه (صفتونه)

_چار نومونه

_اړیکنومونه (نسبتي اسماء

_لوښنومونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـځاینومونه

ـمانا نومونه

ـووړنومونه

ـووړ نوم ډوله، څیزنومونه

ـډېر ګړي (جمع) څیز نومونه

ـتړنګونه

ـستاینوم تړنګونه

ـجوړه تړنګونه (بشپړاند، هممانیز، کړول، څیزنوم، ستاینوم)

ـټاکنترنګونه (لوښنوم،څیزنوم، ستاینوم، څیزنوم)

ـبیاځلي تړنګونه

ـیومخیز

ـبر خیز

ـبرخیز سمغږي

ـورته مانیز- مقفی

ـورته مانیز- مقفی

ـمقفی- مهمل

ـنوي نومونې (اصطلاحات)

ـراز راز تړنګونه.

د یادونې بل ټکی دا دی، چې ځینې خلک داسې فکر کوي چې ګنې دکتور زیار یوازې داسې سوچه پښتو غواړي، چې ببخي د بلې ژبې یوه کلمه هم په کې راغلې نه وي، خو په حقیقت کې داسې نه ده. دا دی ددغه ټکي د روښانیتا په موخه د یاد شوي کتاب څو مخونه را اخلو:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلې پانگې ترويج تصفيه نه بلل کېږي:

زموږ غونډې په يوه وروسته پاتې ټولنه کې هر نوی گام زوږ عنعني ذهنيت پاروي، که څه هم دا نوی گام د نوي ژوند زېږی وي او د نرۍ والې سيالۍ سريزه. دلته د نوي گام اخيستونکي ته يوازې زغمنه نه، چې سرښندنه او قرباني په کار ده چې يې د خپلې ټولنې د نوي کولو په خاطر د بري شرط او آړ وگڼي، دليل او منطق په دليل او منطق ځواب کړي او هسې بې منطقي او سر زوري په ((قالو سلاما))، نو ځکه مو دغه د تخنيکي خبرو پرځای د پښتو ليکلار په برخه کې د نوي گام دفاع غوره وگڼله.

ليکونکي په ژبپوهنه کې لوړو زده کړو او په هېواد کې د پښتو گړدودونو (لهجو) اوږدو څېړنو تر هر څه لومړی دېته ځير کړي چې پښتو بڼه نوي علمي او کلتوري ژوند ته ورتمبول کېږي او گړی پر گړۍ او ورځ پر ورځ د بې کچه عربيزم په منگولو کې په لوی لاس ورښکېل کېږي، تر دې چې يې کور ته هستي له ډار سره مخامخوي او په ډېره لنډه موده کې يې د گډوله کېدو او بيا د بېخي پردي کېدو کېدون رامنځته کوي.

ددغه ستر خطر د مخنيوي لپاره د څو نورو خواخوږو پښتو ليکوال په ننگه او ملاتړ مې وپتېيله چې په همدې (نوي علمي او کلتوري ژوند) پيل کې چې په منځوال (اوسط ډول) لا د شلمې پېړۍ په يوه پوهنه او فن کې هم يو ليکلی يا ژباړلی اثر نه لري او د چا خبره کار له کاره تېر نه دی، په ډېره چټکۍ او هر اړخيزه توگه د پښتو آره او اصيله پانگه رابرسېره خونديې او جوته شي او د دودولو او کارولو لپاره يې سيخه شي.

د نورې علمي او کلتوري نړۍ ازمېښتونه او چمونه هم په واک کې وو، هغه دا چې دلته له موږ سره د نوي ژبپوهنې د بنسټونو او څېړندودونو ترڅنگه لکه څنگه چې انگرېزي، جرمني، پرانسي، روسي او نورو يادو ژبو د خپل علمي ژوند په پيل او اغاز کې له درو، په بله وينا څلورو لارو څخه خپله پانگه رابشپړه کړې او هغه دا چې لومړی خپله آره پانگه له گړدودو (لهجو) څخه راټرلاسه کړي، بيا يوازې په علمي تخنيکي او مدني ډگر کې د پښتو د ويي پوهنې او ويي رغاونې بنسټونو له مخې نوې ټاکنې وکړي او تر ټولو وروسته بيا پرديو ژبنيو (وارداتو) ته غېږ پرانيځي.

په دې هڅه مو تر دا منځ د يوه انډول او تناسب د ټينگولو لپاره سمدلاسه د (يوې- نگه بشپړې- کره ليکنۍ يا علمي پښتو) د رامنځته کولو لپاره د فيصدي آر او معيار وټاکه:

_په سلو کې (۲۵) له اوسنيو گړدودو (لهجو)، (۲۵) له زړو ادبي متنو، (۲۵) له ټاکنو او (۲۵) له نورو ژبو څخه د پورونو په توگه. هو، د هرې عصري ژبې پانگه پر دغو څلور گونو بنسټونو ولاړه ده. (لهجوي، متني، مصنوعي، عاريتي).

پښتو هم حق لري له نړيوال دود سره سم د پردۍ پانگې ترڅنگه خپله پانگه په کار واچوي او د نورو ژبو غونډې علمي او مدني اصطلاحات وټاکي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ پښتو د خپلې پانګې ترويج غواړي، نه تصفيه او د نورو ژبو غونډې د علمي اصطلاحاتو ټاکنه.

ژبنۍ خبرې په ژبپوهانو پورې اړه لري. يو ژبپوهاند پوهېږي چې کوم اړخ ولسي دی او کوم علمي.

ـ د پښتو پانګې تثبيت د نوي علمي ژوند لپاره د وخت اړتيا ده، ټولونه او پکار اچونه.

ـ پښتو هم حق لري، همدومره د غربيزم او عربيزم مخنيوی وکړي چې له خپلې ټولنې پردۍ نه شي.

او تر ټولو وروسته پښتو پردۍ پانګې ته په سلو کې (۲۵) زياته اړه نه ده او د خپلې پانګې ترويج تصفيه نه ګڼل کېږي.

دا شعارونه د هغو بې منطقيو او بې ځايه تورونو غبرګون دی، چې له علمي، عيني او افاقي حقايقو څخه سترګې پټې کړي او څه يې چې پر خوله ورځي، هغه ووايي:

له تنګ نظرو، ځان ساتو او ځان ښکارو سره لومړۍ درسته او حربه داده، چې ګوندې زموږ دغه کار تصفيه او پيوريزم دی او دا يو زوړ رټلی او فاشيستي مسلک دی.

يوه ډله داسې پوهېدلې ده، چې موږ ګوندې د خلکو (ګړنۍ) پښتو سموو، نه د ليک او علم پښتو، ځينې دا سپسته رامنځته کوي، چې د نړۍ ژبې او بيا زموږ د ګاونډ دا دغه کار نه کوي، نوي ځيزونه نه دودوي، موږ يې ولې دود کړو؟ او له دې ناخبره چې که نورو ژبو يو څو پېړۍ مخکې دا هڅه کړې او زموږ ګاونډيانو (تورکې او ايران) که پخوا دومره نه وه کړې، همدا اوس يې کوي او روان دي او حق هم لري، ځکه يو هېواد چې هر څومره ځان نړيوال او بشروال ګڼي، خپله ژبه او کلتور سل په سلو کې پردي کول نه غواړي، ځينو دا اورېدلي دي چې ژبه په دې ډول سوچه کول د ژبې عامه استفاده راټيټوي او زموږ په راډيويي او اخباري پښتو بايد هر سړی پوه شي. حال دا چې دلته د هر سړي پوهېدل په يوې داسې بې ليک لوسته ټولنه کې بې له هغې کوم امکان نه لري، نه د لهجوي لغاتو له پلوه او نه د علمي لغاتو له پلوه او يو څه لږ پراخ الواکي بيا په داسې حال کې چې د آرو وييونو او ټاکنو دودول د يوه آر (اصل) په توګه مني، مګر ټوکونه او جزئيات يې نه. دا نو په رښتيا هماغه ډله ده چې دليل او منطق ته غوږ نيسي او سړی ورسره يوې روغې ته رسېدای شي.

پښتو نومترړنګونه (اسمي ترکيبونه):

پښتو نومترړنګونه يا (اسمي ترکيبونه) د استاد زيار د دوکتورا تيزس دی، چې د سويس د برن پوهنتون له خوا پر ۱۹۷٤ کال خپور شوی دی. دغه علمي ژبنی اثر چې په الماني ژبه کښل شوی او ۱۱٦ مخونه لري، د هند و اروپايي زړو او نويو ژبو د ويي رغاونې (لغوي ساختمان) په رڼا کې د پښتو ويي رغاونه او بيا نومترړنګونه تر څېړنې لاندې نيسي او بېلابېل ډولونه يې په بېلابېلو څپرکو او لښتليکونو (جدولونو) کې وړاندې کوي پر دغه کتاب باندې د

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سويسي، الماني، فرانسي او امريکايي پوهانو له خوا ارزونې او کره کتنې شوي دي، چې يو لړ يې زموږ په خپرونو کې هم انګازه موندلې ده.

الماني- پښتو فرهنګ:

دغه فرهنګ د استاد زيار د يوه شپږ ژبيز فرهنګ يوه برخه ده چې په ختيز المان کې د برلين د هومبولټ پوهنتون د ايرانپوهنې او افغانپوهنې د څانګې له خوا د څو کلونو راهيسې تر کار لاندې دی او تراوسه لا چاپ ته استول شوی نه دی. دا اثر څه دپاسه ۱۵۰ مخونه لري.

پښتو ليکلار:

پښتو ليکلار د دوکتور مجاور احمدزيار يو بل درونډ ژبنی اثر دی، چې د ۱۳۶۰ ل کال د کب پر مياشت د ننګرهار پوهنتون د ښوونې او روزنې د پوهنځي له خوا په ښکلې کچه او صحافت له چاپه راوتلی دی.

دا اثر ټول ۲۶۷ مخونه لري او د پښتو ژبې د ليکنې لپاره يو ګټور اثر دی. په دې اثر کې د پښتو ژبې د معياري ليکنې لارې چارې په مفصله توګه څېړل شوي دي. دغه اثر ((د يوې يوازينۍ کره (معياري) ليکنۍ پښتو)) ((مانيفيست)) بلل شوی دی (د هيله من د ماسټرۍ تيزس). د کتاب په پيل کې په درو مخونو کې په خپله د پوهاند زيار يادښت راغلی دی. نوموړی اثر د غلام محی الدين افغان د شپېتم تلين په وياړ خپور شوی دی.

د کتاب له ۱۷۹-۲۰۲ مخونو پورې هغه لغتونه راغلي دي، چې په پارسي او پښتو کې کارول کېږي او د پارسي مانا ترخنګ يې د پښتو درسته او نادرسته مانا هم راغلې ده.

له ۲۰۳-۲۱۰ مخونو پورې ځينې هغه لغتونه راغلي دي چې د دري او پښتو ژبې ترمنځ ګډ دي او په پښتو کې يې سمه او ناسمه کارونه ښوول شوې ده.

تر دې وروسته بيا له ۲۳۷-۲۶۲ مخونو پورې د ځينو لغتونو ويي پانګه راغلې، چې په پارسي ژبه هم مانا شوي، دلته له دغه با ارزښته اثر سره د زياتې بلدتيا په هڅه د هغه نيوليک او يو مطلب را اخلو:

_څو نوموني (ترنومونه)

_يوه نګه، بشپړه او کره ليکنۍ پښتو.

_معياري کېدنه د پښتو لومړنۍ ربړه

_لنډون د ليکنۍ پښتو د يو معيار په توګه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـپښتو پردۍ پانګې ته په سلو کې...

ـنیولوګیزم (ویي رغاونه)

ـهممانیز (مترادف) وییونه

ـهمجولیز او ډېر مانیز وییونه

ـوییکي (ادوات)

ـګړنې (اصطلاحات)

ـ(څو) یا (تر څو

ـله (چې) سره (کوم، چا...، مه ملګري کوئ!

ـسم، سوچه، لنډه، روانه او اسانه پښتو

ـد معیاري لیکنۍ پښتو اړتیا

ـټکي پر ټکي یې مه راژباړئ!

ـویي پانګه (لغتنامه)

دا دی، ددې کتاب له ٦١-٦٤مخونو پورې یو مطلب را اخلو:

له (چې) سره (کوم-څوک- چېرې...) بې ځایه مه یوځای کوئ!

لکه څنګه چې په کابلۍ پښتو کې د دري ژبې ((تا)) تر اغېزې لاندې (څو) او (ترڅو) یا (څو چې) او (تر څو چې) بې ځایه دود موندلی، دغه راز په پېښورۍ پښتو کې د اردو ژبې له لورې د انګرېزي اړیکنومځرو (ارتباطي ضمیرو) تر اغېز لاندې (کوم چې)، (څوک چې)، (څومره چې)، (کله چې)...، هسې بې ځایه کارېدنه موندلې ده. ښایي دلته له انګرېزي پرته د نورو اروپایي ژبو مخامخ اغېزه هم بې څه نه وي او کوم پښتانه لیکوال، چې تر زده کړې وروسته خپل هېواد ته راستنېږي او تازه په پښتو لیکنه یا ژباړنه پیل کوي، نو په ناځانخبري (غیر شعوري) ډول د خپلې زده کړې ژبې په پېښو د پښتو له آر (اصیل) او ساده ارتباطي ضمیر (چې) سره (کوم)، (څوک)، (چا)، (چېرې) او داسې نور استفهامیه ضمیرونه ملګري کوي او په دې توګه خپله پښتو کړکېچنوي، لکه په دې وروسته جملو کې:

١-ما هغه نجلۍ ولیده (څوک) چې په کابل ننداري کې کار کوي.

٢-نن مې هغه سړی ولید، (چا) چې له ما سره مرسته کړې وه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ -زه په داسې کور کې اوسېږم، (کوم) چې دوه وروڼه لري.

په سمه پښتو:

۱ -ما هغه نجلۍ ولیده چې په کابل ننداري کې کار کوي.

۲ -نن مې هغه سړی ولید چې له ما سره یې مرسته کړې وه.

۳ -ما یو کتاب واخیست چې له چاپه نوی راوتلی دی.

٤ -زه په داسې کور کې اوسېږم چې دوه وروڼه لري.

د پورتنیو تقلیدي مرکبو ارتباطي ضمیرونو داسې نورې بېلګې له پېښور، مسکو او بي بي سي راډیو څخه اورېدل کېږي چې دوی خپلواکې جملې سره په وچ زور یوځای کوي، لکه په دې وروسته بېلګو کې:

۱ -د هند د بهرنیو چارو وزیر شوروي اتحاد ته ولاړ، څوک چې د هغه هېواد له مشرانو سره خبرې کوي.

۲ -ما پښتو ګرامر ولیکه، کوم چې اوس تر چاپ لاندې دی.

۳ -زه ژمی په ننګرهار کې تېروم، چېرې چې هوا ډېره په زړه پورې وي.

٤ -زه ماښام کورته راغلم، کله چې هوا خرابه وه.

په سمه پښتو:

۱ -د هند د بهرنیو چارو وزیر شوروي اتحاد ته ولاړ، دی به هلته د هغه هېواد له مشرانو سره خبرې اترې وکړي.

۲ -ما پښتو ګرامر ولیکه، دغه کتاب اوس تر چاپ لاندې دی.

۳ -زه ژمی په ننګرهار کې تېروم، هلته ژمی ډېر په زړه پورې وي.

٤ -زه ماښام کورته راغلم، دغه مهال هوا خرابه وه.

له ښه مرغه دغه ډول جملو لا زموږ لیکنو او خپرونو ته لاره نه ده پیدا کړې او هیله ده پښتو لیکونکي ترې مخکې له مخکې ډډه وکړي.

ددې بې ځایه پېښو په لړ کې دا وروسته بېلګې هم د پاملرنې وړدي:

۱ -ما هغه سړی ولید د چا په باره کې چې ما ډېر څه اورېدلي وو.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ -د نړۍ پرمختللي ځواکونه به د نړیوال امپرالیزم هغه ټولې دسیسې شنډې کړي د کومو له مخې چې د اتومي جنګ خطر رامنځته کېږي.

۳ -توریالی له کندهاره په هغه الوتکه کې راغی، په کومه کې چې ځلمی هم و.

٤ -زه له لغمانه راغلم، له کوم ځایه چې ډېرې ښې وریجې راځي.

٥ -زه په کابل کې اوسېږم، له کله راهیسې چې په کار ګومارل شوی یم.

په دې توګه پښتو (چې) پر بیانیه، علنیه، ارتباطیه او داسې نورو دندو سربېره لکه د (ترڅو) په برخه کې یې چې یادونه شوې، د اروپایي ژبو د ټولو ارتباطي ضمیرونو دنده هم پرځای کوي، هغه هم په دې شرط چې په ملګرې جمله کې ورسره بل ارتباطي ادات (اړیکوییکي) هم راغلی وي، لکه (یو، هغه، داسې...). لکه په پورتنیو پنځو لومړیو جملو کې. که نه، (چې) په ځانته ډول د نورو ژبو غوندې هېڅکله د دوو خپلواکو جملو د یوځای کولو لپاره د ارتباطي ضمیرونو په توګه کارېدلای نه شي، لکه په تېرو دویم ډول پنځه ګونو جملو کې. همدا خبره ده چې په پښتو کې ډېرې جملې سره لرې کول یا په بله وینا ډېرې پېچلې مرکبې او مختلطې (ګډې او ګډلې) جملې جوړول سم نه دي او که څوک یې له نورو ژبو نه په پیښو جوړې هم کړي، یو نادوده کار به وي، لکه د (څو)، (ترڅو) ، (کوم چې)، (چا چې) او داسې نورو ځیزونو بې ځایه کارونه.

که کوم لیکوال نه غواړي یو مطلب په بېلابېلو خپلواکو جملو کې څرګند کړي، بلکې د دوو یا زیاتو جملو ته سره اړیکې ورکړي، نو ورته په کار دي چې پورتني ارتباطي شرطونه پرځای کړي او که وغواړي، ګرد سره د دوو یا زیاتو خپلواکو مطلبونو لپاره سره دوې یا زیاتې خپلواکې جملې وتړي هم کولای شي، د پښتو د ګرامري جوړښت دننه له راز راز ارتباطي وییکو (صله او موصول) څخه کار واخلي، بې له دې چې د اروپایي ژبو تقلید وکړي، لکه په دې وروسته جملو کې:

((زه د سپین غر په لمن کې زېږېدلی یم (چېرې چې) ځپاند رودونه بهېږي او سمسور کښونه خروبوي)). دلته ګران لوستونکي ښه قضاوت کولای شي چې کومه بېلګه له پښتو رغاوني سیستم سره ښه ترا اړخ لګوي؟ د اجمل خټک په دې لاندې شعر کې که څه هم د (څوک چې) د کارونې یو شرط پرځای شوی نه دی او هغه دا چې د هغې فرعي جملې په سر کې یې ځای نیولی دی چې تر اصلي جملې وروسته راغلې ده، مګر د شعري اړتیا له مخې دومره نادوده نه برېښي، که نه په نثر کې باید د پښتو ګرامر له دود سره سم دغسې څرمه جملې تل تر آرې دمخه راشي.

ځــئ هــغو خـــوارو تــه جــنت وګـــټو

څـوک چــې له موره دوزخیان پیدا دي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو الماني ژباړيز پرابلمونه:

دا هم د پوهاند زيار يو علمي ژبنی اثر دی، چې استاد زيار له ۱۳۶۳ل کاله تر ۱۳۶۶ل کال پورې د برلين په هومبولت پوهنتون کې د استادۍ د دندې د ترسره کولو پر وخت ليکلی دی او اوس چاپ ته تيار دی، په دې اثر کې د پښتو او الماني ژبې پرتله شوې ده. دا اثر په الماني ژبه کښل شوی او تر ۱۰۰ زيات مخونه لري.

پښتو پښويه (ګرامر):

پښتو پښويه (ګرامر) د استاد زيار يو ژبنی اثر دی، چې په ۱۳۶۲ل کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو پوهنځي له خوا په ښه ډيزاين او کچه د لوړو او مسلکي ښوونو په چاپخونه کې چاپ شوی دی. دا اثر د نوې علمي ژبپوهنې پر بنسټ ليکل شوی دی او په پښتو ژبه کې دګرامر په برخه کې يو نوی او ستر اثر ګڼل کېږي.

دا اثر له يوه يادښت او دوو کتنو پرته ټول ۲۷۴مخونه لري. دا اثر د پښتو ګرامر بنسټ ايښودونکي پيرمحمد کاکړ ته اهدا شوی دی. د کتاب په پيل کې د استاد زيار خپل څلور مخيز يادښت راغلی دی، چې يوځای ليکي: ((ما د ژبپوهنې د يوه نوي زده کوونکي او پښتو ګړدود څېړونکي په توګه د سويس له زده کړو نه له بېرته راستنېدو سره له زړې ژبپوهنې او زړې ژبښودنې سره يو مخيز نه پخلاکېدونکي سر غړاوي ته راودانګل او خپله لومړنۍ دنده مې دا وبلله چې له پښتو ځانګې څخه نور د زړې ژبښودنې تغر وبلېږدوم...)).

پر دې اثر باندې د استاد زيار تر يادښت وروسته په ۳ مخونو کې د پوهاند محمد رحيم الهام يوه کتنه راغلې ده چې وايي: ((پښتو پښويه (ګرامر) د پښتو په تشريحي ژبپوهنه کې يو نوی د پام وړ او ګټور اثر دی. له دې ګرامر نه ړومبی د پښتو ځينې ګرامرونه د بهرنيو ژبپوهانو او کورنيو څېړونکو له خوا ليکل شوي دي، خو زياتره يې عنعنوي څېړندود لري او معاصر علمي څېړندود په کې نه دی کارول شوی او ځينې يې چې علمي څېړندود لري، مکمل او مشرح نه دي. نوموړی زياتوي: ((دغه کتاب اوس د ازموينې له ډګر څخه په هسکه غاړه راوتلی دی او بله دا چې په دې کتاب کې د ژبپوهنې معاصر بين المللي اصطلاحات ټول پر پښتو اړول شوي دي.((

د محمد رحيم الهام تر کتنې وروسته په دوو مخونو کې د پوهنمل محمد صابر خويشکي له خوا يوه کتنه شوې ده، چې نوموړی په يوه برخه کې وايي:

))ددې کتاب په تاليف کې چې د ليکوال د اوږدو مودو د څېړنې او مطالعاتو نتيجه ده، له ډېرو سترو معتبرو کورنيو او بهرنيو اثارو څخه استفاده شوې او په ډېر دقت او د يوه منظم پلان له مخې او زموږ د زمانې د علمي مقتضياتو په پام کې نيولو سره ليکل شوی دی او د محصلانو او نورو څېړونکو لپاره يو ارزښتناک او ګټور اثر دی.((...

په پښتو پښويه (ګرامر) اثر کې په درو څپرکو کې تر دغو لاندې سرليکونو لاندې بېلابېل ژبني مسايل څېړل شوي دي:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـــژبه

ـــغږ او لیک

ـــژبه او ګړهار

ـــنوموني

ـــځنځیري واحدونه

-اواز

ـــد اواز ډولونه

ـــبلغږ- فشار

ـــڅپه

ـــګړ

ـــویی- غونډله

ـــنومونه

ـــکړ

ـــوییکي

ـــژبوهنه

ـــګړدود پوهه- پښویه

ـــغږ پوهه

ـــمورفولوژیکي اوښتني

ـــویناییز غږي

ـــویند غږي

ـــزېږ ډولونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

_پوروېي

_زيرځي- وتوځي

_پښتو اواز پوهه

_تم بېواک

_د خپلواکو لښتليک

_نيمواک غږونه

_غبرګغږونه

_د بېواکو لښتليک

_کوچنۍ ترينه جوړه

_پښتو ګړپوهه (صرف)

_نوم ګړپوهه

_د نوم اوړون اړخونه

_نرينه نوم- ښځينه نوم

_د ګڼې نښې

_پېر (حالت)

_ناوښتوني نومونه

_څيز نوم

_ستاينوم

_شمېر نوم

_نومځرى (ضمير)

_ځانګړنومځري

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ــتولنومځري

ــپوښتنومځري

ــپلوي نومځري

ــاړيکنومځري

ــغبرگون- ناټيکنومځري

ــگډ ټولنومځري

ــټول- ځانگړي نومځري

ــکړ گړپوهه

ــد مصدر جوړښت او دنده

ــکړ اوړون توکونه

ــکم اوړوني (حکمي متعدي)

ــاوړونونه- تېرمهال

ــلنډ تېرمهال

ــلر تېر مهال

ــگوماني تېر مهال

ــارماني تېر مهال

ــاړوتی تېر مهال

ــتواني او ټينگاري تېر مهال

ــناليږند کړ- خبري

ــلنډ او لر تېر مهال

ــروږدني او ارماني تېر مهال

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

_تواني تېر مهال

_ټينګاري تېر مهال

_ګوماني تېر مهال

_پوښتني تېر مهال

_هيښني او اړوتی تېر مهال

_د اوسمهال کړاوون- لېږند

_اړوتی، ارماني او پوښتني...

_هېښني او تاني

_امري- ټينګاري اوغوښتنې

_نالېږند- بشپړ وسمهال

_د اوستر مهال کړاوون

_د کړ رغاونې ډولونه

_ناوړېدني ګړونه

_وييکي

_سربلونه او اوستربلونه

_وينا واښتي

_د پښتو ګړونو انځور ليک

_غونډله پوهه- غونډله

_د غونډلې رغنده توکونه

_اوډون

_د ايښي او ايښوني سمون

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

_نومواله او کړواله غونډله

_یوه ستوې غونډله

_غبرګغونډله

_ګډه غونډله

_ګډلې غونډله

_ګړنې یا اصطلاحات

_غونډله پوهېزه شننه.

همدارنګه د کتاب په پای کې له ۲۵۷-۲۷۳ مخونو پورې د هغو نویو نومونو (اصطلاحاتو) او وییونو مانا راغلې ده چې په نومورې اثر کې کارول شوي دي.

ددې کتاب د چاپ یا د ټوکونو شمېر ناځرګند دی، خو د استاد زیار په وینا ۱۰۰۰ ټوکه چاپ شوی دی.

پښتو ګړدودونه:

پښتو ګړدودونه د استاد زیار یو بل ژبنی اثر دی، چې څه دپاسه ۷۰ مخونه لري. دا اثر یو ځل د ((پښتو څېړنې)) د ۱۳۵٦ کال په غونډ کې خپور شوی. همدارنګه د ورمې مجلې په ځینو ګڼو کې یې ځینې برخې خپرې شوې دي په دې اثر کې د بېلابېلو پښتو ګړدودونو په باب معلومات ورکړل شوي دي.

پښتو آر پوهه:

پښتو آر پوهه د استاد زیار یو بل ژبنی اثر دی، چې د ورمې مجلې په ځینو ګڼو کې یې ځینې برخې خپرې شوې، خو د ځانګړي اثر په توګه لا تراوسه نه دی چاپ شوی.

دري- پښتو فرهنګ:

دري پښتو فرهنګ د استاد زیار یو بل ژبنی اثر دی، چې تراوسه نه دی خپور شوی.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړونکی زیار

ژباړه سره له دې چې په خپله هغې ژبې ته چې ژباړه پرې کېږي، ګټوره نه پرېوزي، بلکې ژبې ته لا ډېر زیان او تاوان پېښوي. په خپله د استاد زيار خبره ((ژباړه د پښتو پښتۍ ماتوي)) او له همدې کبله پر پردو بهرنيو ژبو له لاسبري سره سره ژباړې ته زړه نه ښه کوي او پرځای يې ځېړنې او پنځونې ته زيات ارزښت ورکوي. خو بيا هم د ژباړې له لارې کېدی شي، موږ له نړيوالې پوهې او فرهنګ سره اړيکې ټينګ کړو، نور له خپل فرهنګ څخه خبر کړو او د نورو له هغه څخه خپل ځان. بيا هم استاد زيار د ژباړنې په برخه کې د کتنې وړ کار کړی دی، خو د ده ژباړه هسې ژباړه نه ده چې ګنې زموږ د ژبې پښتۍ به ماتې کړي. ده چې له هرې ژبې څخه پښتو ته څه راژباړلي دي، ښه يې ژباړلي دي، په ښه پښتو يې ژباړلي دي، په معياري پښتو او سوچه پښتو. دا ځکه چې ژبه د ده رسمي څانګه ده، دی په ژبه کې استاد دی. د هېواد پر لرغونو او اوسنيو څوارلسو ژونديو او نيم ژونديو ژبو يې ځېړنې کړي دي او په علمي ډول پر الماني، روسي، انګليسي، عربي او نورو بهرنيو ژبو پوهېږي او بايد هم د ده په ژباړنه کې د ((خو)) ځای نه وي.

په ژباړه کې هر ګوره له هغو کسانو څخه زياته تېروتنه کېږي، چې په پردۍ او بيا په ځانګړي ډول پر خپله ژبه علمي لاسبری ونه لري. دا دی، دلته د استاد زيار پر ژباړيزو فعاليتونو رڼا اچوم:

پوهاند زيار له خپل ژورناليستيک فعاليت سره سم په ژباړنه لاس پورې کړی دی، چې له ۱۳۳۵ څخه تر ۱۳۳۷ پورې يې له دري څخه او بيا راوروسته له انګريزي او الماني څخه راز راز موضوعګانې د مقالو او کتابو په بڼه په پښتو ژباړلي دي.

دلته د استاد د ژباړو يو لنډيز راوړم، خو بيا هم يادونه کوم، چې د ده د ټولو ژباړو موندل اوسمهال يو ناشونی کار دی، ځکه چې ده له ډېر پخوا څخه په ژباړو لاس پورې کړی دی او لکه څنګه چې د ژورناليستيک فعاليت په برخه کې يې يادونه شوې ده، دمخکې کلونو د جريدو، مجلو او ورځپاڼو کلکسيونونه په کتابتونونو کې نيمګړي دي. د ده د خپلې وينا له مخې له دري ژبې څخه يې لومړنۍ ژباړې پر ۱۳۳۵ ل کال په انيس ورځپاڼه کې خپرې شوې دي.

له انګليسي څخه يې لومړنۍ ژباړه پر ۱۳۳۷ل کال د هېواد په ورځپاڼه کې خپره شوې ده، چې د دغو کلونو د يادو شويو ورځپاڼو کلکسيونونه اوس په کتابتونونو کې نه پيدا کېږي .

دا يې هم د لاسته راغلو ژباړو لنډيز:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

طب او حکمت په اسلام کې:

((طب او حکمت په اسلام کې)) د هغه اثر نوم دی، چې استاد زیار پر ۱۳۳٦ل کال کله چې د ښوونځي د یوولسم ټولګي زده کوونکی و، له پارسي ژبې څخه ژباړلی دی او پر ۱۳۳۷ل کال د ښوونې او روزنې موسسې له خوا د خپلواکې رسالې په توګه افسیت شوی دی، د مخونو شمېر یې څه دپاسه ٦۰ ته رسېږي.

د سره کوتل ډبر لیک:

د سره کوتل ډبر لیک یوه بله ژباړه ده، چې استاد زیار له الماني ژبې څخه کړې ده. دا ژباړیز اثر د علومو اکاډمۍ له خوا د ۱۰۰۰ ټوکو په تیراژ پر ۱۳٦۹ کال له چاپه راوتلی دی، چې د مخونو شمېر یې ۱۰۰ ته رسېږي.

پښتانه او ورونه ملیتونه:

پښتانه او ورونه ملیتونه د دیموکراتیک المان د یوه ختیځپوهاند ((بورخارد)) اثر دی چې استاد زیار هغه په پښتو ژباړلی دی. دا اثر پر ۱۳٦٦ل کال د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې له خوا په ښکلې کچه او سکښت له انځورونو او عکسونو سره د ۲۰۰۰ ټوکونو په تیراژ په دولتي چاپخونه کې چاپ شوی دی.

د نومورې اثر متن ۹۲ مخونه لري او څه دپاسه ۲۰۰ عکسونه، انځورونه او نقشې لري. له دې پرته یې په ۱۷ مخونو کې ویې پانګه راغلې، یو مخ یې د ټېروتنو سمونلیک او یو مخ یې نیولیک(فهرست) نیولی دی. د کتاب سرته په دوو مخونو کې په خپله د ژباړن یادښت راغلی دی. دلته د ده د پېژندګلوۍ لپاره ددغه اثر نیولیک راوړم:

مخنۍ خبرې مخګڼه

لومړی څپرکی: د اسیا ناسپړلې غوټې ۳

دویم څپرکی: پښتانه، تاجک او نورستانیان ۱۳

درېیم څپرکی: د غرنیو هېوادونو لرغونی مهال ۲۳

څلورم څپرکی: د زرتشت په هېواد کې ٤۸

پنځم څپرکی: د اسلام په څپان کې ٦۷

شپږم څپرکی: د افغانستان پر لوري لار ۸۲

اووم څپرکی: یوه ګرانه پاتمې (میراث) ۹٦

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته به د استاد له ژباړې سره د پېژندګلوۍ په موخه د دغه اثر له اووم څپرکي څخه ۹۵ مخ راواخلو:

))یوه ګرانه پاتمړې (میراث:(

کله چې ((وسپنیز امیر)) پر ۱۹۰۱م کال ومړ، افغانستان تر بخارا هم وروسته پاتې و، دلته د راپاتې دودیزې (عنعني) ښوونې ترڅنګه اروپايي فرهنګ او پوهې پښې هومره ټينګې کړې وې. انګرېزانو هم د کرګري فیوډالي ټبرینو ډلو ټپلو په کچه (سطح) د خپل ((سرحدي ولایت)) پښتانه او د سویل بلوڅان له ځان سره وساتل.

د رنګېدونکې قاجاري واکمنۍ ختيځ چې بلوڅو او پښتنو په کې ژوند کاوه، له هر راز پرمختګه لرې پاتې و. په دې توګه منځنۍ اسیا په یوه بد اکر (حالت) په شلمه پېړۍ کې پل کېښود، چې تاریخ یې په کې د نړیوال تاریخ هغه برخه راخیسته چې د جنګ جګړو او اړپېچونو له لاسه خیرې ویرې وه، دا هغه برخه ده چې سپړنه یې زموږ ددغه کتاب له موخو (هدفو) څخه تېرى کوي او هغه زموږ د شپو ورځو د جنګ جګړو دمخه تاریخ انځورول وو او دا دی زموږ د پېړۍ په پاى کې د خوشال خان هغه ارمان رښتیاینه مومي چې درې سوه کاله مخکې یې داسې انځورلی و:

تـر مــغولـو پښتانه په توره ښه دي

که په پوهه پښتانه وای څه هوښیار

ولـــسونـــه چـــې ســـندوبــــلــــه وکــا

پادشاهان ورته سجود کاندي اختیار

که نفاق که اتفاق کـه جـهل پــوهــه

د هر چا د خدای په لاس ده هره چار

دا چې نن سبا د هندوکش پرګنو له شاهانو سره نوره شلولې ده، نو دا هيله غځوني کوي چې دوی به یوځل بیا د خوشال خان شعرونه په نوې مانا راواخلي.((...

بلنه:

بلنه د انګلیسي شاعر الفرید د شعر پښتو ژباړه ده، چې د شعر په نیم ازاد کالب کې اچول شوې او دوه درې کاله وروسته د کابل مجلې د ۱۳۴۳ل کال په ۳ ګڼه کې خپره شوې ده او په ((ګلکڅونه)) نومي شعري غونډ کې یې هم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغلې ده. داسې ښکاري چې دا د استاد زیار د ازاد شعر لومړۍ ازمېښتي بېلګه ده. دلته يې بشپړ متن وړاندې کېږي، چې د کابل مجلې د يادې شوې ګڼې ٤٧-٤٨ مخونه يې نيولي دي.

بلنه

پرېږدئ

پرېږدئ

زوړ جرس د نهيلو مه کړنګوئ نور

راشئ يه د نړۍ خلکو

دا نغمې مه غږوئ نور

پرېږدئ

پرېږدئ

بدمرغۍ او ناخوالې چې تېرېږي

وروستۍ شپه د زاړه کال ده

ورته ګورئ سبا کېږي

※※※

په ناوړه فکر مه ځئ

نوي نوي شيان واخلئ

د خوښۍ په شورو زوږ کې

نور په سر دا جهان واخلئ

※※※

پرېږدئ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځئ پر خپله مخه

کال زوړ شوی اوس تېرېږي

رښتیا مل کړئ د خپل ځان

چې:

په درواغ کلي ورانېږي

▯▯▯

پرېږدئ، پرېږدئ

چې تېر شوي

زاړه شوي

او ترې نه وینو هیڅ اوس

آ چې غل و پرېږدئ درومي

چې اوس خلاص شو له هغه اوس

▯▯▯

نور یې هېر کړئ

اخ و ډب د نیستمنانو، بې شتو پرېږدئ

پر ناسورو پرهرونو د همځېلو ملهم کېږدئ

▯▯▯

راشئ بس کړئ

د مړ ژواندي حال څه فکر مه کوئ نور

پرېږدئ پرېږدئ

زوړ جرس د نهیلو مه کړنگوئ نور

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

☒☒☒

مه کړئ

مه کړئ

يو د بل مخ ته ګوزار

خپلو منځو کې

راشئ وکړئ تل لپاره

ښه روزګار خپلو منځو کې

☒☒☒

په ښه خوی او ښو کړو وړو او

په خوږو پښتو خبرو

شئ راپورته په جګړه

د تورو تبو سړه لرو

تنګ نظر کړئ لرِ پراخه

له بېځای خوشې کارونو

نور مو ژوند په هوسايۍ کړئ

په زرو زرو کلونو

☒☒☒

د زرګونو کلو جنګ او

هم نفاق مه يادوئ نور

پرېږدئ پرېږدئ

زوړ جرس د نهيلو مه کړنګوئ نور

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

راشئ

په دنړۍ خلکو

دا نغمې مه غړوئ نور

)ګلکڅونه، ٣٤-٣٧مخونه.

د کنېشکا د سره کوتل ډېرليک:

دا د استاد زيار بل ژباړيز اثر دی، چې پر ١٣٦٩ل کال د افغانستان د علومو اکاډمۍ له خوا په ښکلې قطع او صحافت د پوهنې په چاپخونه کې چاپ شوی دی.

د افغان شوروي فرهنګي اړيکي (د ورزش په برخه کې):

له روسي منابعو څخه د استاد زيار ژباړه ده، چې د دوستي مجلې د ١٣٦٠ کال د ٧ ګڼې په ٤٣-٥٢ مخونو کې خپره شوې ده.

د افغان شوروي فرهنګي اړيکي (د ورزش په برخه کې):

د استاد يوه ژباړه ده چې له روسي منابعو څخه شوې ده او د دوستۍ مجلې د ١٣٦٢ل کال د ٢ ګڼې په ٥٢-٥٨ مخونو کې خپره شوې ده.

له انګليسي ژبې څخه چې استاد کومې ژباړې کړي دي، د هېواد ورځپاڼې د ١٣٣٧ او ١٣٣٨ کلو په ګڼو کې خپرې شوې دي، خو د يادو شويو کلونو ګڼې اوس په کتابتونو کې نه شته.

د استاد بله ژباړه يو چيني داستان دی، چې يې د چيني اخځونو له انګليسي متن څخه په پښتو ژباړلی دی، چې د اصلاح ورځپاڼې د ١٣٣٩ او يا د ١٣٤٠ کال په څو ګڼو کې خپور شوی، خو ما د اړتيا وړ دا ګڼې پيدا نه کړای شوې.

د واخي ژبې تولنيز دريځ:

دا د فرانسي افغانپوهاند (شارل کيفر) د هغې وينا پښتو ژباړه ده، چې په الماني ژبه يې د ١٣٥٧ل کال د تلې پر څلورمه د ژبو او ادبياتو په پوهنځي کې اورولې وه. په دې لکينه کې د واخي ژبې پېژندګلوي، له نورو ژبو سره د

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغې اړيکي او همدارنګه د ژبې د جوړښت او څرنګوالي په باب معلومات ورکړل شوي دي. دغه ژباړه د وږمې مجلې د ۱۳۵۷ل کال د ۳ ګڼې په ۱۱۸-۱۳۰ مخونو کې خپره شوې ده.

د هنري تندي د ماتولو لپاره چوپړ وهل:

دا د هغې ژباړې نوم دی، چې پوهاند زيار له يوې امريکايي خپرونې ((ريډر ډايجست)) څخه په پښتو کړې ده او د پوهنې مجلې د ۱۳۳۹ کال د لومړۍ ګڼې په ۳۳-۳۶ مخونو کې خپره شوې ده.

د ساو ژبه په ختيځ افغانستان کې:

دا يوه ژبنۍ څېړنيزه ليکنه ده، چې د الماني افغانپوهاند ګيورګ بودروس له خواکښل شوې او استاد هغه په پښتو ژباړلې ده. دا ژباړه د کابل مجلې د ۱۳۵۳ل کال د ۲ ګڼې په ۱۰-۱۵ مخونو کې خپره شوې ده.

په زړه پورې خبرونه:

په زړه پورې خبرونه د پوهاند زيار هغه ژباړې دي، چې له الماني ژبې څخه په پښتو ژباړل شوي دي او د کابل پوهنتون (پوهنتو کابل) اوونيزې د ۱۳۶۶-۱۳۶۷ کلونو په ځينو ګڼو کې خپرې شوې دي.

دغه راز د پوهنې مجلې د ۱۳۳۸-۱۳۴۰ کلونو په ځينو ګڼو کې هم له بهرنيو سرچينو څخه د استاد زيار ځينې ژباړې خپرې شوې دي.

همدارنګه يې د (ګوند) لپاره له الماني او انګليسي څخه ځينې ځانګړې ليکنې په پښتو ژباړلي دي، په تېره بيا د ۱۳۵۵-۱۳۵۷ل کلونو ترمنځ د ګوند ((د ژباړې بورډ)) د غړي په توګه ((تاريخي ماترياليزم)) په پښتو ژباړلی، چې يو نقل يې د ((انقلاب)) له راتګ سره له منځه تللی او بل يې له ځانه سره ساتلی دی او همدا ډول يې د ګوند په سپارښتنه وخت ناوخت له ((واشنګټن پوسټ) او ((زويدد ايجلند څايتونګ)) څخه يو لړ مطالب په پښتو او دري را اړولي دي. دغه راز يې يوه بله ژباړه د زېري جريدې د ۱۳٦٤ل او يا ۱۳٦٥ل کال په يوه ګڼه کې خپره شوې ده

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادښت (سریزه) لیکونکی زیار

د غرونو څوکې:

دغرونو څوکې کتاب د عبدالکریم پتنګ له خوا اوډل شوی او پر ۱۳۵۹ل کال د کابل پوهنتون د هغه وخت د ژبو او ادبیاتو بشري علومو د پوهنځي له خوا خپور شوی دی چې په درېو مخونو کې یې د کتاب د ارزښت او د لیکوال د هڅې په باب د استاد زیار یو یادښت راغلی دی.

نومورکي مؤرخین:

نومورکي مؤرخین د لوی استاد پوهاند عبدالحی حبیبي اثر دی، چې پر ۱۳۵۹ل کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا چاپ شوی او په دوو مخونو کې پرې د استاد زیار یو یادښت راغلی دی.

د میا فقیرالله جلال ابادي فواید فقیرالله:

دا کتاب د پوهاند استاد عبدالشکور رشاد په سریزه، تعلیقاتو او لغتنامې پر ۱۳۵۹ل کال د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا چاپ شوی او د استاد زیار له خوا پرې یو یادښت کښل شوی دی.

د پټې خزانې فرهنګ:

د پټې خزانې فرهنګ د پوهاند استاد عبدالشکور رشاد یو ژبنی اثر دی، چې په هغه کې د پټې خزانې د ځینو لغتونو څرنګوالی ښوول شوی دی. دا اثر پر ۱۳۶۲ل کال د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا چاپ شوی دی او د استاد زیار له خوا پرې په دوو مخونو کې یو یادښت کښل شوی دی.

د میا فقیرالله پېژند لیک:

دمیا فقیرالله پېژند لیک د پوهاند عبدالحی حبیبي اثر دی چې پر ۱۳۵۹ کا د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا خپور شوی دی. پر دې اثر باندې د پوهاند زیار له خوا په درېو مخونو کې یو یادښت کښل شوی دی.

د احمد شاه بابا د دېوان غورچاڼ:

دا د هغه کتاب نوم دی، چې د پوهاند استاد عبدالشکور رشاد له خوا ترتیب شوی دی. په دې کتاب کې د احمدشاه بابا د دېوان د ځینو شعرونو انتخاب راغلی دی. دا کتاب پر ۱۳۵۷ل کال د علومو اکاډمۍ له خوا چاپ شوی دی او د پوهاند زیار له خوا پرې په دوو مخونو کې یادښت راغلی دی.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چینیانو یونلیکونه:

دا کتاب د عبدالکریم محب له خوا ژباړل شوی دی او د علومو اکاډمۍ له خوا پر ۱۳۵۷ل کال خپور شوی دی. په دې کتاب کې په دوو مخونو کې د پوهاند زیار یو یادښت راغلی دی.

دا لیکوال دا څېرې:

((دا لیکوال دا څېرې)) د هېواد د شاعرانو او لیکوالو تذکره ده، چې د ځوان شاعر او لیکوال افضل ټکور له خوا ترتیب شوې ده. دا اثر د قومونو او قبایلو چارو وزارت د نشراتو او فرهنګي چارو د ریاست له خوا پر ۱۳٦٦ل کال خپور شوی او د استاد له خوا پرې په څلورو مخونو کې یو یادښت راغلی دی.

مقدمه یی بر زبانشناسی:

دپروفیسور دوکتور عبدالظهور او پوهنمل عین الدین نصر له خوا لیکل شوی او د کابل پوهنتون له خوا پر ۱۳٦۳ل کال چاپ شوی دی. پر دې اثر باندې د استاد زیار له خوا په ٤ مخونو کې یوه پارسي سریزه کښل شوې ده.

زړه پانګه:

د دوست شینواري اثر دی، چې پر ۱۳٦۳ل کال خپور شوی دی او د استاد له خوا پرې په ٤ مخونو کې د (زړه پانګه د نوي پانګې د یوه بشپړاند ټوک په توګه) په نوم یوه سریزه کښل شوې ده.

د خوشال خټک فراقنامه:

د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا پر ۱۳٦۳ل کال خپره شوې ده او د استاد له خوا پرې په ۲ مخونو کې یو یادښت کښل شوی دی.

د کوشنیانو ژبه:

د پروفیسور سیال کاکړ یو اثر دی، چې پر ۱۹۷۹م کال په کوټه کې خپور شوی دی. پر دې اثر باندې په ٦ مخونو کې د (کوچنیانو ژبه) تر سرلیک لاندې د استاد یو یادښت راغلی دی.

ټولنپوهنه:

دا اثر له الماني څخه د عبدالروف خپلواک له خوا په پښتو ژباړل شوی او پر ۱۳٥۲ل کال د کابل پوهنتون د اقتصاد پوهنځي له خوا خپور شوی دی. پر دې اثر باندې د استاد له خوا یو تقریظ کښل شوی دی.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مينه نه مري:

د باقي بريال د شعرونو دويم غونډ دی، چې پر ۱۳۶۷ل کال خپور شوی دی. پر دې شعري غونډ باندې د (تلپاتې بريال او شعر يې) په نوم په ۷ مخونو کې د استاد سريزه راغلې ده.

پوځ د پېړيو په پوړيو کې:

دا د محبوب سنگر اثر دی، چې پر ۱۳۶۵ل کال خپور شوی دی. پر دې اثر باندې د استاد زيار له خوا يو يادښت کښل شوی و، خو له چاپه پاتې شوی دی.

پښتو روزنه:

د استاد عبدالروف بېنوا اثر دی، چې پر ۱۳۵۷ل کال د پښتو څېړنو د نړۍ وال مرکز له خوا خپور شوی دی. پر دې اثر باندې په ٦ مخونو کې د استاد زيار له خوا يو يادښت کښل شوی دی.

د غلام محی الدين افغان افکار او اثار:

د هغه کتاب نوم دی، چې پر ۱۳٦۰ل کال د کابل پوهنتون له خوا خپور شوی او په ٤ مخونو کې پرې د استاد زيار يادښت راغلی دی.

ستا د چم گلونه:

((ستا د چم گلونه)) د ښاغلي نصرالله حافظ د شعرونو مجموعه ده، چې پر ۱۳٦۵ل کال د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې له خوا خپره شوې ده. پر دې مجموعه باندې د استاد له خوا په ۵ مخونو کې د (حافظ او د ده نظم او غزل په نوم سريزه کښل شوې ده.

د افغان ياد:

د محی الدين افغان د شپېتم تلين د سيمينار د ليکنو مجموعه ده، چې پر ۱۳٦۰ل کال د کابل پوهنتون له خوا خپره شوې ده او د استاد زيار له خوا پرې يو يادښت کښل شوی دی.

شگې او گلونه:

دا د صديق کاوون د يوه شعري غونډ نوم دی، چې پر ۱۳٦۸ل کال د افغانستان د ليکوالو انجمن له خوا خپور شوی او استاد پرې يو اته مخيزه سريزه (ازمېښتونه او نوښتونه) کښلې ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتني قبايلو اصطلاحي قاموس:

د ابراهيم عطايي اثر دی، چې د پښتو څېړنو د نړیوال مرکز له خوا پر ۱۳۵۷ل کال خپور شوی دی او د استاد زيار له خوا پرې یو یادښت کښل شوی دی.

دکوزې پښتونخوا په معاصر شعر کې دملي او مترقي افکارو انعکاس:

دا د بريالي باجوړي اثر دی، چې د ماسټرۍ د پوهنليک (تيزس) لپاره يې کښلی و، چې د استاد له خوا پرې یوه ارزونه کښل شوې ده. دا اثر تراوسه پورې ناچاپ دی.

ادبي ژانرونه او مکتبونه:

دا د دوکتور محمد گل نورزي اثر دی، چې پر ۱۳٦۲ل کال يې کښلی او پر ۱۳۷۰کال د کابل پوهنتون له خوا افسيتي چاپ شوی دی. پر دې اثر باندې د استاد له خوا يوه اوږده ارزونه کښل شوې ده.

(A Camparison of Tani dialect with the standard Pashto)

دا د تنيو د ګړدود په برخه کې په انګرېزي ژبه د سيد کريم شاه نېکمل دماسټرۍ او پوهنملۍ تيزس دی، چې په ۱۳٦۷ل کال کې پرې دلارښود استاد په توګه د استاد له خوا يو يادښت کښل شوی دی. همدارنګه يې د نوموړي د ترفيع لپاره يوه جلا ارزونه هم کښلې ده.

ګيتا نجلي:

دا د بنګالي ليکوال رابندرانات ټاګور د اثر پښتو ژباړه ده چې د استاد عبدالروف بېنوا له خوا ترسره شوې ده. دا اثر پر ۱۳۳٦ل کال د راډيو د نشراتو د څانګې له خوا خپور شوی او استاد زيار پرې يو يادښت کښلی دی.

د لمر شغلو ته:

د لمر شغلو ته د کمال الدين مستان د شعرونو غونډ دی، چې پر ۱۳٦۷ل کال خپور شوی او د استاد زيار له خوا پرې يو ارزونه کښل شوې ده.

ارمانونه:

ارمانونه د حبيب الله زړه سواند د شعرونو مجموعه ده، چې پر ۱۳٦۷کال خپره شوې ده. پر دې غونډ باندې د استاد زيار له خوا یوه سريزه کښل شوې وه، خو په مجموعه کې چاپ شوې نه ده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوي څنډونه:

نوي څنډونه د فاروق فردا د شعرونو غونډ دی چې لا تراوسه چاپ شوی نه دی. پر دې غونډ باندې د استاد زيار له خوا يوه سريزه کښل شوې ده.

په انګليسي ژبه دحبيب الله تږي ګرامري اثر:

په انګليسي ژبه د حبيب الله تږي ګرامري اثر دی، چې پر ۱۳۵۶کال د پښتو څېړنو د نړيوال مرکز له خوا چاپ شوی او استاد زيار پرې په انګليسي ژبه يو يادښت کښلی دی.

تلوسې:

د برکت الله کمين د شعرونو غونډ دی، چې استاد زيار پرې يوه وړه سريزه کښلې ده. دا اثر پر ۱۳۵۲ل کال خپور شوی دی.

خاوره:

د امين افغانپور داستاني غونډ دی، چې استاد پرې يوه وېړه سريزه کښلې، که څه هم دغه کتاب پر ۱۳۶۷ل کال چاپ شوی، خو سريزه له آره پر ۱۳۵۳کال هغه مهال کښل شوې وه چې افغانپور غوښتل، دغه داستاني غونډ چاپ ته وسپاري. لکه څنګه چې په خپله په غونډ کې کمی زياتی راغلی، نو پر سريزه کې هم وړنده بدلون او سمون راوړل شوی دی.

ډولۍ:

دا د پوهنمل خالق رشيد داستاني غونډ دی چې پر ۱۳۶۸ل کال د افغانستان د ليکوالو انجمن له خوا خپور شوی دی. استاد زيار پر دغه اثر يوه هر اړخيزه سريزه کښلې ده چې په هغه کې د پښتو پر اوسني داستاني بهير هم يوه لنډه کتنه شوې ده.

همدارنګه استاد د عزيز رويش پر شعري غونډ په دري ژبه يوه وېړه سريزه کښلې ده. دغه غونډ پر ۱۳۶۸ل کال د کورنيو چارو وزارت د خپرونو په لړ کې له چاپه راوتلی دی. دغه راز استاد زيار يو ګڼ شمېر تقريظونه د (کتنه، ارزکتنه، ارزونه، يوه لنډه ارزونه...) په نومونو د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو پوهنځي، اقتصاد پوهنځي، انجنيري پوهنځي، د ننګرهار د بايزيد روښان پوهنتون د ښوونې او روزنې او پښتو ادبياتو پوهنځي د لوستليکيو (درسي کتابونو)، علمي ترفيعاتو او د ماستري پر اثارو کښلي دي، چې يو شمېر يې په کې په دري ژبه هم دي.

پر دغو ټولو ليکنوسرېېره يې يو ګڼ شمېر ازادې او ليکلې راډيويي مرکې او ويناوې کړې، چې زياتره يې چاپ شوي نه دي، چې زه يې دلته د څو بېلګو لنډه يادونه کوم.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

راډیويي مرکې:

له ۱۳۵۱- ۱۳۵۳ کال پورې يې په ((موږ او اورېدونکي)) پروګرام کې هره اوونۍ يو ځل د ژبنيو مسالو په باب رسېدلو پوښتنو ته ځوابونه ويلي دي.

همدا ډول يې له ۱۳۵۱ل کال راهيسې تراوسه په ((کره کتنه))، بوډۍ ټال، ولولو او داسې نورو پروګرامونو کې لږ و ډېره په ليکنۍ يا ګړنۍ توګه برخه اخيستې ده.

په تلويزيوني پروګرامونو کې يې د ۱۳۵۸ل کال له مرغومي څخه تراوسه پورې په ځينو ادبي او سياسي مرکو او ((ګرد مېزونو) کې برخه اخيستې ده.

د کابل پوهنتون، د علومو اکاډمۍ او د اطلاعاتو او کلتور وزارت، د ليکوالو انجمن او ژورناليستانو ټولنې په يو لږ علمي کنفرانسونو، سيمينارونو او سمپوزيمونو کې يې د ليکنو ترڅنګه ځينې ازادې ويناوې هم کړي دي.

همدا راز د ژوندون او هنر مجلو، هېواد، انيس او کابل ټايمز ورځپاڼو او ځينو نورو مهالنيو خپرونو په ګرديو مېزونو او مرکو کې يې برخه اخيستې ده. د ((يوې يوازينۍ، بشپړې، نګه او کره ليکنۍ پښتو)) په برخه کې يې له ۱۳۵۱ کال څخه تراوسه پورې د مخامخ خبرو اترو، لکچرونو او ويناوو له لارې د باختر اژانس، راډيو، تلويزيون او د هېواد د زياترو مهالنيو چاپي خپرونو پښتو ليکونکو او ژباړونکو ته وخت پر وخت لارښوونې کړي دي.

پر ۱۳٦٦کال يې د اساسي قانون، ملي سولې او پخلاينې په تبليغ کې کارنده ونډه اخيستې او په کابل او ننګرهار کې يې په يو لږ کولکتيفونو، فرهنګي، علمي او ټولنيزو سازمانونو کې ويناوې کړې دي.

همدا راز يې د افغانستان د سولې، پيوستون او د دوستۍ سازمان د رئيس او مرستيال او د ليکوالو د ټولنې د استازي په توګه په بېلابېلو سياسي ادبي او ټولنيزو غونډو کې ويناوې اورولې دي.

تر هېواده د باندې:

۱-پر ۱۳٤۹ کال چې په سويس کې يې د لوړو زده کړو وروستۍ شپې ورځې تېرولې او په خپل هېواد (افغانستان) کې يې د وچکالۍ له کبله سخته ولږه رامنځته شوې وه، د سويسيانو د انساني مرستو او خواخوږيو د هڅونو لپاره يې د برن ښار په يو کليسا کې ګڼو لمونځغاړو ته په الماني ژبه ليکلې او ازاده وينا کړې ده.

۲-د ۱۳۵۹ل کال د غبرګولي پر درېيمه يې د افغانستان د سولې او پيوستون د سازمان د مشر او فوق العاده استازي په توګه په هغه نړۍ واله غونډه کې په انګليسي ليکلې وينا اورولې ده چې د ناپييلو هېوادونو د غورځنګ د پنځه ويشتمې کاليزې د نمانځنې لپاره د سريلانکا په مرکز کولمبو کې جوړه شوې وه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ -د ۱۳۵۹ کال د تلې پر اتلسمه یې د افغانستان د سولې او پیوستون د سازمان د پنځه کسیز هئیت د مشر په توګه د مجارستان په مرکز بوداپست کې د صنفي اتحادې یوې غونډې ته دوه ساعته اوږده وینا کړې ده.

٤ -د ۱۳٦۰ل کال دوري له پنځمې تر اتلسمې یې د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د رئیس په توګه د هند د اتلس ورځنی سفر په ترڅ کې د ډیلي پوهنتون، جواهر لال نهرو پوهنتون، پنجاب پوهنتون، حیدراباد پوهنتون او ممبیي پوهنتون او ځینو فرهنګي موسسو او سازمانونو د کتنې پر وخت ویناوې او مرکې کړي دي. ددغه سفر یو ګزارش یې هماغه مهال په هېواد ورځپاڼه کې هم خپور شوی دی.

٥ -پر ۱۳٦٥ او ۱۳٦۰ کال یې د شوروي اتحاد د علمي او فرهنګي سفرونو په ترڅ کې د اذربایجان په راډیو او د ازبکستان په تلویزیون کې خبرې اترې او مرکې کړي دي او دغه راز یې د ((شوروي ادبیات)) او ((نوویستي)) له خبریالانو سره یو لړ مرکې کړي دي.

٦ -د ۱۳٦٥ کال د زمري میاشتې پر شلمه یې په برلین کې د المان دیموکراتیک جمهوریت د متحد سوسیالیست ګوند خپرني اورګان ((نوایزدداېچلند)) پازوالو ته د افغانستان د وخت د بدلونونو په باب په الماني ژبه یونیم ساعته لکچر ورکړی دی.

۷ -د المان متحد سوسیالیستي ګوند په یوولسمه کنګره کې یې ((دثور انقلاب حقیقت ورځپاڼې)) د افتخاري خبریال په توګه ګډون کړی دی، چې د ۱۹۸٦م د اپریل له ۱۸-۲۰ د برلین په جمهوري ماڼۍ کې جوړه شوې وه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه

لکه څنګه چې ښکاره ده او موږ هم دمخه ورته ګوته ونیوله، د پوهاند زیار د لیکنو شمېر پرته له ځانګړو اثارو (۱۱۰۰) ټوټو ته رسېږي او کېدی شي له دغو څخه لا زیاتې وي. استاد زیار خپلې دا لیکنې له ۳۰-۳۵ کلونو راهیسې په هېواد او بهر کې په پښتو، دري، انګلیسي او الماني ژبو د بېلابېلو مهالنیو (چاپي، راډیويي او تلویزیوني) خپرونو له لارې خپرې کړې دي. د دغو لیکنو یو شمېر مې د خپلو نژدې ملګرو او په خپله د استاد په مرسته پیدا کړې، هغه هم په ډېره ستونزه، هغه جریدې، مجلې او ورځپاڼې چې د علومو اکاډمۍ، عامه کتابتون او د کابل پوهنتون په مرکزي کتابتون کې موجودې وې، پوره پوره مې ورڅخه ګټه واخیسته، چې یو اوږد زماني واټن یې ونیو، خو بیا هم زه په دې بریالی نه شوم، چې د استاد زیار یو لړ چاپي لیکنې له اخځلیک سره دلته راوړم دا ځکه چې په کتابتونونو کې د دېرشمو کلونو د جریدو، مجلو او ورځپاڼو کلکسیونونه نیمګړې دي او په تېره بیا د هېواد ورځپاڼه چې ۳۷-۴۳ کلونو پورې په کې د خبریال په توګه د استاد ډېرې لیکنې او راپورتاژونه خپاره شوي دي او د ځینو خو لا هېڅ نه شته. استاد زیار د خپلو چاپي لیکنو یو اخبار هم له ځانه سره نه دی ساتلی. زه له ځینو نورو لیکوالو سره چې ځانګړي کتابتونونه لري هم په تماس کې شوم، له هغوی سره هم زما د اړتیا وړ مواد نه وو. نو په دې وجه مې ونه شو کړای، چې د پوهاند زیار ټولې چاپي لیکنې دلته راوړم.

دا دی دلته د هغوجریدو، مجلو او ورځپاڼو یادونه کوم چې د استاد د لیکنو یوه زیاته برخه په کې خپره شوې ده، خو په کتابتونونو کې نه پیدا کېږي او په یوځایي ډول یې موندل ډېر زیات زماني واټن غواړي او ځینې بیا هم ښایي هېڅ پیدا نه شي:

۱ -د ثور انقلاب حقیقت ورځپاڼې ځینې اړتیا وړ ګڼې.

۲ -د (هېواد) ورځپاڼې د ۴۰-۴۱ او ۴۲ څنې اړتیا وړ ګڼې.

۳ -د اصلاح ورځپاڼې د ۳۵-۴۳ کلونو ګڼې.

۵ -د ننګرهار ورځپاڼې د ۴۳ او ٤٤ کلونو د حمل او ثور د میاشتو ګڼې.

٦ -د (پکتیا وږانګه) ورځپاڼې د ۴۲ کال ګڼې.

۷ -د (پلوشه) مجلې د ۵۲-۵۷ کلونو ګڼې.

۸ -د زېرې جریده د ۳۵ کال ګڼې او ځینې نورې اړتیا وړ ګڼې.

۹ -د مېرمن مجلې ځینې اړتیا وړ ګڼې.

۱۰ -د (پوهنتون کابل) اوونیزې د ۱۳٦٦ کال ځینې اړتیا وړ ګڼې.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱ -د کابل پوهنتون خبرونه د ۱۳۳۸-۱۳٤۱ کال گڼې.

۱۲ -د (بدني روزنه) مجلې د ۱۳٤۱ کال گڼې.

۱۳ -د کهول مجلې ځینې اړتیا وړ گڼې.

۱٤ -درفش جوانان اوونیزې ځینې اړتیا وړ گڼې.

۱۵ -د حقیقت سرباز جریدې ځینې اړتیا وړ گڼې.

۱٦ -د (ننداره)) مجلې ځینې اړتیا وړ گڼې.

ما په خپله دغه څېړنیزه لیکنه کې له خپل واک و وس سره سم هڅه وکړه، چې د استاد زیار پر اند وژوند او فرهنگي شخصیت، د لاسته راغلو اخځونو او توکونو له مخې رڼا واچوم، خو بیا هم هاغسې چې ما غوښتل او ښایي نور یې هم وغواړي، ونه شو کړای او ډېر څه نا سپړلي او ناجوت پاتې شول. له دې کبله مې غوره وګڼله، په خپله له استاد زیار سره هم یو لړ خبرې اترې او مرکې وکړم، چې گوندې له دغې لارې زما د څېړنې پاتې تشې او نیمگړتیاوې څه ناڅه بشپړوالی او کره والی ومومي. دا هم زما پوښتنې او د ده غبرگونې:

۱ -پوښتنه: ښاغلی استاد زیار! ما خو ځایه ستا د ژوند لیکونو په ترڅ کې چې ستا د چاپ شویو کتابونو پر دوتنو (پښتیو) او ژوندون مجلې د ۱۳٦۷ل کال په ٤ گڼه کې خپاره شوي دي، ستا د خپلواکو څېړنیزو، ژباړیزو او زېږندویزو (تخلیقي) اثارو شمېر ۱۳۰ او د لیکنو (مقالو) هغه ۱۱۰۰ ښوول شوی دی، خو زما د لړو ډېرې پلټنې له مخې لومړی شمېر تر ۱۳۰ ټوکو هم تېری کوي، مگر ستا د بېلابېلو لیکنو ټول شمېر مې د ورځپاڼو، جریدو او مجلو د کلکسیونونو د نشتوالي او نیمگړتیا له کبله پوره نه شو کړای په دغه برخه کې ستا غبرگون څه دی؟

ځواب: څنگه چې زما د بېلابېلو لیکنو(مقالو) شمېر هم زیاتره په ژورنالستیک فعالیت پورې اړه لري او په تېره بیا دا چې له ۱۳۳۸ څخه مې تر ۱۳٤۵ پورې د هېواد ورځپاڼې د خبریال په توگه زښتې ډېرې لیکنې خپرې شوي، نو دا کومه هېښنده خبره نه ده، چې د کلکسیونونو نشتوالی او نیمگړوالی یې تا دغې پوښتنې ته اړ باسي. زه پوره باور لرم چې که دغه کلکسینونه په لاس درغلي وای، هرو مرو دې زما ((شمېر)) ته د مننې سرخوځاوه، ځکه ښه مې په یاد دي چې د ۱۳۳۸ کال له ژمي بیا د ۱۳٤۱ کال تر پایه د هېواد ورځپاڼې یوه گڼه هم بې زما له لیکنې خپره شوې نه ده. ان داسې وخت راغلی چې په بېلابېلو پورنومو (لکه مزینه وال، اخترخېل...) مې په کې تر درو لیکنو هم خپرې شوې دي: یو راپورتاژ، یوه مرکه او یا هم ورزشي او هنري تبصره، که نه یو ښاري خبر خو به مې بې نومه هم په کې خپرېده. نو که په منځنۍ کچه مې یوازې په هېواد ورځپاڼه کې د کال ۳۰۰ لیکنې خپرې شوې وي، نو یوازې مې په نومېړو درو کلونو کې د ژورنالیستیکو لیکنو شمېر نهو سوو ته رسېږي او همزمان ورسره په نورو ورځپاڼو او مهالنیو کې هم لږ تر لږه ۵۰ لیکنې ورسرباري شوې دي او دغه راز ژورنالستیک فعالیت مې لږ و ډېر تر دې دمه رارسېږي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دا باټې نه وهم چې ګونډې زما ټولې ۱۱۰۰ لیکنې دې یو مخیزه علمي او څېړنیزې وي، دغه راز په پورتني شمېر کې زما ځینو هغو لیکنو هم غبرګون (دوبلکیت) موندلی چې په علمي سیمینارونو او غونډو کې مې اورولي او بیا وروسته په اړوندو غونډونو (مجموعو) کې چاپ شوي دي او یا لکه ژبنۍ هغه چې یوه زیاته برخه یې په (لیکلار) او (ویي پوهنه) کې راغلې ده.

نور واړه واړه مطلبونه لکه سریزې، یادښتونه، کتنې، ارزونې یا تقریظونه هم په پورتني شمېر کې راځي چې پر ځینو علمي تیزسونو، څېړنیزو اثارو، پوهنتوني لوستلیکیو (درسي کتابونو) او یا شعري او داستاني غونډونو مې کښلي دي او دا هم باید ووایم چې زما د لیکنو شمېر په دوه مخکې کلو اړه لري او نورې لیکنې مې همداسې روانې دي.

هوګوره، زما ادبي زېږندویۍ (تخلیقات) تر نومونړي شمېر د باندې دي چې تا هم ورته ځانته جلا څپرکی ورکړ ی دی.

۲ -پوښتنه: ستا د ((ملي ریکارډ)) خبره ښايي پر ځینو کسانو دومره ښه ونه لګي، په دغه باب مو څه نظر دی؟

ځواب: ((اختر څه پټ مېره نه دی)) ترڅو چې پوهاند حبیبي ژوندی و، دا حق مې ځانته نه ورکاوه، ځکه هغه د یوه افغاني لیکوال او پوهاند په توګه په ټول افغاني فرهنګي تاریخ کې نه یوازې د مقالو او کتابونو د خومره والي له پلوه یو ملي ریکارډ ټینګ کړی و، بلکې په ځینو علمي څانګو، لکه تاریخ لیکنه او متن پوهنه کې یې څرنګوالی (کیفیت) هم په برخه و. خو تر ده وروسته په ټوله پازوالۍ (مسوولیت)، په نورو مړو او ژوندیو لیکوالو او څېړنوالو کې په څه دپاسه ۱۳۰ خپلواکو اثارو او ۱۱۰۰ مقالو سره ځان د ((ملي ریکارډ)) څښتن بولم، که څوک یې نه مني، ((دا ګز او دا میدان))، ((که شپه تیاره ده، منې په شمار دي)) په دې کې شک نه شته چې زما په خپلواکو ((کتابي)) اثارو کې ۱۰٤ ټوکه هغه ډګر څېړنې (فیلډ ریسرچونه) هم راځي چې د هېواد د ۱۰-۱٤ ژبو پر ۱۰٤ ګړدودونو مې ترسره کړي دي او د چا خبره یوازې څېړنیزه او دیتایي بڼه لري، همداسې مې خرمه (ضمیمي) فولکوریکې څېړنې هم درواخله! خو بیا هم دا په زغرده ویلای شم چې ما د دغو اومو توکونو د علمي اوډون په لومړني پړاو کې هم هغه مهال کارنده برخه اخیستې چې د برن پوهنتون د شپږ کلنې زده کړیزې استوګنې په ترڅ کې مې له خپل استاد پروفیسور ژارژ ردار او دوکتور شارل کیفر سره پرځای کړې ده او هر ټوک به یې تر بشپړ اوډون وروسته زما په نامه له چاپه راووځي(د افغانستان د ژبپوهنې اتلس د پروژې په باب خو مې په خپل ځای کې څرګندونه کړې ده). له بلې خوا مې په خپلو ورځنیو لیکنو، څېړنو او کتابونو کې هم له پورتنیو دیتاوو څخه تل ګټه اخیستې او زما د ژبنیو او فولکوریکو څېړنو یوه غوره سرچینه بلل کېږي.

که ځینې راسره رخه لري او د ((ملي ریکارډ)) خبره پرې بده لګي، نه یې ته خوله ترلای شې او نه زه. دغه رخه یوازې له دې سرچینه نه اخلي چې ګونډې د چا خبره اړوندو کسانو ته زور ورکوي، بلکې له هغه ناباندیوالي تومنه اخلي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دوی یې زما له خوا د ((پښتو لیکنې معیار)) او ((ازاد شعر)) له راپیل کړي غورځنګ او بیا نه ایلېدونکې انتقادي لوښې سره یې لري. له ارواښاد استاد حبیبي سره زما د پرتلې په باب ستا بله پوښتنه هم دلته ځواب موندلای شي.

۳ -پوښتنه: له ډېرو ښاغلو مې اورېدلي دي، چې ته د ځانګړي سیاسي او فرهنګي تګلارې له کبله تل ((چپی)) پاتې شوی یې او همدا ناړامه او نه ایلیدونکی چپې دریځ دې د لوړو دولتي څوکیو لپاره خنډ ګرځېدلی دی، ایا دا خبره سمه ده؟

ځواب: زه به دا هم زیاته کړم، کله چې په ناڅاپي توګه یوې لوړې څوکۍ ته رسېدلی هم یم، د همدغه دریځ له کبله ترې نه یوازې بېرته ژر لرې شوی یم، بلکې جزا مې هم لیدلې ده، یا زندان ته تللی یم او یا بهر ته. د خپلې ګروهې او دریځ، یا په بله وینا له ټاکلو ژوند آرونو (پرنسیپونو) د څوکۍ، بلکې د ژوند پروا مې هم ساتلې نه ده. زه به هېڅکله داسې شرایطو ته سر کښته نه کړم چې زما د ځانګړي سیاسي او فرهنګي تګلارې او ټاکلي دریځ په بیه پرېوځي. ښایي ډېر فرهنګیالان لږ و ډېر دغه راز نه ایلېدونکی دریځ ولري، مګر ما په کړن کې زباته کړې ده او چاته مې شک او خرخشه پرې اینبې نه دي. له بلې خوا په ټوله مانا د ټولنې او ژوند د رښتینې څېرې په ځلونه کې زما ناړامه او بې پروا ((زېورتیا او رښتینتیا)) بس دي چې د وخت واکمنان راباندې کومه پورې او څوکۍ ونه لوروي.

٤ -پوښتنه: لکه څنګه چې تا ویلي دي ((لیکوالي زما د ژوند یو نه جلاکېدونکی ټوک دی)) همدا اوس زما د منګ په انډول ستا روغتیایي حالت ښه برېښي، ایا کېدی شي، دا خبره د عمر تر پایه پورې پر ځان ومنئ!؟

ځواب: هسې خو هر څوک دا هیله لري، په پوره روغتیا سره یو اوږد ژوند په مخ کې ولري او خپلې نیمګړې هیلې او ارمانونه د بري تر بریده ورسوي، مګر له ما سره د روغتیا او ژوند اوږدتیا هیله د همدې لپاره ملګرې ده چې وکړای شم، د ژوند تر وروستۍ ساه پورې لږ تر لږه نوموړی شمېر اثار په چاپ ورسوم او د خپل پښتني، افغاني او بیا یې د جهاني فرهنګ تاریخ ته وسپارم.

هو ګوره، له دې سره به زما ټوله کازمني (ازمندي) خړوبتیا ونه مومي او غوارم د دغه اوډوني (تدویني) کار تر څنګه په درو ګونو (څېړنیزو، ژباړیزو او زیږندویزو) ډګرونو کې هم خپل نه ستړي کېدونکي کار و زیار پرمخ یوسم. په ځانګړي ډول په ناپیلې (منثورې) زېږندویزې برخه کې همدا اوس بې شمېره اډانې (طرحې) او یادښتونه له ځان سره کښلي لرم چې په کور ناستۍ سره ورته د لنډ، منځني او اوږد داستان (رومان) په بڼه رښتاینه وبښم، هغه هم په دې آړ (شرط) چې تر هغې مې د ((پښتو لیکنې معیار)) او هم ((پښتو ازاد شعر)) غورځنګ یو غوڅ بشپړتیایي پړاو ته رسولی وي، د اګاهانه او نا اګاهانه ((مخالفینو)) غوږونه دې کاڼه وي.

٥ -پوښتنه: ځینې کسان وایي: ((استاد زیار په خپله علمي- ادبي او همدارنګه سیاسي تګلاره کې له ښندې (افراط) څخه کار اخلي)) ته په دې کې څه وایې؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: په یوه وروسته پاتې ټولنه لکه افغاني او په تېره پښتني ټولنه کې هر نوی ټولنیز او فرهنګي بدلون او غورځنګ هرومرو له نابانديی سره مخامخېږي او ذهنیتونه راپاروي که به څه هم د دغې نابانديی او پارونې آر لاملونه (اصلي عوامل) ساده او نالوستې پرګنې نه، بلکې تش په نامه ((روښاندان)) وي، چې د خپلو ارتجاعي ګټو په پار د دغو پرګنو له ساده ګۍ او نالوستۍ ناوړه ګټه اخلي. د ساري په توګه د ثور اوښتون ضد پارونې له آره له همدغه راز شاتګ پالو او ځانساتو ((روښاندانو)) څخه سرچینه اخلي او فرهنګي بدلون یا اوښتون خو چې د ټولنیز اوښتون یو نه جلاکېدونکی ټوک بلل کېږي، بیا په ځانګړي او سیده ډول د همدوی په خپل لاس له خنډو ځنډ سره مخامخېږي. له کلو راهیسې چې ما د ((پښتو لیکني معیار)) د رامنځته کولو لپاره غږ پورته کړی او ټولې هاندو هڅې مې ورته راګومارلې دي، د وخت د پښتو ټولنې ټیکه والو راپسې د مخالفت بیرغ راپورته کړی او هماغومره پلویان یې د ځان ملګري کړي، لکه څومره چې ما د ځان ملګري کړي دي. نو دا څرګنده وه، چې هغوی دغه غورځنګ د خپلې ټیکې لپاره خطر انګېره او څه یې چې له لاسه کېدل، ډېه یې ترې ونه کړه.

د دوی همدومره پروپاګند بس و، چې د ((ژبني معیار)) جاج له ((ژبني تصفیې (پیوریزم))) سره په سپسته یې توګه ګډ کړي او د وخت واکمن ځواکونه او ځان ساتي توکونه اګاهانه یا نااګاهانه زما او زما د لارویو پر ضد راوپاروي. (ددغې ربړې په باب زما اړوندې لیکنې او کتابونه هم په پام کې ونیسئ، همداسې د نوي او ازاد پښتو شعر هاندو هڅې هم درواخله چې په را وروستو څو کلونو کې مې ورته اوږه ورته کړې ده او ته یې ګورې چې تر پایه پورې مې څومره ځوان استعدادونه ملګرتیا کوي او یوازې څو زوړ خوښې مې مخې ته دربړي. د پښتو ټولنې د وخت ټیکه وال چې له لړو ډېر واک و ځواک سره د افغانستان د علومو اکاډمۍ ته په میراث پاتې دي، سره له دې چې له شعر او شاعرۍ سره دومره سرو کار هم نه لري، خو بیا هم له دغو زوړ خوښیو سره خپل پخواني ګرومونه (کمپلکسونه) ګډوي. نو ته سوچ وکړه چې که دغه راز کسان راته ((افراطي)) ونه وایي، نور به راته څه ووایي. په سیاسي برخه کې هم د هر راز ((افراط)) تور بیا هم تر بل هر چا زیات له همدغو څخه آره اخلي او تصادفي نه ده چې دوی بېلابېلې سیاسي ډلې ټپلې سره اچوي، ما له تا سره او تا له ما سره او خپله د ((اپولوتیستانو)) په توګه د خیر پر غونډۍ کېني. پاچاخان (عبدالغفار خان) چې په خپل ژغورنده سیاسي غورځنګ کې د ((عدم تشدد)) لار نیولې وه، بیا هم ګوډاګیانو ورته همدغه ټکی پلمه کاوه.

زه له دې هم منکر نه یم چې نژدې شل کاله ((د افغانستان د خلکو دیموکراتیک ګوند)) غړی پاتې شوی یم او د دوران سازې ایډیولوژۍ یو سخت پلوی، مګر کله چې دغه ګوند دولتي ځواک په واک کې راوست، له لومړۍ ورځې یې په بېلاربیو پیل وکړ او زه یې هم په زندان وسپارلم. تر شل میاشتني زندیو او زندانونو وروسته چې د ګوند شړل شوې څانګه ((پرچم)) ډګر ته راغله او له ((خلق)) څانګې سره یې په سمه سمیا (فیفټي- فیفټي) کې دربیم ځلې نیم بند یووالی وکړ، زما پر سترګو هم یو څه رڼا راغله او ازاده ساه مې واخیسته. د لومړي ځل لپاره مې د خپلو کتابونو په چاپولو لاس پورې کړ او ۳-٤ کاله مې یوه نیمه څوکۍ هم وچلوله. دلته پرچمیانو د ((امینیانو- تره کیانو) ضد

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاست د ټولو پښتنو پر وړاندې راواخیست او د انتي پشتونیزم او پرو تاجکیزم بازار یې تود کړ. ما ولیدل چې نورې دواړې ډلې راته د زغم وړې نه دي، ((نه اشه ښه ده نه ګله، دوی دې وخوري یو تر بله)) او په برلین کې مې د استادۍ په پلمه خپله استوګه غوره وګڼله. پر ۱۳۶۵ل کال مې له راستنېدو سره چې دوکتور نجیب د ګوند و دولت مشرتابه ته رسېدلی و، بیا هم په ګوند کې خپل غړیتوب وساته، خو کومه ورته څپه چې د مخه راپیل شوې وه، نوره هم پسې تونده شوه او ورسته د شتو ټولونې سیالي د بډو او چور، غلا او خیانت، جاسوسي، هېواد پلورنې او په پای کې د هېواد د ټوټه کېدو پلان په خپله د مشرتابه د غړیو له خوا شورو زور وموند، نور راته په ګوند کې پاتې کېدل په همدغو جرمونو کې شریکېدل وبرېښېدل او د همدغو لاسوندونو په راوړنه مې خپله استعفا وړاندې کړه. مګر د ((ایډیولوژۍ)) د مثبتو او انساني اړخونو پلوی به مې د ژوند تر پایه کومه وټه ونه مومي.

له دې کبله بې سیاسته ژوند، په ژوند کې نه شمېرم او هنر و ادب هم د ژوند د یوه ټوک په توګه په سیاست پورې تړلی بولم.

٦ -پوښتنه: پر تا باندې تل دا انتقاد هم دی چې ستا لیکلار ډېره ګرانه ده او په اسانه پرې څوک نه پوهېږي ایا دا انتقاد تر کوم ځایه سمون لري؟

ځواب: لکه پاس مې چې وویل، ما په خپله د ((یوې، یوازینۍ، نګه، بشپړه، کره لیکنۍ پښتو)) یا په لنډ ډول ((معیاري پښتو)) غورځنګ راپیل کړی دی، نو باید زما لیکلار د همداسې پښتو یوه ځرګندویه بېلګه وي او جوته ده چې زما لیکنۍ پښتو د نورو غونډې یوه لنډه تنګه سیمه ییزه پښتو نه ده، بلکې د ټولو سیمو، تاریخي متنونو او نویو رغاونو استازې کوي او یوازې په سلو کې پنځه ویشت پوروییونه (دخیل لغات) را اخلي. ځکه د نورو سترو نړیوالو ژبو غونډې د معیاري پښتو لیکلار هم باید پر جوړښتي (ګرامري) یووالي او لغوي رنګارنګوالي ولاړه وي. دا هم باید ووایم چې ددغه انتقاد آره چېرې ده ((که ملحد یم د دښنه یم)) په ادبي زېږونو کې پر دغه ژبنۍ خوا سربېره فکري او بدیعي پېچلتیا هم کېدی شي، د انتقاد لپاره پلمه شي خو دا پلمه هم بې سرو بوله ده په دې چې هنر زېږونه له ګزارش سره همدا توپیر لري.

۷ -پوښتنه: د نوي ازاد شعر په باب ځینې پسې شا او ځینې لا مخامخ ستا هلې ځلې انتقادوي، ستا په نظر د دوی دغه کار زموږ ادب ته زیان نه رسوي؟

ځواب: لکه څنګه مې چې ستا د مخنۍ پوښتنې په غبرګون کې پر دغه باب رڼا واچوله، له عیني پلوه هېڅ رښتینی پرمختللی غورځنګ بې ګټې نه وي او جوته ده چې هر راز ناباندې یې بې ځایه او بې ګټې وي. دلته له دې پرته چې دغه متل رایاد کړم، بل وړ ځواب ورته نه ګورم: ((کاروان به تېرېږي او سپي به غپېږي.)) هیله ده چې زما دغه غبرګون ته په خپله ((افراط)) ونه بولې.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸ -پوښتنه: ستا په نظر د یوه لیکوال هغه هم ستا غونډې د یوه ستر لیکوال لپاره په سیاست کې سیده ګډون ښه برېښي او که څه ډول؟

ځواب: که یو لیکوال او بیا ادیب غواړي، پرګنو ته لار پیدا کړي او ټولنیز ګرانښت او منښت یې په برخه شي، باید د خپلې ټولنې په پرمختللې مبارزه کې کارنده ګډون ولري او لا هڅه یې تل دا وي چې په مخکښانو کې یې ځای ونیسي. ((ادب د ادب لپاره)) نن سبا هډو هېڅ ارزښت نه لري او ((ادب د ژوند لپاره)) په خپله سیاست دی. دا خبره چې ځینې لیکوال وایي ((له سیاست سره کار نه لرو یا مو سیاست نه خوښېږي)) په خپله یوه سیاسي خبره ده. داسې کسان هم له سیاسي ګروهې ځان پاکولای نه شي، هرومرو یوه سیاسي لار او تګلار لري او په کړن کې لیدل شوي دي، چې تل د پرمختللي سیاست او مبارزې په مخالف سنګر کې ټیکاو لري او د دې لپاره چې د خپل ارتجاعي سیاسي دریځ د پټولو هڅه یې کړې وي، سیاست او ادب سره نه پخلاکېدونکی بولي او له دې انګروزې سره سوچ کوي، نور به وغولوي،له دې ناخبره چې خپل ځان غولوي. هره ادبي زېږنده که شعر دی یا داستان، ننداریک دی، که فلمیک، هرومرو یو سیاسي، یا په بله وینا یو ټولنیز ارمان او پیغام لري، خو که دغه ارمان او پیغام یو خوا له له هنري ارمان سره اخښلی را اخښلی وي او بل خوا د ټولنې له پرمختګ او پرمختیایي بهیر سره سمون ولري، داسې چې د اندو جاج (فکرو مفهوم) له پلوه پوره ژور او د ژبنۍ او هنري جولې له پلوه له یوه ښکلاییز خوند او راکښون څخه ډک وي او له دې سره سره یې د انساني ټولنې او ژوند په انځورنه او ځلونه کې پوره رښتینولي نغښتې وي، هغه زېږندې به په رښتیا سره منښت او ګرانښت ولري او له دې سره به یې زېږندوی هم له دغه ویاړ څخه برخمن وي.

د نړۍ نومیالي شاعران او لیکوال تل پرمختللي او جنګیالي وي. دلته د سیده او ناسیده پوښتنه سمه نه ده که ستا موخه ګوندي غړیتوب وي، نو ((شنې په غلا نه چیچل کېږي))، د یوه تش ((اپولوتیست)) لیکوال یا په بله وینا د یوه ارتجاعي دریح لید توګې او نړۍ لید لرونکي لیکوال پرمخ د پرمختګ ورشو ډېره لنډه تنګه ده او کوم ارت او په زړه پورې څنډونه او لر لیدونه په مخ کې نه لري او د چا خبره ((د جولا غونډې یې منډه تر مړوي پورې وي)) او بس.

۹ -پوښتنه: ځینې کسان وایي چې ((د استاد زیار د پښتو پالنې روحیه د ده له سیاسي تګلارې سره ټکر خوري)) ستا په اند دا خبره سمه ده؟

ځواب: دا چې زما پښتو پالنه د ټولنې له کوم ناپښتو ملیت یا ډلې ټپلې په تاوان نه ده، بلکې د افغان ولس د ټولنیز او فرهنګي پرمختګ په ګټه ده او له بلې خوا زما له سیاسي تګلارې او اند پوهې سره پوره اړخ لګوي، نو ولې تر دا منځ ټکر پېښ شي او که کوم ټکر دلته لیدل کېږي، آره (منشا) یې له ما سره نه، بلکې له هماغو لنډ اندو پښتنو او نا پښتنو یا ګوندیانو او ناګوندیانو سره ده چې پښتنو ته د مشر ورور یا اکثریت په سترګه نه ګوري، کاشکې دوی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ما سره، نه یوازې د مارکسیستي- لینیستي آرونو (اصولو) له مخې، بللکې لږ تر لږه د ټولمنلیو نړیوالو آرونو پر بنسټ استدلال کولای، هسې بې آرو بې دلیله ادعاوې ماته کوم ارزښت درلودای نه شي.

۱۰-پوښتنه: لکه څنګه چې څرګنده ده، ته د نورو ټولو مخینه والو او ازمېښتکارو لیکوالو په انډول له ځوانو شاعرانو او لیکوالو سره زیات نږدېوالی او لورېینه لرې او له همدې کبله در نه ډېر ګڼ شمېر تاو راتاو هم دي، علت څه دی؟

ځواب: ما د (نوي- زوړ) د مبارزې سختې شېبې لیدلې او تر اوسه یې لا ګورم، له دې کبله زه نه غواړم زوړ خوښې پاتې شم او د ((زوړ)) د خوشالونې په بیه ((ځوانان)) له ځانه بېزاره کړم. ما له هغو ((زړو)) څخه ستر لوست اخیستی، چې تل یې پر خپلو ((زړو)) ټینګار کړی او د نوي پېښت د نوښتونو پر ضد درېدلي، یا په بله وینا د نوي او ځوان استعداد په غوړېدا کې خپله نیستي ویني. دا سې زاړه خپل ځانونه په خپله منفوروي او کوم درناوی چې ځوانان یې ورته باید وکړي، په لوی لاس له لاسه ورکوي. زه د همدغه رمز په پوهېدو سره دې پایلې ته رسېدلی یم چې نه یوازې ځوانانو ته په کمه سترګه ونه ګورم، بلکې د استعداد د غوړېدا او هڅونې مرسته یې وکړم. همدا سبب دی چې تر ((زړو)) مې له ځوانانو سره ناسته پاسته زیاته ده، لیکنې ورسموم او سمه لارښوونه یې کوم، نو ښکاره ده چې تر بل هر چا پر ما ډېر تاو راتاو وي او هماغومره پرې ګران یم، لکه څومره چې دوی پر ما ګران دي. زه که هرڅومره زوړ شم، فکرو خیال، هیله او ارمان به مې زړښت ته پرې نږدې او په دې ډول به تر مرګه له ځوان پېښت سره واټن ونه لرم. د نوي ازاد شعر لپاره زما هاند وهڅه د همدې لوښې ښکارندوی دي. زه ددې څه پروا نه ساتم چې زوړ خوښې زاړه دې رانه خوښ وي یا ناخوښ، ځکه بې له هغې دوی د ګور پر څنډه ولاړ دي او له دې سره یې بې ګټې اندونه او ازمېښتونه هم یوځای ورسره له منځه تلونکي دي.

حال دا چې ځوانان یوه ویړه راتلونکې په مخ کې لري او زما د پېښت د نورو لیکوالو او فرهنګیالانو ورمندون (قضاوت) او ارزونه (ارزیابي) د همدوی په لاس کې دي.

۱۱-پوښتنه: لکه څنګه چې ښکاره ده، اقتصادي حالت د ژوند په ټولو برخو کې خپلې اغېزې ښندي، ستا اقتصادي اکر پر اوس وخت څه ډول دی؟

ځواب: زما اقتصادي اکر سمدلاسه په دې بد نه دی چې کار ډېر کوم او له دې سره مې ورځنۍ اړتیاوې هم خړوبېږي. د زېرمې خیال دومره نه ساتم، تش همدومره بو بچت هومره په پام کې نیسم چې زما او زما د کورنۍ غړیو کومې نابېرې پېښې ته ځواب وویلای شي. زه په دې برخه کې د المانیانو نه ، بلکې د فرانسیانو لپاره خوښوم، لکه چې وایي: ((المانیان ددې لپاره ژوند کوي چې کار وکړي او فرانسیان ددې لپاره کار کوي چې ژوند وکړي)).

۱۲-پوښتنه: لکه څنګه چې برېښي، ستا روغتیایي حالت ډېر ښه دی او لا تراوسه ځوان ښکارې او د همدغې روغتیا په برکت دې په ۳۵-۳٦ کلن لیکوالي ژوند کې دا دومره کار کړی دی، نو که همداسې روغ پاتې شې او یو اوږد

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند ولرې، کله دې دا هيله هم په زړه کې غځونې کوي، چې په ليکوالۍ کې پر ملي کچه سربېره نړيوال ريکارډ هم ټينګ کړای شې؟

ځواب: لکه چې وايي: ((نړۍ په اميد خوړل کېږي))، نو زه هم د خپلو ټاکلو ژوند آرونو (پرنسيپونو) د چوکاټ دننه له يوه اميد سره ژوند کوم او هغه اميد هم دا دی چې په خپل ژوند کې ستر فرهنګي بري او برياوې ترلاسه کړم. لومړی مې په ملي او بيا په نړيواله کچه، يا مې لږ تر لږه د خپل ملي او بيا جهاني فرهنګ په تاريخ کې نوم په غټو تورو وکښل شي. زه په همدغه هيله او ارمان د يوه روغتيايي اوږده ژوند پلوی يم او له همدې لامله په پرتليزه توګه تر ډېرو همزولو ځوان پاتې يم. زه د بې خرته دماغي کار ترڅنګه جسمي کار او ورزش، پلي ګرځېدل او هوسايېز پروګرام او بيا سم او ارام خوب او ورېنده خوراکي رژيم هم له ياده نه باسم د سويس شپږ کلنې تحصيلي استوګنې زما د مادي او مانيز ژوند کچې په لوړونه کې خورا ستر نقش لوبولی دی او همدغه شپږ کاله مې په خپل ژوند کې شمېرلي دي چې هغه هم د څرخي زندان يو کلن بند راته بېرته له صفر سره ضرب کړل، خو بيا هم د ناخوالو او بلابېلو رواني فشارونو او اندېښنو زغم مې د رواني تلقين له لارې تل لوړ ساتلی او د ((خوږو)) په پرتله ((ترخه)) ژر ژر هېروم. زما زيات شعرونه له همدغه تلقين څخه رنګ اخلي، که نه هسې خو مې ژوند سر ترپايه رنځ او کړاو، درد او څرېکې دي او د چا خبره هسې ځان غولوم او زړه خوشالوم.

))چې په ناز لوی شي په زيار زړېږي((

زه پـه زيـار لـوی شوم، په ناز زړېږم

۱۳-پوښتنه: لکه څنګه چې وايي، د لوړ استعداد او ذکاوت خاوندان، يا په بله وينا نابغه د ښکاره کړو ورو او ناستې پاستې له پلوه زياتره نارمل نه وي، يا په ډاګه ووايم له نبوغ سره يو راز لېونتوب هم ملګری وي، نو ته له دغه پلوه د خپل ځان په باره کې څه نظر لرې، ايا لومړی ستا دا دومره فرهنګي او علمي برياوې د همداسې لوړ استعداد يا ((نبوغ)) ښکارندويي نه کوي او دويم دا چې که دا خبره سمه وي، نو ستا ځينې ناړامۍ او نه سازښتونه يو ډول (لېونتوب) نه ګڼل کېږي او باور لرې چې ته هېڅ راز جسمي او رواني يا دماغي ناروغي نه لرې؟

ځواب: زه څنګه چې د لوړ استعداد، ذکاوت يا نبوغ دعوا نه لرم، نو د لېونتوب تور راباندې هم لګېدای نه شي. زه ګومان نه کوم، زما د ذکاوت کچ و مېچ يا (I.Q) دې دومره لوړه وي او دومره نومرې ووړلای شم چې زما د فوق العاده ذکاوت يا نبوغ تر بريده ورسي. زه د نژدې دېرش کلنو رسمي او نا رسمي زده کړو په اوږدو کې هماغه مهال د لوړې درجې يا لومړۍ درجې په اخيستلو بريالی شوی يم چې زياته خواري او زيار مې ګاللی دی، که نه کله کله د بې پروايۍ او ناغېړۍ له کبله مې نه يوازې اول نمره ګي بايللې چې لا ببخي په منځنۍ او ټيټه درجه کامياب شوی يم. زه د کرکټر لوژۍ د آرونو له مخې ((دماغي)) کرکټر ارزول شوی او ډلبندي شوی يم (د پوهاند سيد بهاوالدين مجروح د شننې له مخې) او له همدې کبله چې له هرڅومره ګرانې او پېچلې علمي موضوع او مسالې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره مخامخ شوی یم، د پوهېدنې او شننې له توغه يې پوره وتلی یم، خو بیا هم د پرله پسې هاندو زیار په پایله (نتیجه) کې. زه همدومره پوهېږم چې دومره تېز هوشه نه یم او یو څه وخت ته اړتیا لرم چې یوه علمي یا فلسفي پوښتنه او مساله په هر اړخیزه توګه حل کړم او هرو مرو پرې بریالی کېږم. زما پرتلیزه روغتیا زما د خپلې پاملرنې او اوډلي ژوند زېږنده ده. یوه نیمه روغتیایي ستونزه به هرومرو ولرم چې یا خو به مور زېږې وي او یا خو به مې د ژوند په لومړنیو پنځلسو کلونو کې راپېښه شوې وي، ځکه دغه کلونه مې له سختې بېوزلۍ او بدویت سره ملګري وو. زه له څو کلو راهیسې پوه شوی یم چې ښې غوږ او کیڼه سترګه مې کمزوري دي او له دې سره مټې پر دې هم ورسېدم چې دا دومره عمر او بیا د زده کړو په بهیر کې هرومرو زیانمن شوی یم او ډېر څه مې چې باید لاسته راوړي وای او ژر مې لاسته راوړي وای، له لاسه وتلي دي. حافظه مې هم دومره پیاوړې نه ده او د ټولو په پای کې له ارثي پلوه زما د پزې د څوکې یو څه کږوالی هم تل زما د ناپامۍ او نه ځیرتیا سبب شوی دی. زما نه ژبورتیا هم ښايي د پاسنیو طبیعي او کسبي روغتیایي نیمګړتیاوو زېږنده وي او له همدې کبله مې د زده کړو په ګړنیو ازموینو کې تل پوره نومرې نه دي اخیستې او په لیکنیو (تحریري) هغو کې مې بیا پوره پوره وړې دي. اوس هم زه تر وینا په لیکنه کې ځان ډېر پیاوړی ننګیرم که دا خبره سمه وي چې د هر چا د استعداد او ذکاوت له لوړوالي سره هماغومره د لېونتوب لوړوالی هم وي، نو کېدای شي، دغه غبرګ ویاړ زه هم ولرم. خو رښتیا رښتیا دا ده چې زه ټول فرهنګي او علمي برې او بریاوې د خپل لوړ استعداد زېږنده نه، بلکې تر هر څه دمخه د خپلو هاندو هڅو او خولې تویونو ییبره بولم، زه دلته د نومیالي مخترع اډیسن د خبرې پخلی کوم چې د اختراعاتو په باب یې د یوې پوښتنې په ځواب کې کړې وه:

))نبوغ په سلو کې ۹۹ په خولې توینه اړه لري او یوازې یو په الهام.((

د ځانپېښنو ثبت د لیکوال د ځاني، ټولنیز، سیاسي او فرهنګي ژوندانه په څېړنه او سپړنه کې ډېر رول لري، په تېره بیا دا چې دا پېښې په خپله د لیکوال په قلم ثبت شوې وي. دا لیکنه یا ځانپېښې، چې دلته یې لولئ، پوهاند استاد زیار په خپل قلم لیکلې، نو ځکه دده د ژوند په تشریح کې ډېره مرسته کوي.

ځانپېښې

(Autobiography)

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې سرې د همېشه بهار ننګرهار له منځي جلال اباد څخه مخ پر سويل يو دېرش څلوېښت کيلومتره د مزينې په ښکلې او سمسوره دره کې پورته ولاړ شي او د سپين غر شنې لمنې ته ورنژدې کېږي، په هر نيم کيلومتري واټن کې يوې لويې ويالې ته رسي چې لوی لوی کلي او لوړې برجورې کلاوې، شنې کروندې، بڼې دېرې او ښېرازې باغچې ورباندې لکه د مرغلرو لړ پرله پسې پرتې دي. دغه ويالې له پسرلي نيولې، د اوړي تر وروستيو شپو ورځو له مست ځپاند ((مزينې)) رود څخه د لويو لويو دوديزو بندونو له لارې اوبه را اخلي او ډکې بهېږي او بيا وروسته يې د چينو او کارېزونو نرۍ نرۍ اوبه ځای نيسي؛ له همدې کبله يې د لرنيو (وروستي ورځو) برخو منګني کښتونه د برنيو (سر ورخو) هغو هومره ګڼ سمسور او ښېرازه نه وي- مزينې رود له خپلې ښکلې او اوږدې درې سره د سپين غر له هغو سويلي سر درو څخه سرچينه اخلي، چې د شينوارو او خوګيانو ترمنځ تېرنی او اداري بريد جوړوي او شمالي هغه يې د کورمې سيند سرچينه؛ د مزينې رود پر نويو اوبو (باريکاب) باندې پر کابل سيند پای ته رسي.

دغه رود له کوټ او چپرهار هغو سره د ((روداتو ولسوالۍ)) رغوي چې لومړی ترې په ((تور راغه)) او دويم ترې په ((سپين راغه)) جلا کېږي.

د همداسې يوې ويالې له سر ورخ څخه پر شمال د ((اخون کلی)) د کلاوو لړۍ رانښلي چې څلورمه يې د ملک ميرسيد کلا نومېږي او ځينې يې د ملا رحمت الله کلا هم بولي، ځکه د دواړو مخورو ترمنځ سمه پر دوو برخو وېشل شوې او دواړه يو برابر اړوندان او ګاونډيان لري. دغه کلا تر ټولو هملړو کلاوو ډېره لوړه او برجوره ده او مخه يې د تلبهاندې ويالې له کبله تل په شنو کروندو، بڼو دېرو او بڼکيو ښکلې او ښېرازه برېښي. د مزينې رود منځ لار چې اوس سړک شوی دی، د دغې کلا له سويلي اړخه تېرېږي .

زما مور وپلار تر يوه لانجمن واده دولس- ديارلس کاله وروسته له يو زوی لور سره له پاسنې حصارک، ميدانک او بيا روغانيو څخه دغې کلا ته رالېږدېدلي وو او د ملک ميرسيد د ګاونډې په توګه يې په يو خونيز کور کې استوګنه غوره کړې وه، چې له څارويو سره په کې يوځای اوسېدو. زه د خپلې مور د وينا له مخې په همدغه کورګي کې د ۱۳۱۵ل کال پر دويمه يا درېيمه مياشت زېږېدلی يم، چې د صفرې له مياشتې او د مندتو (زردالو) له موسم سره يې سمون درلود؛ دا ځکه چې دغه تازه راوتې مېوه يې راباندې وېشلې وه دا هغه شپې ورځې وې چې زما د دوو خويندو ترمنځ يوازينی اووه- اته کلن ورور د کوي د ناروغۍ له کبله له نړۍ څخه تازه سترګې پټې کړې وې. له دې لامله زما زېږېدنې دغې کوچنۍ کورنۍ ته نوې رڼا وبښله او له ټولې ببوزلۍ سره سره يې د ناز او هوسايۍ په غېږ کې رالوييدلم او په مينه مينه يې پاللم او روزلم. پلار به مې په هر اختر کې په ښايسته کاليو پټولم او په کال کې به يې د سيالۍ په توګه د ولسوالۍ بازار (شيرشاهي) ته پر شا لېږدولم او يوه ښکلې چرمه يې ټېرۍ (سدرۍ) به يې راته پر درزي باندې ګنډله. د پلار د ځوانۍ د ځواکمنو مټو او نه ستومانېدونکي کارو زيار په برکت مو يو شډل، مګر څه ناڅه هوسا او بسيا ژوند درلود. له کرګرۍ او جولاګرۍ سره يې د غوا خوسي او مېږې وزې ساتنه پالنه هم کوله. له همدې کبله مو د شودو، شړومبو کوچو او غوړيو کمی نه و او هېڅ ژمی مو بې لاندې نه تېراوه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له فرهنګي پلوه میرسید کلا تر نورو کلاوو پوره دمخه وه، هسې خو تول اخون کلی، لکه څنګه یې چې له نامه ښکاره وه، یو دیني- فرهنګي کلی و او د سیمې د یوه مخور او ستر ځمکوال اخون په نامه نومول شوی و چې شاهي دربار ته یې هم لار درلوده او امیر حبیب الله خان ورته د ورځې تر اوو وژنو (قتلونو) فرمان ورکړی و. خو کله چې ورباندې د اوبخرې (حقابې) د بلوسنې له کبله یو سر تېر بزګر غلیلاک راوړ او له غځو زامنو سره یې یوځای بلې نړۍ ته ولېږه او ساتندوی امیر یې هم همهال د خپلو چرچو بلهاري شو، نو یوې نوې را لېږدېدلې فرهنګي ((قاضي امین جان)) کورنۍ یې ځای ونیو. دغې کورنۍ هم نژدې شل کاله پر اسکیرلي ولس باندې د یوه ځبېښاګر په توګه خپله واکمنې وچلوله، تر څو یې د جاسوسۍ په تور له چوچو پوچو سره د کابل دهمزنګ ځای شو او ترې راپاتې سمسور باغ او دېره یې د یوه لومړنې ښوونځي د پرانیستنې لپاره په زړه پورې انګېزه شوه چې د مزینې حصارک ښوونځي په نامه یې د تېر فرهنګي برم یوازینی پاتوړی او ځای ناستی وګرځېد.

زموږ کوچنۍ کورنۍ د نورو دوه درو ګاونډیو کورنیو غوندې د کلا د دواړو ځمکوالو دیني فرهنګي کورنیو له اغېز سره سره زما نورو خویندو ورونو له لیک لوست سره کومه لېوالتیا نه درلوده. خو کله چې زه تر شپږ کلنۍ واوښتم او د کال مخکې جوړ شوي ښوونځي پلټونکي راپسې راغلل، نو پلار مې له تولو هلو ځلو سره ونه شو کړای، ما ترې د کلا د یوازیني ښوونځي منګي هلک په توګه وژغوري. له دې سره یوه اندېښنه دا وه چې زه نه چېرې د یوه نارامه هلک په توګه کوم سرکاري کتاب څیرې کړم او ده ته خطره پېښه شي. یوه همداسې ورته اندېښنه ورته بله هغه مهال پیدا شوه چې ما ترې د سرښوونکي په سپارښتنه د یوې بغدادۍ سیپارې د رانیونې غوښتنه وکړه. دا یې بیا داسې انګېرله، ګوندې چې هغه راڅخه څیرې یا تر پښو لاندې شي، غاړه به یې راسره بنده شي، خو مور مې دغه کار یو ستر ثواب ګاڼه، سیپاره یې راته پیدا کړه. د هغې له پای ته رسولو سره یې راته (عم) سیپاره او بیا یې په هغې پسې قران شریف هم د ملا او ملک له کورنیو څخه راته په سوال وغوښتل او د هماغو کورنیو له ښځمنو سره مې لوستل. پلار مې له دغه کار څخه متې هماغه مهال خبر شو چې زما تربور استاد ترې د مبارکۍ ویلو په ترڅ کې د پګړۍ غوښتنه وکړه، بیا یې نو په هسکه غاړه هغه ته پګړۍ ورکړه او زه یې ونازولم. مګر تر څو چې ژوندی و، د ښوونځي د یوې سلېټ تختې اخیستنه یې را باندې ونه لوروله. دریم تولګي ته نوی بریالی شوی وم چې د پلار سیوری مې له سره پرېوت او ما ددې لپاره چې متې راته مور سلېټ تخته واخیسته، مړینې یې دومره اندېښمن نه کړم. له دې ناخبره چې یوازینی رزمنه وال (نفقه رسان) مو له لاسه ورکړ او د مشروټې نرینه غړي په توګه د درو نورو غړو (مور او دوو کشرانو ورونو) کالخوايي همدا زما تر غاړې شوه. زه اړوم چې په هماغه نه کلنۍ کې تر ژرندې او لو و لور پورې تولې بهرنۍ چارې پرمخ یوسم. له پلاره راته دومره پانګه پاتې وه چې متې مو پرې یوه وزه واخیسته، نور نو د خدای اسرې ته کېناستو. له بده مرغه هماغه ژمی له سختو واورو سره ملګری و او بل کال ته ورپسې پر تېوله سیمه د یوې ښساري وچکالۍ او قحطۍ ناتار راخپور شو. ځواني جانې کونډې مور مې نوره اړووته چې د کور څلور دېوالي پرېږدي، تور تېکری پر سر کړي او له موږ درو سرو زامنو سره په کوچیانې ژوند پیل وکړي؛ دواړې مشرې خویندې مو خو لا د پلار پر ژوند په خپل بخت پسې تللې وې. مور به مې د لو و لور او مزدورۍ لپاره کشروټې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې کلن ورور په غېږ کې ونيو او مور دوه لږ شان غوټکي (نه کلن او شپږ کلن) ورونه به يې له لاسه ونيوو او د کامې، جلال اباد او نورو لريو نژديو سيمو په تکل به مو خپل ((عاريتي)) کورو کلی پرېښوول. يا به مو د غنمو وږي ټولول، يا کودي، يا به مو د جوارو وږي سپينول، يا به مو پومبه اوبله او يا خو به مو له چا سره په يوه خېټه مزدوري کوله.

ما له دغو ټولو خواريو مزدوريو او لولنګريو سره سره بيا هم د زده کړې لړۍ نه پرېښووه او له څلورم ټولګي څخه مې تر شپږمه څه پر مزينه او څه پر کامه د يوه او بل په مزدورۍ پرمخ بوتله. دغه مهال ۱۳۲۸مو له ميرسيد کلا څخه خپل پلرني کلي حصارک ته کډه وکړه. هلته مو د خپل پخواني ځای ځايګي او پولې پټي څه نښه نښانه او قباله پاتې نه وه او تر کلونو کلونو ګاونډيتوب وروسته مو متې په خپلو متو ځانته کلاګۍ جوړه کړه او جريب نيم ځمکه مو ورسره هم وپېرله. د ښوونځيوالې زده کړې ترڅنګه مې هر سهار او مازيګر ديني هغه هم پرې نه ښووه او تر شپږم ټولګي وروسته راته د همدې مزدکي زده کړې کېدون راترلاسه شو او د چړې په توګه مې پوره څلور کاله د ننګرهار په بېلابېلو لريو نژديو سيمو کې عربي او پارسي زده کړې پرمخ يوورې، ترڅو راباندې د کوم زړه سواند فرهنګيالي زړه وسوه او په جلال اباد کې يې تر ازمويني وروسته د ۱۳۳۲ تعليمي کال لپاره د کابل ليليه ښوونځي ((دارالمعلمين)) ته راواستولم. دا زما په ژوند کې لومړی اوړون ټکی و چې هم يې له بېوزلۍ او لولنګرۍ وژغورلم او هم يې له ناپوهۍ او بې ليک لوستۍ.

کابل د هېواد د يوازينۍ غورې فرهنګي منځۍ په توګه زما د هر اړخيزې روحي او ذهني ودې او غړېدا لپاره لياره اواره کړه او زما پرمخ يې د پراخو علمي- فرهنګي پرمختياوو روښانه ځنډونه او لرليدونه پرانيستل. په ابن سينا ښوونځي او دارالمعلمين کې زما شپږ کلنې زده کړې له ډېرو بريو او برياوو سره ملګرې وې. له اتم ټولګي څخه مې د شاعرۍ او ليکوالۍ ورتيا غځونې وکړې او زه يې دېته وهڅولم چې په ټولو پوهنتوني ځانګو کې له چانس درلودنې سره سره ژبې او ادب ته مخه وکړم او همدا مې تر پايه د ژوند يو نه بېلېدونکی توک وګرځي. له دې سره سره مې له لسم ټولګي څخه تر دولسمه د ژمنۍ رخصتۍ له خوا د هلمند ناوې په پروژه کې له امريکايانو سره لومړی کال د ډيزاينر او پر دويم کال د افيس انجنير په توګه کار کاوه چې پر جيب خرڅ سربېره مې خپله انګليسي زده کړه هم پراخواله د تعليمي کال په اوږدو کې مې هر ګوره ادبي او ژورناليستي لړۍ هم پرمخ وړه او د باسکټبال د ټيم د غړي او مشر په توګه مې وزګار وخت هم هسې وزګار نه تېراوه. پر ورځپاڼو، مهالنيو او اوونيزو سربېره مې سر له دولسم ټولګي ۱۳۳۷ څخه له راډيو افغانستان سره د همکارۍ لړۍ هم رانښلولې وه او په پوهنتوني دوره کې مې پرې د څو ورځپاڼو او مجلو پرله پيېلې خبريالي هم ور زياته شوه.

پر ۱۳٤۱ل کال له پوهنځي څخه له وتلو سره سم له سمونې په علمي کدر کې ونيول شوم او د ژبپوهنې د نوې پرانيستل شوې ځانګې (موسسې) په چوکاټ کې راته ((د افغانستان د ژبپوهنې اتلس)) لپاره د ژبنيو څېړنو کار را تر غاړې شو چې پر ۱۹٦۰م کال په ويانا کې د يونسکو د ختيځپوهنې د څليرويشتمې کانګرې له خوا يې سپارښت شوی و او د اروپايي ژبپوهانو په علمي تخنيکي او مالي مرسته د يوې اوږد مهالې پروژې په توګه پرمخ وړل کېده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما نژدې پنځه کاله د هېواد په غرو رغو او کليو باندېو کې د هېواد د څوارلسو ژبو څه دپاسه سل ګړدوده د جلا جلا اثارو په بڼه وڅېړل او وکښل. دغه ډګر څېړنې (فيلډ ريسرچونه) چې د هېواد او سيمې په کچه يې مخينه نه درلوده، زما د راتلونکو لوړو څانګيزو زده کړو په بريالۍ پرمخوړنه او علمي فرهنګي بشپړتيا کې يو ډېر ارزښتناک او بېساری غوره نقش ولوباوه.

ما په دغه ترڅ کې د نورو دوه درو ملګرو په توپير يوازې د ګړدودو پر څېړنه، کښنه او ټولونه بسنه نه کوله، بلکې ورسره ورسره مې د هرې اړوندې ژبې او سيمې فولکور او دودونه جالونه هم کښل او راټولول. له دې سره سره مې ژورناليستي هڅې هم پرمخ وړې او د بېلابېلو خپرونو د همکار او په تېره د هېواد ورځپاڼې د لومړني او همېشني خبريال په توګه مې د هر څېړنيز سفر يو اوږد انځوريز راپورتاژ هم را برابراوه. د علمي او فولکوريکو څېړنو يوه برخه مې علمي خپرونو لکه کابل مجلې او وږمې مجلې ته سپارله او بله مې له ځان سره په ځانګړو خرمه کتابچو کې راخوندي کوله؛ ثبت کړې هغه خو مې له ژبنيو څېړنو سره يوځای د پروژې د امانت په توګه د اړوندو څانګو په واک کې ورکوله چې آر (اصل) يې سويس ته استول کېده او کاپي يې د پوهنځي د ژبپوهنې په موسسه کې خوندي کېدله.

زما د علمي- فرهنګي بشپړتيا دويم اوږون ټکی د لوړو څانګيزو زده کړو لپاره هغه بورس و چې د نوموړو پنځه کلنو څېړنو د پاداش په توګه د سويس ملي فونډ راپه برخه کړ. ما ددغه هېواد د پايتخت برن په دولتي پوهنتون کې شپږ کاله د ټوليزې (عمومي) ژبپوهنې هندو اروپايي او هندو اريائي فيلولوژۍ او په خرمه توګه د وګړ پوهنې (اتنولوژۍ) او ادبپوهنې زده کړې پرمخ بوتلې. چې لومړي درې کاله مې د الماني او انګليسي ژبو زده کړې او پياوړتيا او ماسترۍ ونيول او درې وروستي مې د يفل دوکتورا. ما د سويس په ښکلي هېواد کې له شپږ کلنې استوګنې څخه نه يوازې د خپلې څانګيزې پرمختيا او بشپړتيا لپاره ګټه واخيسته چې لا تر څنګه مې له خپل استاد پروفيسور ژارژردار سره د افغانستان د ژبپوهنې اتلس د تيارونې په بهير کې هم خپله مرسته ونه سپموله، په تېره د خپلو خيرليو او کښليو ګړدودو په برخه کې. پروفيسور ژاردار د سويس د ناسيونال فونډ درې- څلور ټوکه چاپ ته چمتو کړي او پاتې کار ته له کور ناستې سره سره دوام ورکوي. له هېواد سره مې پرله پيپلي ژورناليستي او ادبي اړيکي دپخوا په څير پالل. د شعر په برخه کې مې بېخي يوه نوې لياره ونيوله او دا نه يوازې له دې لامله چې د اروپايي ادبي او شعري بهير تر اغېزې لاندې راغلی وم، هغه هم زياتره له جوليز (فورمال) پلوه، بلکې نوي طبيعي، ټولنيز او فرهنګي چاپېريال راباندې نوې اغېزې وښندلې، په تېره د سويس بېساري ښکلي او الهام بښونکي پنځ زما پر شاعرانه ولولو يو نه اټکلېدونکی اثر واچاوه. ما په وزګار او ازادو ورځو کې له غر ګرځيو اوسکي لوبغاړو سره يوځای پر واورينو الپونو او ښېرازو ځنګلونو، سيندګيو او سيندونو او ټولو جنتي منظرو ګرځېدم او د ايشيا د جنت ((افغانستان)) په ياد به مې ترې شاعرانه الهامونه اخيستل، په سويس او نورو اروپايي هېوادو کې زما د شعرونو بېلګې په بېلابېلو غونډونو کې له ځای او نېټې سره راخوندي شوي دي. ما د سويس له ديموکراسۍ څخه په ګټه اخيستنه د خپل يوه شعر الماني ژباړه د پوهنتون په يوه کېڼ لاسي اوونيزه ((برنرستوډنټ)) کې خپره کړه چې ډېره هنګامه او انګازه يې پيدا کړه او د اړوندو زده کړيالو (محصلينو) د ټولنې ((فوروم پوليتيکوم)) له تاوده هر کلي سره راباندې په

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستيو دوو کلو کې يو نيم زريز بورس پر پنځه سويز بدل شو. هماغه وو چې له سياسي شعرونو سره مې هغه پخوانۍ لېوالتيا کمه شوه او له ټولنوال رياليزم سره مې د روماتنتيسيزم او سمبوليزم راګډولو ته هڅه ډېره شوه، يا د چا خبره د ((شعريت)) په هڅه کې شوم. که څه هم زما دغه هڅه هېواد ته له راستنېدو او ګوندي فعاليت سره نيمزالې غوندې پاتې شوه او متې يې د شپېتمو کلونو له پيل سره ببرته ساه واخيسته. هسې خو سياست زما له شعر سره نه بېلېدونکی پيوند لري. ځکه زه شعر او هر هنر په ژوند پورې تړلی بولم او سياست ور پورې د ژوند د يوه واقعيت په توګه اړوند ګڼم خو دومره نه چې هغه د شعار تر بريده ورسوي. ما د همدې وروستۍ لسيزې په سر کې پاسني آر ته خپله پاملرنه زباته کړه او په پای کې مې هم کره کټونکو ته زباته کړه چې نور مې وچ او سپېره شعار ته پای ټکی ايښی دی او دا دی د همدې لړۍ تر دوه ګونو غونډونو (اور او وينې- ګلولې) پسې مې درېيم غونډ چاپ ته چمتو دی چې په يو مهال کې د ازاد پښتو شعر لومړنۍ بشپړې بېلګې هم ګڼل کېږي او له دې سره سره زما د شل کلن ازاد شعر غورځنګ له عملي او لارښودو بېلګو څخه شمېرل کېدای شي. د ۱۳۵۱ په درشل کې مې له سويس څخه له راستنېدو سره د ژبو او ادبياتو پوهنځي د پښتو څانګې د ژبپوهنې د استاد په توګه خپله رسمي او مسلکي دنده له سره پيل کړه او د تدريس ترڅنګه مې د څېړنو او ليکنو او له دې سره د ژورناليستي فعاليت لړۍ هم په نوي دود او سبک راونښلوله. د پوهنځي د دوې مياشتنۍ مهالنۍ (وږمې) را تر غاړه کېدل مې د دوو غبرګو غورځنګونو د سيستماتيکولو او رښتياينې لپاره ښه فال وګاڼه چې لومړی مې د ((يوي يوازينۍ ګډې نړه بشپړې کره ليکنۍ پښتو)) او دويم مې د ((نوي ازاد پښتو شعر)) په نامه ان د سويس د استوګنې په وروستيو کلو کې د کابل مجلې او ځانګړو ليکونو له لارې اعلام کړی و. په دغه (وږمې) مجله کې مې ټولې رارسېدلې ليکنې له پورتني آرو معيار سره سمې کره کولې او بيا مې چاپ ته سپارلې او همداسې يې د ازادو او نيم ازادو شعري بېلګو خپرول درواخله. له هماغې لومړۍ ګڼې څخه مې پر وراندې ټينګار (مقاومت) پيل شو، خو ما خپله درسته پر ځمکه ونه غورځوله، کټونکې ډله او همکاران مې په منطق او استدلال له ځان سره ملګري کړل او د پښتو ټولنې رسمي او نيم رسمي ګواښونه مې د پوهنتوني اتاريتۍ او علمي ځوابيه ليکنو سره شنډ کړل.

هغه مهال چې لومړۍ ډله ييز ټکر مې پر ۱۳۵٤ کال د پښتو څېړنو د نړيوال مرکز په پرانيستونکي نړيوال علمي سيمينار کې له دوديزو پښتو پوهانو او ټيکه والو سره پېښ شو او ځوان زده کړوال پښت او د اروابناد نارويژي استاد پروفيسور مورګن ستيرن تر مشرۍ لاندې مې ټول مېلمانه اروپايي ژبپوهان او ختيځپوهان پر خوا ودرېدل او د چا خبره هغو ته مې علمي او رواني ماته ورکړه. نور مې زوړ اندو بډانو له ډاګيزې (علني) مخامختيا څخه لاس واخيست او له هغې ورځې راهيسې يې چې له سرکاري واک وويسا څخه په ګټه اخيستنه زما مخې ته هر څومره کرکندې راغورځولې، له پښو يې غورځولای نه شوم، که څه هم توکيز او مانيز زيانونه يې ډېر راورسول، نه مې کوم اثر جايزه وړای شوه او نه يې د چاپ کابو پيدا کوله، مګر يو مخيزه يې زما د علمي او ژورناليستي هلو ځلو مخه نيولای نه شوه. هغه ټول خپرلي او ليکلي اثار مې پرله پسې زېرمه کول او متې مې د ثور اوښتون له دويم پړاو راهيسې د هغو د چاپ لړۍ راونښلوله چې اوس يې شمېر ١٦ ته رسېږي. دا زما د ګونديتوب يوازينۍ ګټه وه چې د نورو ليکوالو او

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهانو غونډې زما اثارو ته هم د چاپ لاره اواره شوه. نور خو يې تر اوښتونه پوره اووه کاله د سر په کاسه اوبه راکړې او را وروسته مې هم يو کلن څرخي زندان د همدغه ګوند پر سر وګاله چې په جنتي سويس کې يې زما د رښتيني ژوند شپږ کاله بېرته له صفر سره برابر کړل او دا بايد اعتراف وکړم چې ګونديتوب زما د ((معياري پښتو)) او ((ازاد پښتو شعر)) د غبرګو غورځنګونو د خنډ و ځنډ تل يو غوره لامل بلل شوی دی. په علمي، ژورناليستي او زېږندويي (ايجادي) ډګر کې هر ګوره زه ډېر لږ د ګوند د ديکتې او دوکتورين اړوند شوی يم او که په يوه ليکه کې ورسره راغلی يم، هغه مې ورسره له ښه يا بدمرغه اند پوهيز (ايډيولوژيکي) ګډوالی و. اوس چې مې د واکمن ګوند له ليکو څخه د وتو دوه کاله تېر شوي هم دي، د خپل پاټکيز رغښت او د افغان ولس د وروسته پاتېوالي په غوښتنه له خپلې اند پوهې او نړۍ ليد څخه تېرېدونکی نه يم. زه د يوه نړيوال سيستم په توګه د ستاليني سوسياليزم د راپرځېدنې هر کلی کوم، خو کپيتاليزم يې هېڅکله يوازينی الترناتيف او ځايناستی نه بولم او د يوه منځګړي هومانيستي ژغورنده نړيوال غورځنګ منځته راتګ ته سترګې پر لار يم له دې سره په زېږندويي ډګر کې هم د سوسياليستي رياليزم پر ځای د يوه رښتيني هومانيزم لاروي خوښوم او د هېڅ بېلارې کوونکي پانګوالي (ايزم) لاره به ونه نيسم.

زه ځان پوره بريالی نګيرم چې زما شل کلنو غبرګو غورځنګونو نن سبا خپلې يېبرې او اغېزې ښندلې له يوې يوازينۍ کره پښتو سره په لره بره پښتونخوا کې ((ازاد)) يا په بله وينا ((نوي ازاد پښتو شعر) نور له هغې کړغېړنتيا (ابتذاله) را ژغورل شوی دی چې تر شپېتمو کلونو دمخه ورسره لاس و ګرېوان و. دا کومه پوچه او بې سرو بوله ادعا نه ده، بلکې د زبات لپاره يې عيني لاسوندونه لرم. د ساري په توګه د نوي او نوي ازاد شعر او ان نوي داستان هېڅ يو ځوان نوښتګر زما له سيده او ناسيده شاګردۍ او لارښوونې څخه انکار نه شي کړای. دا ماته نور کوم ارزښت نه لري چې څوک مې د شاګردۍ يا لارښوونې پاسلنه مني يا نه مني مګر د غورځنګ وياړ راځنې هېڅکله اخيستلای نه شي.

زما ټولې ليکنې، څېړنې، علمي، ژورناليستيکي او زېږندويي کارونه په لومړي سر کې په خپله مورنۍ ژبه دي او کله نا کله مې په کې له پارسي، انګليسي او الماني څخه هم کار اخيستی. لومړی شعري ازمېښت مې هم په پارسي ژبه و چې د اتم ټولګي په پای کې مې ويلی و او د ۱۳۳٤ل کال د ابن سينا ښوونځي په پسرلنۍ غونډه کې مې اورولی و. همدارنګه له پارسي څخه زما لومړۍ پښتو ژباړه له لسم ټولګي، له انګليسي څخه له دولسم ټولګي او له الماني څخه له ماسترۍ مهاله راپيلېږي دا چې پارسي شعر مې دومره نه دی پاللی، ښايي چې چا به ورهڅولی نه يم، خو هڅه مې کړې چې په هر شعري غونډ کې يې يوه نيمه شعر ډوله بېلګه را واخلم. په کتابي بڼه زما لومړۍ ژباړه هم له دري څخه په پښتو وه چې د ((طب او حکمت په اسلام کې)) تر سرليک لاندې مې په يوولسم ټولګي کې پر ۱۳۳٦ل کال تر سره کړې او پر ۱۳۳۷ل کال د وخت د ښوونې او روزنې د موسسې له خوا په افسيټ چاپ خپره شوې ده.

زما ادبي ژباړې له انګليسي څخه پر ۱۳۳۹ کال د الفردو موسس د يوه شعر او د يوه چيني ليکوال د داستان له پښتو کولو سره پيل کېږي او له الماني څخه پر ۱۳٤۸کال د سويسي ګتهيلف، الماني ګويتې، برتولت برېښت او داسې نورو شاعرانو د شعرونو له ژباړې سره. د پارسي شعر را اړونه مې خو ټيک له هماغه شپږم ټولګي څخه رانښلي چې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په جومات کې مې د سعدي گلستان او بوستان، د جامي يوسف و زليخا، د نظامي سکندر نامه او د داسې نورو کلاسيکو شاعرانو او ناثرانو اړوند اثار د يوه ټاکلي دوديز کريکولم په چوکاټ کې له عربي هغو سره يوځای يو بل پسې لوستل او ورسره ورسره مې پارسي ليک زده کاوه. د همدغه کار له برکته مې وکړای شول، کابل ته له رسېدو او د اووم ټولگي له پيلونې سره مې پر پارسي باندې د لاسبري بهير تر نورو پښتو ژبيو ډېر گړندی و، تر دې کچې چې دوه کاله وروسته مې په کې خپل لومړی شعر هم وکښه.

زه دا خپله ستره نېکمرغي گڼم، تر هغې مخکې چې له بهرنيو ژبو سره مې پېژندويي پيدا شي، د مورنۍ ژبې ((پښتو)) تر څنگه دغې دويمې غوري هېوادنۍ ژبې زما په علمي- فرهنگي بشپړتيا کې يوه نه هېرېدونکې اغېزمنه ونډه اخيستې ده او پر دې ډېر وياړم او ښاخم چې د ناپليون له خبرې سره سم دغې دويمې زده کړې ژبې ماته دويم شخصيت رابښلی دی.

ما په ۲۹ کلنۍ کې د يوې اوږدې سوځنده مينې تر بريالنۍ پايلې وروسته واده کړی او د همدغه برياليتوب له کبله يې راته د ((پښتيان)) او ((پښتيانا)) په نومونو دوه غبرگ نښانونه د مينه وړي برخليک پر ټټر راځړولي دي.

دا دی، په څرمه ډول خپل ژوند ليک له يوې لنډې کرونولوژۍ سره د خپلو ليکنو څېړنو، ژباړو او ادبي زېږونو بشپړ ليکلو ستاسې مخ ته ږدم چې په لنډ ډول زما له پېچلي، مگر وياړلي اندو ژوند سره پېژندگلوي پيدا کړئ.

په ټوله فرهنگي او شاعرانه مينه

پوهاند دوکتور مجاور احمد زيار

کابل، مرغومی، ۱۳۷۰

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځونه

ددغه اثر په کښلو کې له دغو لاندې اخځونو او يادښتونو څخه ګټه اخيستل شوې ده:

۱ -دوکتور عبدالحکيم طبيبي، تلاشهای سياسی سيد جمال الدين افغاني، ۱۳۵۵ل کال، ۲۰مخ.

۲ -د پوهاند زيار پنځوسمه کاليزه، د اکبر کرګر له خوا د استاد زيار اورول شوی ژوند ليک.

۳ -ژوندون مجله ۱۳۶۷ل کال، د ميزان-عقرب ګڼه، ۷۸-۸۰مخونه او د پښتې ځلورم مخ.

٤ -د نورمحمد سهيم مقاله، د استاد زيار پنځوسمه کاليزه، ناچاپه.

۵ -وږمې مجله، ۱۳٤۲ل کال، ۹ ګڼه، ۳۵-٤۳ مخونه.

٦ -پوهنې مجله، ۱۳۳۹ل کال، ۹ ګڼه، ٦۷-۷٤ مخونه.

۷ -پوهنې مجله، ۱۳۳۹کال، ۱۰ ګڼه، ۵۷-٦۲ مخونه.

۸ -د ثور انقلاب حقيقت ورځپاڼه، ۱۳٦٤ل کال ۲۵۵ ګڼه، ۵ مخ.

۹ -د ثور انقلاب حقيقت ورځپاڼه،۱۳٦٦ل کال د ۷ مياشتې د ۱٤ نېټې ګڼه، لومړی مخ او درېيم مخ.

۱۰ -وږمه، ۱۳۵۱ل کال، ٤-۵ ګڼه، ۱-۲مخونه.

۱۱ -کابل مجله، ۱۳٤۹ کال، ٤ ګڼه، ۵۷-۵۸ مخونه.

۱۲ -وږمه، ۱۳۵۳ ل کال، لومړۍ ګڼه، ۱-۲ مخونه.

۱۳ -پوهنتون کابل (اوونيزه)، ۱۳۵۳ل کال، ۱٦ ګڼه، ۲مخ.

۱٤ -درفش جوانان (اوونيزه) ۱۳٦۰ل کال، د ۱۱ مياشتې د ۲۷ نېټې ګڼه.

۱۵ -پوهنتون کابل (اوونيزه) ۱۳٦۷ کال د ثور د اوومې نېټې ګڼه.

۱٦ -زنان مجله، ۱۳٦۰ کال، ۲ ګڼه، ۱۹ مخ او ۳۳ مخ.

۱۷ -هېواد (ورځپاڼه)، ۱۳٦۰ کال، ۱۰ مياشت، ۲۳ نېټې ګڼه.

۱۸ -هېواد (ورځپاڼه)، ۱۳٦۰ کال، ۳ مياشت، ۱٦ نېټې ګڼه.

۱۹ -عبدالروف بېنوا، اوسنی ليکوال، ۳ ټوک، ۱۳٤٦ کال، ۱۱۰۸ مخ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢٠ -د اصف بهاند مقاله، د پوهاند زیار پنځوسمه کالیزه، ناچاپه.

٢١ -وینه او مینه (شعري غونډ) پوهاند زیار، ١٣٦٠ کال.

٢٢ -اور او وینې (شعري غونډ) پوهاند زیار، ١٣٦٠ کال.

٢٣ -د ثور انقلاب حقیقت ورځپاڼه، د ١٣٦٦ کال، ٣مه میاشت، د ١١ نېټې ګڼه، د ن. سیوري یا (اسحق ننګیال) لیکنه.

٢٤ -زیار، مجاوراحمد: ګلګڅونه (شعري غونډ)، ١٣٦٧ل کال.

٢٥ -پوهاند زیار: زنداني نغمې (شعري غونډ)، د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې خپرونه، ١٣٦٤ ل کال.

٢٦ -سوزونه او سازونه (شعري غونډ)، د چاپ او خپرونې د دولتي کومېټې خپرونه، ١٣٦٤ل کال.

٢٧ -پوهاند زیار: اند و ژوند (شعري طرحې او څلوریزې) د سرحدونو چارو وزارت، ١٣٦٨ل کال.

٢٩ -ژوندون مجله، ١٣٦٧ل کال، ١ ګڼه، ٥-٢٢مخونه.

٣٠ -وږمه، ١٣٥٦ل کال، ٤ ګڼه، ٥٠-٥٧ مخونه.

٣١ -د عبدالحمید مومند یاد، د علومو اکاډمۍ خپرونه، ١٣٦٦ ل کال.

٣٢ -ژوندون مجله، ١٣٦٦ل کال، لومړۍ ګڼه، ٤٧-٥٤ مخونه.

٣٣ -د حمزه یاد، ١٣٦٦ل کال، ١١ ګڼه، ٢٩-٦٨ مخونه.

٣٤ -کابل مجله، ١٣٦٢ل کال، ١١ ګڼه، ٣٤-٤٢ مخونه.

٣٥ -د محمد هوتک یاد، ١٣٦٢ل کال، ١٤٥-١٥٢مخونه.

٣٦ -کابل مجله، ١٣٤٢ کال، ٧-٨ ګڼه، ٢٣-٣٢ ګڼه.

٣٧ -کابله مجله، ١٣٤٢ل کال، ٩ ګڼه، ١٤-٣٦ګڼه.

٣٨ -کابل مجله، ١٣٤٣ل کال، ٤ ګڼه، ٧-٢٣مخونه

٣٩ -کابل مجله، ١٣٦٢ل کال، ٢ ګڼه، ١٢-١٣ مخونه

٤٠ -کابل مجله، ١٣٦٣ ل کال، لومړۍ ګڼه، ٢٩-٣٩ مخونه

٤١ -کابل مجله، ١٣٦٢ل کال، ١٢ ګڼه، ١-٨ مخونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤٢ -ژوندون مجله، ١٣٦٢ل کال، لومړی ګڼه، ٩-٢١مخونه

٤٣ -ژوندون، ١٣٦٢ل کال، ٢ ګڼه، ٥٥-٦٦ مخونه

٤٤ -ژوندون، ١٣٦٢ل کال، ٢ ګڼه، ٧٦-٨٠مخونه

٤٥ -ژوندون، ١٣٦٢ل کال، ٣ ګڼه، ٥-٩ مخونه.

٤٦ -ژوندون، ١٣٦٢ل کال، ٤ ګڼه، ٩-١٥ مخونه.

٤٧ -فولکلور مجله، ١٣٥٥ل کال، ١١ ګڼه، ١٥٧- ١٦٦ مخونه.

٤٨ -فولکلور، ١٣٥٥ ل کال، ٦ ګڼه، ٢٦-٢٩ مخونه

٤٩ -فولکلور، ١٣٥٥ل کال، ٣ ګڼه، ٣٥-٣٩ مخونه.

٥٠ -فولکلور، ١٣٥٥ل کال، ٢ ګڼه، ٣٩-٤٢مخونه.

٥١ -فولکلور، ١٣٥٥ل کال، ٤ ګڼه، ٣٢-٣٥ مخونه.

٥٢ -فولکلور، ١٣٥٦ل کال، ٣ ګڼه، ٢٨-٢٩ مخونه.

٥٣ -فولکلور، ١٣٥٥ل کال، ٥ ګڼه، ٢٩-٣١ مخونه.

٥٤ -فرهنګ خلق مجله، ١٣٥٧ل کال، لومړی ګڼه، ٢٤-٢٥ مخونه.

٥٥ -هنر مجله، ١٣٥٧ل کال، لومړی ګڼه، ٢٤-٢٥ مخونه.

٥٦ -هنر، ١٣٥٩ل کال، لومړی ګڼه، ٥-٦ مخونه.

٥٧ -هنر، ١٣٥٨ل کال، ٤-٥ ګڼه، ١٨ او ٨٤ مخ.

٥٨ -هنر، ١٣٦١ل کال، قوس، حوت، ګڼه، ٣-٦مخونه.

٥٩ -هنر، ١٣٥٩ل کال، ٤ ګڼه، ٥-٧ مخونه.

٦٠ -هنر، ١٣٥٩ل کال، ٥-٦ ګڼه، ١٧-١٨ مخ.

٦١ -پوهنې مجله، ١٣٤١ل کال، ٤ ګڼه، ٦٣ مخ.

٦٢ -پوهنې مجله، ١٣٤١ل کال، ٣ ګڼه، ٢٠-٢٣ مخونه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦٣ -پوهنې مجله، ۱۳٤۱ کال، ۳ گڼه، ۱۸-۱۹ مخونه.

٦٤ -بلخ مجله، ۱۳۵۷ ل کال، لومړۍ گڼه، ۱٤-۱۵ مخونه.

٦٥ -ژوندون مجله، ۱۳٦۲ل کال، ۳ گڼه، ۵-۹ مخونه.

٦٦ -ژوندون، ۱۳٦۱ل کال، لومړۍ گڼه، ۱۲-۱۵ مخونه.

٦٧ -ژوندون، ۱۳٦۱ل کال، ۳ گڼه، ۱۱-۱٤ مخونه.

٦٨ -ژوندون، ۱۳٦۱ل کال، ٤ گڼه، ٤٤-٤۷ مخونه.

٦٩ -اجتماعي علوم مجله، ۱۳٦۱ل کال، ۳ گڼه، ۱٦۳- ۱۷۲ مخونه.

۷۰ -تحقیقات کوشاني مجله، ۱۳۵۹ل کال، ۲ گڼه، ۱۱-۱۱٦ مخونه.

۷۱ -دوستي مجله، ۱۳۵۹ل کال، ۲-۳ گڼه، ٤-۳۸ مخونه.

۷۲ -بدني روزنه مجله، ۱۳۳۹ کال، لومړۍ گڼه، ۱۲-۱٤ مخونه.

۷۳ -بدني روزنه، ۱۳۳۹ کال، لومړۍ گڼه، ۱۱-۱۳ مخونه.

۷٤ -مېرمن مجله، ۱۳٤٤کال، د اسد د میاشتې گڼه، ۱۱ او ۱۳ مخونه.

۷۵ -مېرمن، ۱۳٤٤کال، د سنبلې- میزان گڼه، ۲۳ او ۵۳ مخ.

۷٦ -دوستي مجله، ۱۳٦۲ کال، ۳ گڼه، ۸۰-۸٤ مخونه.

۷۷ -دوستي، ۱۳٦۳کال، ٤ گڼه، ۲۷-۲۹ مخونه.

۷۸ -دوستي، ۱۳٦۰ کال، ۸ گڼه، ٤٤-٤۸ مخونه.

۷۹ -دوستي، ۱۳٦۲کا، لومړۍ گڼه، ۵۱-۵۷ مخونه.

۸۰ -دوستي، ۱۳٦۱ کال، ۱۱ گڼه، ۵۷-٦۳مخونه.

۸۱ -ژوندون مجله، ۱۳٦۷کال، میزان-عقرب گڼه، ۵۳-۵٤ مخونه.

۸۲ -ژوندون، ۱۳٦۵کال، ۵-٦ گڼه، د پښتې څلورم مخ.

۸۳ -محمد صدیق روهي، ژوندون مجله، ۱۳٦۳ کال، ۵ گڼه، ۸ مخ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸٤ -محمد صديق روهي، ژوندون مجله، ۱۳٦۳کا، ٥ گڼه، ۱۳ مخ.

۸٥ -کابل مجله، ۱۳٥۲ کال، ۱-۲ گڼه، ۲٥-۳۷-۱۸۰مخونه.

۸٦ -وږمې مجله، ۱۳٥۲کا، ۱-۲ گڼه، ۱۷٤-۱۸۰ مخونه.

۸۷ -کابل مجله، ۱۳٤۹کا، ۸ گڼه، ٤٤- ٥۱ مخونه.

۸۸ -کابل مجله، ۱۳٦۲کال ۸ گڼه، ٤۱-٥۱ مخونه.

۸۹ -ننگرهار مجله، ۱۳٥٤کال، د حوت مياشتې گڼه، ۱۰ او ۳۲ مخ.

۹۰ -ننگرهار مجله، ۱۳٥٤ کال، د سلواغې گڼه، ۱٥ او ۳۹ مخ.

۹۱ -ننگرهار، ۱۳٥٤کال، د مرغومي او سلواغې گڼه، ۲۷ او ۳۰ مخ.

۹۲ -پکتيا مجله، ۱۳٥٦کال، ٤ گڼه،٤ مخونه.

۹۳ -پکتيا، ۱۳٥٦ کال، ٤ گڼه، ۲۲-۲۳ مخ.

۹٤ -پکتيا، ۱۳٥٦کال، ٦ گڼه، ۱۲ مخ.

۹٥ -وږمه، مجله ۱۳٥٤ کال، ۳ گڼه، ۱۷۳-۱۷۷ مخونه.

۹٦ -پکتيا مجله، ۱۳٥٦ کال، ۷ گڼه، ۸ مخ

۹۷ -پکتيا، ۱۳٥٦ کال، ۸ گڼه، ۱۲ مخ

۹۸ -پکتيا، ۱۳٥٦کال، ۹ گڼه، ۸ مخ.

۹۹ -پکتيا مجله، ۱۳٥۷ل کال، ۱-۲ گڼه، ۱٦ مخ.

۱۰۰ -پکتيا مجله، ۱۳٥۷ل کال، ۳ گڼه، ۲۸ مخ.

۱۰۱ -پکتيا مجله، ۱۳٥۷ل کال، ۷ گڼه، ۲۳ مخ.

۱۰۲ -پکتيا مجله، ۱۳٥۷ل کال، ٤ گڼه، ۱٥ مخ.

۱۰۳ -پکتيا مجله، ۱۳٥٦ل کال، ٥ گڼه، ۱٥ مخ.

۱۰٤ -ننگرهار مجله، ۱۳٥۳ کال، مرغومي-سلواغې گڼه، ۲۷ او ۳۰ مخ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰۵ -وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۳ گڼه، ۱۱-۱۱٦ مخونه.

۱۰٦ -وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ٤-۵ گڼه، ۱٦٤- ۱۷۸ مخونه.

۱۰۷ -وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ٦ گڼه، ۱۷۱-۱۷٦ مخونه.

۱۰۸ -وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۳-٤ گڼه، ۱۵۲-۱۹٤ مخونه.

۱۰۹ -وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۵ گڼه، ۱۲۱- ۱۲۹ مخونه.

۱۱۰ -وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ٦ گڼه.

۱۱۱ -سباوون مجله، ۱۳٦٦کال، ۵ گڼه، ۳۵ او ٦۳ مخ.

۱۱۲ -زرین انځور، کابل مجله، ۱۳٦٤ کال، لومړۍ گڼه، ۱ مخ.

۱۱۳ -سباوون مجله، ۱۳٦۷کال، ۲ گڼې، ۱۸-۱۹- مخونه.

۱۱٤ -میرمن مجله، ۱۳٦۷ کال، ۲ گڼې، ۱۸-۱۹ مخونه.

۱۱۵ -کابل مجله، ۱۳۵۵کال، ۷-۸ گڼه، ۷۱-۷٤ مخونه.

۱۱٦ -پوهنتون کابل، (اوونیزه)، ۱۳٦٦کال، ۵ میاشت، ۲۷ نېټې گڼه.

۱۱۷ -وږمه مجله، ۱۳۵۱ کال، ۳ گڼه، ٦۹-۷۱ مخونه.

۱۱۸ -ژبنۍ څېړنې، نوراحمد شاکر، ۱۳۵۲کال.

۱۱۹ -وږمه مجله، ۱۳۵۰ کال، ۵-٦ گڼه، ۱۱۲-۱۱۵ مخونه.

۱۲۰ -خراسان مجله، ۱۳٦۰-، ۵-٦ گڼه، ۱۵۰-۱۵۳ مخونه.

۱۲۱ -وږمه مجله، ۱۳۵۲ کال، ٦ گڼه، ٤۷-٤۸ مخونه.

۱۲۲ -وږمه، ۱۳۵۲ کال، ٦ گڼه، ۵۵-۵٦ مخونه.

۱۲۳ -پښتو څېړنې، (د مقالو مجموعه) د علومو اکاډمۍ خپرونه، ۱۳۵٦ کال.

۱۲٤ -وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۵ گڼهو ۵۷-۵۹ مخونه.

۱۲۵ -وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۱-۲ گڼه، ۹۰-۹۱ مخونه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲٦ -وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۱-۲ گڼه، ۹۸-۱۰۲ مخونه.

۱۲۷ -وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ٦ گڼه، اته مخیزه.

۱۲۸ -وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ٦ گڼه، اته مخیزه.

۱۲۹ -وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۵ گڼه، ٦۳-٦۷ مخونه.

۱۳۰ -وږمه مجله، ۱۳۵۲کال، ۱-۲ گڼه، ۱۱۳-۱۲۲ مخونه.

۱۳۱ -وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۱-۲ گڼه، ۱۳۹-۱٤۰ مخونه.

۱۳۲ -وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ٦ گڼه، ۸۹-۹٦ مخونه.

۱۳۳ -وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ٦ گڼه، ٤۷-٤۸ مخونه.

۱۳٤ -وږمه مجله، ۱۳۵٤کال، ٤ گڼه، ۸۷-۱٦۰ مخونه.

۱۳۵ -وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ٤-۵ گڼه، ۷۳-۷٦ مخونه.

۱۳٦ -وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ٤-۵ گڼه، ۱۱۷-۱۲٦ مخونه.

۱۳۷ -وږمه مجله، ۱۳۵۱کال، ۳ گڼه، ۱-۳ مخونه.

۱۳۸ -۳ گڼه، ۸٦-۸۷ مخونه.

۱۳۹ -عرفان مجله، ۱۳۵۷ کال، ٤-۵ گڼه، ٦۱-٦۷ مخونه.

۱٤۰ -د امیر کروړ یاد، د علومو اکاډمۍ خپرونه، ۱۳٦٤ کال، ۳۹۰-۳۹۹ مخونه.

۱٤۱ -وږمه، ۱۳۵۲ کال، ۳-٤ گڼه، ۱۲۵-۱۳۲ مخونه.

۱٤۲ -وږمه مجله، ۱۳۵۲کا، ٦ گڼه.

۱٤۳ -وږمه، ۱۳۵۲کال، ۳-٤ گڼه، ٦۹-۷۰ مخونه.

۱٤٤ -کابل مجله، ۱۳٤٦کال، ۹ گڼه، ۲۰-۳۰ مخونه.

۱٤۵ -کابل مجله، ۱۳۵۷کال، ۲ گڼه، ۱۰٦-۱۰۷ مخونه.

۱٤٦ -کابل مجله، ۱۳۵۹کال، ۲ گڼه، ۱۹-۳۵ مخونه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٤۷ -کابل مجله، ۱۳٥۹کال، ۳ گڼه، ۱۳-۱۸ مخونه.

۱٤۸ -کابل مجله، ۱۳٦۱کال، ۲ گڼه، ٥٤-۸۲ مخونه.

۱٤۹ -خراسان مجله، ۱۳٦۲کال، ۱۲ گڼه، ٥٤-۸۲ مخونه.

۱٥۰ -ننګرهار مجله، ۱۳٥۳ کال، لومړۍ ګڼه، ۳۰ مخ.

۱٥۱ -ننګرهار مجله، ۱۳٥۳ کال، د ثور میاشتې ګڼه، ۲۸ مخ.

۱٥۲ -ننګرهار مجله، ۱۳٥۳ کال، د غبرګولي میاشتې ګڼه، ۳۷-۳۸ مخونه.

۱٥۳ -ننګرهار مجله، ۱۳٥٥کال، د وږي میاشتې ګڼه، ۱٥ مخ.

۱٥٤ -ننګرهار مجله، ۱۳٥۳کال، د وږي میاشتې ګڼه، ۳٤ مخ.

۱٥٥ -ننګرهار مجله، ۱۳٥٥ کال، د لړم میاشتې ګڼه، ۲۹ او ۳٦ مخ.

۱٥٦ -ننګرهار مجله، ۱۳٥٦کال، د لیندۍ میاشتې ګڼه، ۱۳ مخ.

۱٥۷ -ننګرهار مجله، ۱۳٥۳کال، د لیندۍ میاشتې ګڼه، ۲۳ مخ.

۱٥۸ -ننګرهار مجله، ۱۳٥۳کال، د مرغومي او سلواغې میاشتو ګڼه، ٤۸ مخ.

۱٥۹ -عرفان مجله (میاشتنۍ)، ۱۳٥٦کال، لومړۍ ګڼه، ۱٤۱-۱٤٦ مخونه.

۱٦۰ -عرفان مجله، ۱۳٥٥ کال، ۱۱ ګڼه، ۱٥۷-۱٦٦ مخونه.

۱٦۱ -پکتیا مجله (میاشتنۍ)، ۱۳٥٦کال، لومړۍ ګڼه، ۱٦ او ۳۷ مخ.

۱٦۲ -پکتیا مجله، ۱۳٥٥ کال، ۲ ګڼه، ٦ مخ.

۱٦۳ -پکتیا مجله، ۱۳٥٦ کال، ۲ ګڼه، ۱۸ مخ.

۱٦٤ -وږمه مجله (دري میاشتنۍ)، ۱۳٥٤کال، ٤ ګڼه، ۸۷-۱۰۸ مخونه.

۱٦٥ -وږمه مجله، ۱۳٥۱ کال، ٦ ګڼه، ۳۷-٤۲ مخونه.

۱٦٦ -وږمه مجله، ۱۳٥۱کال، ٦ ګڼه، ۸٥-۹۲مخونه.

۱٦۷ -ننګرهار مجله (میاشتنۍ)، ۱۳٥۲ کال، د وږي میاشتنۍ ګڼه، ۳۷-۳۹ مخونه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٦۸ -ننګرهار مجله، ۱۳۵۷کال، ٦ ګڼه، ۲٦ مخ.

۱٦۹ -ننګرهار مجله، ۱۳۵۷کال، ٤ ګڼه، ۲٦ مخ.

۱۷۰ -ننګرهار مجله، ۱۳۵۷کال، ۱-۲ ګڼه، ۱۵ او ٤۹ مخ.

۱۷۱ -ننګرهار مجله، ۱۳۵۷کال، ۳ ګڼه، ۱۳ او ۲۸ مخ.

۱۷۲ -ننګرهار مجله، ۱۳۵۷کال، ۵ ګڼه، ۱۳ مخ.

۱۷۳ -وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال، لومړۍ ګڼه، ۱۰٤-۱۰٦ مخونه.

۱۷٤ -وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال، لومړۍ ګڼه، ۱۲۲-۱۲٤ مخونه.

۱۷۵ -وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال، لومړۍ ګڼه، ۱۳۱-۱٤۰ مخونه.

۱۷٦ -وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال، ۳ ګڼه، ۱۲۹-۱۳۱ مخونه.

۱۷۷ -وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال، ٤ ګڼه، ۱۵۹- ۱٦۲ مخونه.

۱۷۸ -وږمه مجله، ۱۳۵۳ کال ۱۲۱- ۱۳۵ مخونه.

۱۷۹ -پښتو څېړنې، د علومو اکاډمۍ خپرونه، ۱۳٦۷کال، ٤۱۲-٤۵۹ مخونه.

۱۸۰ کابل مجله، ۱۳٤۷ کال، ۱۱-۱۲ ګڼه، ۱۰۹ مخ.

۱۸۱ -ننګرهار مجله، ۱۳۵۳کال، د وږي میاشتې ګڼه، ۲۳ او ۳۳ مخ.

۱۸۲ -بیاض، فارسي هندوستاني خپرني اورګان، ۱۹۸۳م کال، لومړۍ ګڼه،

۱۸۳ -هېواد ورځپاڼه، ۱۳۵۹کال، وږی، ۱۳۱ نېټې ګڼه.

۱۸٤ -پوهاند زیار: ویي پوهنه، کابل پوهنتون خپرونه، ۱۳٦۰ کال.

۱۸۵ -پوهاند زیار: ویي رغاونه، د کابل پوهنتون ګستنر چاپ، ۱۳۵۵ کال.

۱۸٦ -پوهاند زیار: د ژبپوهنې بنسټونه، د کابل پوهنتون ګستنرچاپ، ۱۳۵۳ کال.

۱۸۷ -پوهاند زیار: نظر کوتاهی بر زبان و زبانشناسی، د کابل پوهنتون ګستنر چاپ، ۱۳۵٦ کال.

۱۸۸ -پوهاند زیار: پښتو لیکلار، ننګرهار پوهنتون خپرونه، ۱۳٦۰ کال.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸۹ -پوهاند زیار: پښتو نومتړنګونه، د سویس د برن پوهنتون خپرونه، ۱۹۷٤م کال.

۱۹۰ -وږمه مجله، ۱۳۵۷کال، ۳ ګڼه، ۱۱۸-۱۳۰ مخونه.

۱۹۱ -پوهنې مجله، ۱۳۳۹ کال، لومړۍ ګڼه، ۲۳-۳٦ مخونه.

۱۹۲ -کابل مجله، ۱۳۵۳ کال، ۲ ګڼه، ۱۰-۱۵ مخونه.

۱۹۳ -پوهاند زیار: پښتانه او ورونه ملیتونه،ژباړه، ۱۳٦٦ کال.

۱۹٤ -کابل مجله، ۱۳٤۳ کال، ۳ ګڼه، ٤۷-٤۸ مخونه.

۱۹۵ -دوستي مجله، ۱۳٦۰ کال، ۷ ګڼه، ٤۳-۵۲ مخونه.

۱۹٦ -دوستي مجله، ۱۳٦۲کال، ۲ ګڼه، ۵۲-۵۸ مخونه.

۱۹۷ -عبدالکریم پتنګ: د غرونو څوکې، د کابل پوهنتون خپرونه، ۱۳۵۹ کال.

۱۹۸ -عبدالحی حبیبي: نومورکي مورخین، د ژبو او ادبیاتو پوهنځي خپرونه، ۱۳۵۹کال.

۱۹۹ -میا فقیر الله جلال ابادي: فواید فقیرالله، د ژبو او ادبیاتو پوهنځي خپرونه، ۱۳۵۹ کال.

۲۰۰ -عبدالشکور رشاد: د پټې خزانې فرهنګ، د ادبیاتو پوهنځي خپرونه، ۱۳٦۲ کال.

۲۰۱ -عبدالحی حبیبي، د میا فقیرالله پېژند لیک، د ادبیاتو پوهنځي خپرونه، ۱۳۵۹کال.

۲۰۲ -عبدالشکور رشاد: د احمدشاه بابا د دېوان غورچاڼ، ۱۳۵۷ کال.

۲۰۳ -عبدالکریم محب: د چینیانو یونلیکونه، ژباړه، د علومو اکاډمۍ خپرونه، ۱۳۵۷کال.

۲۰٤ -افضل ټکور: دا لیکوال دا څېرې، د قومونو او قبایلو چارو وزارت د نشراتو او فرهنګي چارو د ریاست خپرونه، ۱۳٦٦کال.

۲۰۵ -عبدالروف خپلواک: ټولنپوهنه، ژباړه، ۱۳۵۲کال.

۲۰٦ -پروفیسور دوکتورعبدالظهور او پوهنمل عین الدین نصر: مقدمه بر زبانشناسی، د کابل پوهنتون خپرونه، ۱۳٦۳کال.

۲۰۷ -دوست شینواری، زړه پانګه، د افغانستان د علومو اکاډمۍ ۱۳٦۳ کال.

۲۰۸ -پروفیسور سیال کاکړ: د کوشنیانو ژبه، د کوټې چاپ، ۱۹۷۹م کال.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰۹ -باقي بریال: مینه نه مري، شعري غونډ، ۱۳٦۷ کال.

۲۱۰ -عبدالروف بېنوا: پښتو روزنه، د پښتو څېړنو د نړیوال مرکز خپرونه، ۱۳۵۷ کال.

۲۱۱ -د غلام محی الدین افغان افکار او اثار، د کابل پوهنتون خپرونه، ۱۳٦۰ کال.

۲۱۲ -نصر الله حافظ: ستا د چم گلونه، د چاپ او خپرونې د دولتي کومیټې خپرونه، ۱۳٦۵ کال.

۲۱۳ -کاوون توپاني: شگې او گلونه، د چاپ او خپرونې د دولتي کومیټې خپرونه، ۱۳٦٦ کال.

۲۱٤ -ابراهیم عطایي: د پښتني قبایلو اصطلاحي قاموس، د پښتو څېړنو د نړیوال مرکز خپرونه، ۱۳۵۷ کال.

۲۱۵ -دوکتور گل محمد نورزی: ادبي ژانرونه او مکتبونه، ۱۳۷۰ کال.

۲۱٦-پوهاند زیار: گلکڅونه، د لیکوالو انجمن خپرونه، ۱۳٦۷کال.

۲۱۷ -کابل مجله، ۱۳٤۳ کال، ۳ گڼه، ٤۷-٤۸ مخونه.

۲۱۸ -د خوشال خټک فراق نامه، د کابل پوهنتون خپرونه، ۱۳٦۳ کال.

۲۱۹ -د راحت یاد، د کابل پوهنتون خپرونه، ۱۳٦۳ کال، ۵۷-٦۵ مخونه.

۲۲۰ -پښتو پښویه (گرامر)، پوهاند زیار، د کابل پوهنتون خپرونه، ۱۳٦۲ کال.

۲۲۱ -مېرمن مجله، ۱۳٦٤ کال، ۵ گڼه.

۲۲۲ -ځارندوی مجله، ۱۳٦۷کال، ۱۰ گڼه.

۲۲۳ -پوهنتون کابل اوونیزه، ۲۱-۵-۱۳٦٦ نېټې گڼه.

۲۲٤ -وږمه مجله، ۱۳۵۱ کال، ۳ گڼه، ٦۹-۷۱ مخونه.

۲۲۵ -پښتو مجله، ۱۳٦۰ کال، لومړۍ گڼه، ٤۵-٤۷ مخونه.

۲۲٦ -پښتو مجله، ۱۳۵۹کال، ٤ گڼه، ۱۱۸-۱۳۰ مخونه.

۲۲۷ -پښتو مجله، ۱۳۵۹کال، لومړۍ گڼه، ۹٦- ۱۰۵ مخونه.

۲۲۸ -پښتو مجله، ۱۳٦۰ کال، ۳ گڼه، ٦۵-۷۰ مخونه.

۲۲۹ -پښتو مجله، ۱۳٦۲کال، ۳ گڼه، ٤۵-۵۰ مخونه.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۳۰ -کابل مجله، ۱۳۵۷کال، ۲ گڼه، ۱۰٦-۱۰۷ مخونه.

۲۳۱ -کابل مجله، ۱۳۵۹کال، ۳ گڼه، ۱۳-۱۸ مخونه.

۲۳۲ -پلوشه مجله، ۱۳۵۷کال، ۱-۲ گڼه، ۲٤-۲٦ مخونه.

۲۳۳ -پلوشه مجله، ۱۳۵۷کال، ۳گڼه، ۳٤-۳۵مخونه.

۲۳٤ -پلوشه مجله، ۱۳۵٦کال، ٤ گڼه، ۲۵- ۳۲ مخونه.

۲۳۵ -پلوشه مجله، ۱۳۵۵کال، ۲ گڼه، ۲۳-۲۸ مخونه.

۲۳٦ -برکت الله کمین: تلوسې، شعري غونډ، ۱۳۵۲کال،

۲۳۷ -کابل مجله، ۱۳٦۷کال، ۵ گڼه، ۳۵-۵٤ مخونه.

۲۳۸ -زيار: د کنيشکا د سره کوتل ډبرليک (ژباړه)، ۱۳٦۹ کال.

۲۳۹ -خاوره، امين افغانپور، ۱۳٦۷ کال.

يادښت: ما په پورتنيو ياد شويو اخځونو کې د هغوی ټول ياد شوي مخونه نه دي را اخيستي، يوازې مې د ليکنو ځرنگوالی او د هغوی سرليکونه را اخيستي دي او په ځينو ځايو کې مې د هغوی ټول مخونه هم را اخيستي دي. د پوره مخونو راوړنه مې په دې خاطر کړې ده، چې شمېر او ځومره والی يې ځرگند شي.

وروستۍ بشپړونه

د کتاب د چاپ چمتو کېدنې په وروستيو شېبو کې د استاد زيار د تازه زېږونو او خپرونو دا لنډيز برابر کړای شو:

۱ -په ادبي برخه کې يې ځلور شعري غونډونه (د سبرونو نځا، گلوييونه، رزم و بزم، ځځواکي) او يو داستاني اثر (مينه د زړه په وينه) له چاپه راووتل. همدارنگه يې يو ننداريک (ډرامه) چې پر ۱۳۵۷ کال يې کښلې وه او چاپ و نندارې ته لا نه ده وړاندې شوې، دلته د ياد وړ ده.

۲ -په څېړنيزه برخه کې يې يوه نوې څېړنه ((د پښتو خزانې ليکزيکي شننه)) چې برخه برخه د ((وفا)) په اوونيزه کې خپره شوې ده، په همدغه روان کال کې په کتابي بڼه چاپ ته سترگې پر لار ده. د پېښور پوهنتون پښتو ځانگې او پښتو اکېډمۍ د باړه گلۍ د تېر او سږ کال په غبرگو سيمينارونو کې يې اوږدې اوږدې څېړنې وړاندې کړې دي. همدا راز يې د بېلابېلو غونډو او خپرونو لپاره يو لړ ليکنې څېړنې، کره کتنې او سريزې کښلې دي او د لوی احمد

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاه بابا د ۲۲۰ تلین په نمانځنه کې یې یوه لیکنه په وفا اوونیزه او بله د خلیل ولسي ادبي جرګې د اړوند سیمینار په غونډ کې چاپ شوې ده.

۳ -په ژباړیزه برخه کې یې ((د هند و اروپایي ژبو لرغونی تاریخ)) د یادونې وړ دی چې له الماني سرچینو څخه یې را ژباړلې او د کابل مجلې د ۱۳۷۰ کال د دریمې ګڼې برابر ۳٤ مخه یې پرې نیولي دي.

د فرانسې افغانپوهاند کیفر لپاره یې ((د پښتو خزانې الماني ژباړه او ګرامري شننه)) خو تراوسه کوربه هېره وه، همداسې یې په څلورو ژبو لیکلې ((ځانپېښې)) هم درواخله.

یون، ۱۳۷۲ل کال، مرغومی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محمد اسمعیل یون لنډه پېژندنه

محمد اسمعیل یون د حاجي محمدخان زوی پر ۱۳٤٦ل کال، د لغمان ولایت د الینگار ولسوالۍ دنیازیو په یوې روښنفکرې کورنۍ کې زېږېدلی دی.

لومړنۍ زده کړې یې د الینگار ولسوالۍ د سلینگار په لومړني ښوونځي کې سرته رسولي دي، تر هغه وروسته کابل ته راغی او په خوشال خان لیسه کې شامل شو. پر ۱۳٦٦ل کال له نوموړې لیسې څخه په دویم نومره بریالی او پر ۱۳٦۷ل کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانگې محصل شو. پر ۱۳۷۰ل کال له نوموړې څانگې څخه اول نومره بریالی او پر همدې کال بېرته دپښتو څانگې د کدر غړی شو. پر ۱۳۸۵ل کال په نوموړې څانگه کې د ماسترۍ دوره پیل شوه، یون په ډېر ښه او بریالي ډول دا دوره پایته ورسوله.

محمد اسمعیل یون له ۱۳۷۰ ل کال څخه بیا تر ننه پورې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي تدریسي غړی او د(پوهندوی) علمي پوړې ته رسېدلی دی، پر استادۍ سربېره،استاد یون د ((کابل پوهنتون))، ((هیلې)) او((شمشاد))مجلو د چلوونکي دنده هم په ښه ډول ترسره کړې ده. په پېښور کې د چاپېدونکې ((معارف)) مجلې کتونکی غړی هم و. همدارنگه دیو شمېر نورو چاپي خپرونو همکار هم پاتې شوی دی .

استادیون پر ۱۳۸۱ل کال، په جلال اباد‌کې بېړنۍ لویې جرگې ته د ختیزو ولایتونو د انتخاباتو د دفتر مشر شو، ددې جرگې لپاره تر ټاکنو وروسته د جرگې غړی، بیاد جرگې د غړو له خوا د بېړنۍ لویې جرگې دلومړي منشي په توگه انتخاب شو.استاد یون په دې جرگه کې تر خپل وروستي وسه خپل ملي او تاریخي مسولیت ادا کړ او د هېواد دښمنه عناصرو د توطیو مخه یې ونیوله.

تر دې جرگې وروسته، کله چې د افغانستان د اساسي قانون د تدوین بهیر پیل شو، نو استاد یون بیا ددې بهیر لپاره د ختیزو ولایتونو د دارالانشاد دفتر مشر وټاکل شو. په ختیزو ولایتونو کې د اساسي قانون د لویې جرگې لپاره انتخابات هم د همدې دفتر له خوا ترسره شول.استاد یون د اساسي قانون د تصویب په لویه جرگه کې د نوموړې جرگې د دارالانشا د غړي په توگه خپل فعال رول ادا کړ. ټاکل شوې وه، استاد یون په ختیزو ولایتونو کې د افغانستان د جمهوري ریاست لپاره د عمومي ټاکنو د دفتر مسول شي، خو په کابل کې د لویو جنگسالارانو او ځینو تنظیمي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشرانو له خوا پر حکومت او ملګرو ملتونو د زيات فشار له امله له کاره ګوښه شو.ملګرو ملتونو (UNAMA)استاد يون ته وړانديز وکړ، چې په کابل کې به تر دې لوړه دنده دروسپارو، خو استاد يون ونه منله او خپلې استادۍ ته يې دوام ورکړ.

دري کاله وروسته يې د ځينو ملګرو په زيات ټينګار او غوښتنه، د جمهوري رياست د ملي امنيت شورا په دفتر کې د فرهنګي چارو د رياست دنده ومنله او په کابل پوهنتون کې پر استادۍ سربېره لا تر اوسه دا دنده پر مخ وړي.استاد يون پر ۱۳۸۵ل کال د افغانستان او پاکستان د امن ګډې جرګې لپاره د افغانستان له خوا د منشي په توګه غوره شو او دا دنده يې هم په ښه ډول ترسره کړه.

استاد يون د خپلواک ليکوال په توګه په تېرو شلو کلونو کې ګڼ شمېرفرهنګي او ټولنيز خدمتونه ترسره کړي،په ګڼو چاپي، راديويي او ټلويزيوني مرکو کې يې د و اقعيتونو او حقايقو د څرګندبيان له امله د خلکو په زړونوکې ځای نيولی دی. که څه هم ډېر خلک د يون ليکنې، مرکې او نظريات خوښوي، خو يو شمېر داسې خلک هم شته، چې د يون سرسختي مخالفين دي. د هغه ملي او ګټورو نظرياتو ته هم غلط رنګ او تعبير ورکوي، دا ډول اشخاص، چې اکثره يې زورواکي او د سياسي ډلو ټپلو غړي او مشران دي، د استاد يون نظريات خپلو شخصي او تنظيمي ګټو ته خطر بولي، نو ځکه يې په ټينګه مخالفت کوي. زه ددې شاهد يم، هر کله چې يون کومه ليکنه او مرکه کړې، نو دده پر وړاندې يې مثبت او منفي غبرګونونه دواړه راپارولي دي، منفي غبرګونونه اکثره وخت د هغو اشخاصو او ډلو له خوا وي، چې په تېر کړکېچن سياسي بهير کې يې ډېرې نامشروع ګټې ترلاسه کړي او ځانونه يې مطرح کړي دي.

مثبت غبرګونونه اکثره د ولس دمشرانو، روښنفکرانو او نورو مخورو له خوا وي، خو استاد يون په دغسې سختو اغزنو او تنګو شرايطو کې بيا هم خپل فرهنګي، سياسي او ټولنيز کار ته دوام ورکوي .

دا اوسنی فرهنګي کار، چې تاسو يې اوس په مسلسل ډول ګورئ، دا د تېرو شلو کلونو کارونه دي، چې له تېر يو نيم کال راهيسې پرې په منظم ډول کار شوی، اوډل شوي او دادی ستاسو مخې ته ايښودل کېږي، په داسې يو دولتي دفتر کې چې بوختياوې په کې ډېرې وي، د منظم او ستر فرهنګي کار سرته رسول اسانه کار نه دی.استاد يون پر خپلو فرهنګي کارونو سربېره د ګڼو فرهنګي ټولنو د غړي، همکار او موسس غړي په توګه هم خپل فرهنګي رول ادا کړی،په پېښور کې يې د دوو المان مېشتو فرهنګي ټولنو (دافغانستان دکلتوري ودې ټولنې) او(د پښتني فرهنګ د ودې پراختيا ټولنې) د همکار په توګه د بېلابېلو ليکوالو په لسګونو اثار، ايډيټ او چاپ کړي دي. دغه راز يې په سلګونو کورنيو مشاعرو، ادبي غونډو او سيمينارونو کې ونډه اخيستې ده، خپله يې هم په لسګونو مشاعرې،سيمينارونه او علمي ورکشاپونه جوړ کړي دي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربېره پر دې، په يو زيات شمېر، ملي او نړيوالو کنفرانسونو کې يې په ښه ډول د خپل هېواد استازي کړې ده. دلته به يې د اثارو يادونه وکړو:

اثار

الف- پنځوني:

کتاب نوم ځرنګوالی چاپکال

�متکور لومړی شعري ټولګه دويم ۱۳۸۷

�په اورونو کې سندرې دويمه شعري ټولګه دويم ۱۳۸۷

ب- راټولوني:

�هيلې ګېډه شعري ټولګه دويم ۱۳۸۷

�نيمګړې ارمانونه د حيران شعري ټولګه دويم ۱۳۸۷

�د لوونو فصل ګېډه شعري ټولګه دويم ۱۳۸۷

�د نازو انا ياد د سيمينار د ليکنو ټولګه دويم ۱۳۸۷

�د استاد الفت نثري کليات داستاد الفت نثرونه درېيم ۱۳۸۷

�سيندونه هم مري د اسحق ننګيال شعري منتخبات دويم ۱۳۸۷

ج- ژباړنې:

�د ټولنپوهنې له نظره: په افغانستان کې د واک جوړښتونه

ديوهنوال روستارتره کې اثر دويم ۱۳۸۷

. �د افغانستان فرهنګي ميراثونو ته يوه کتنه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نینسي دوپرې اثر دویم ۱۳۸۷

�په افغانستان کې د جګړې جنایتکارانو محاکمه

د پوهنوال روستار تره کی اثر دویم ۱۳۸۷

د- یونلیکنې:

�د اماراتو سفر د اماراتو یونلیک دویم ۱۳۸۷

�که یون دی یون دی د اروپا یونلیک لومړی ۱۳۸۷

�دپنټاګون ترڅنډو د امریکا یونلیک لومړی ۱۳۸۷

هـ- څېړنې او شننې:

�د محمدګل خان مومند اند و ژوند ته یوه لنډه کتنه دویم ۱۳۸۷

�استاد زیار د پښتنې فرهنګ یو ځلاند ستوری دویم ۱۳۸۷

�دکابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي پښتو کتابښود دویم ۱۳۸۷

�د افغانستان فرهنګ ته اوښتې زیانونه دویم ۱۳۸۷

�د پښتو شعر هندسي جوړښت شپږم ۱۳۸۷

�له افغانستانه د مسلکي کادرونو د فرار عوامل دویم ۱۳۸۷

�ساینسي پرمختیاوې دویم ۱۳۸۷

�بېړنۍ لویه جرګه ولسواکي او زورواکي دویم ۱۳۸۷

�اندیال خوشال لومړی ۱۳۸۷

�هیله د خپلو سریزو په لمن کې لومړی ۱۳۸۷

�کلتوري یون لومړی ۱۳۸۷

�فرهنګي فقر لومړی ۱۳۸۷

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

�مرکه او مرکې لومړی ۱۳۸۷

�خوشال په خپل ایډیال لومړی ۱۳۸۷

�دکتابونو په وړمو کې لومړی ۱۳۸۷

�افغانستان په سیاسي کړلېچ کې لومړی ۱۳۸۷

�پښتو لیکنی سمون لومړی ۱۳۸۷

�اوسنۍ رسنۍ لومړی ۱۳۸۷

�که نړیوال ماته وخوري؟ لومړی ۱۳۸۷

خدای (ج) دې استاد یون ته ډېر عمر ورکړي او جرئت دې ورته هم تاند لري،الله(ج) دې دی له هر ډول بدو بلاوو وژغوري، په فرهنګي کارو زیار کې ورته دنور زغم او اوسپلې هیله لرم.

په درناوي

وفاالرحمن وفا

کابل- افغانستان

Download from: ketabton.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library